

Gemeente Renkum

Ontwerp-omgevingsvisie Renkum 2040

PROJECT

Omgevingsvisie Renkum - eerste versie

Projectnummer: SR200358

INITIATIEFNEMER

Gemeente Renkum

Generaal Urquhartlaan 4

6861 GG Oosterbeek

OPSTELLER

Gemeente Renkum, Buro SRO, Over Morgen

Contactpersoon gemeente Renkum: Martijn Kok

Contactpersoon Buro SRO: Krijn Lodewijks | John van de Zand

Contactpersoon Over Morgen: Tjakko Dijk

DATUM & STATUS

Eerste omgevingsvisie Renkum 2040

ONTWERP | 23 september 2021

NL.IMRO.0274.sv0212ag-on01.

Voorwoord

We zijn blij dat onze omgevingsvisie er ligt!

Deze visie, die met onze inwoners, partners en organisaties tot stand is gekomen, geeft aan wat onze ambities zijn voor verbetering van onze leefomgeving. De visie gaat over de langere termijn. Opgaven en ambities waar we, wat ons betreft samen u, naar toe gaan werken. Anders dan onze eerdere ruimtelijke visies gaat de omgevingsvisie over veel meer thema's dan alleen ruimtelijke ordening. We brengen het fysieke en het sociale samen in een samenhangende visie waarin onder andere duurzaamheid, gezondheid en een zorgvuldige ruimtelijke ontwikkeling centraal staan.

De samenleving en dus ook onze omgeving verandert constant, de omgeving is nooit af. Die veranderingen volgen elkaar steeds sneller op. Wie had kunnen bedenken dat een virus onze wereld zo op z'n kop zou zetten? Of wat te denken van de extremer wordende weersomstandigheden? En dan digitalisering. Ontwikkelingen gaan razendsnel. Daardoor weten we nu dat we moeten werken aan klimaatadaptatie, energietransitie, verlies van biodiversiteit en de circulaire economie, maar ook de veranderende mobiliteitsbehoefte, de woning-

bouwopgave. We weten niet alles. Daarom is deze omgevingsvisie niet af. We weten nu al dat er onderwerpen niet of te weinig benoemd zijn in de omgevingsvisie en dat er nog opgaven volgen. Tegelijkertijd kan het ook zo zijn dat opgaven opgelost worden of onderwerpen minder gaan spelen in de toekomst. We passen de omgevingsvisie dan ook periodiek aan om de relevantie ook op de langere termijn te behouden.

Deze omgevingsvisie gaat ook in op de manier waarop inwoners betrokken worden bij ontwikkelingen in de omgeving. Als overheid weten we niet alles. Dat willen we ook niet. We vragen dus ook veel van de samenleving zelf. We geven meer ruimte voor maatschappelijk initiatief zoals de nieuwe landelijke Omgevingswet beoogt. Dat betekent wel dat daar verantwoordelijkheid bij komt kijken. Als overheid zijn we voor zaken verantwoordelijk, maar we leggen ook verantwoordelijkheid bij initiatiefnemers om bijvoorbeeld hun omgeving op een goede manier bij hun plannen en initiatieven te betrekken. Daar gaan we aan de hand van deze omgevingsvisie de komende tijd mee aan de slag. We maken graag heldere afspraken met de samenleving over participatie van be-

langhebbenden bij hun projecten of initiatieven. In deze omgevingsvisie leggen we daarvoor de basis. We weten nu aan welke lange termijn doelen en ambities we werken. De volgende stap is om met elkaar te kijken welke wegen we inslaan om de doelen en ambities ook daadwerkelijk met elkaar te realiseren.

Ik wens u veel leesplezier, samen werken we aan een nog mooier Renkum!

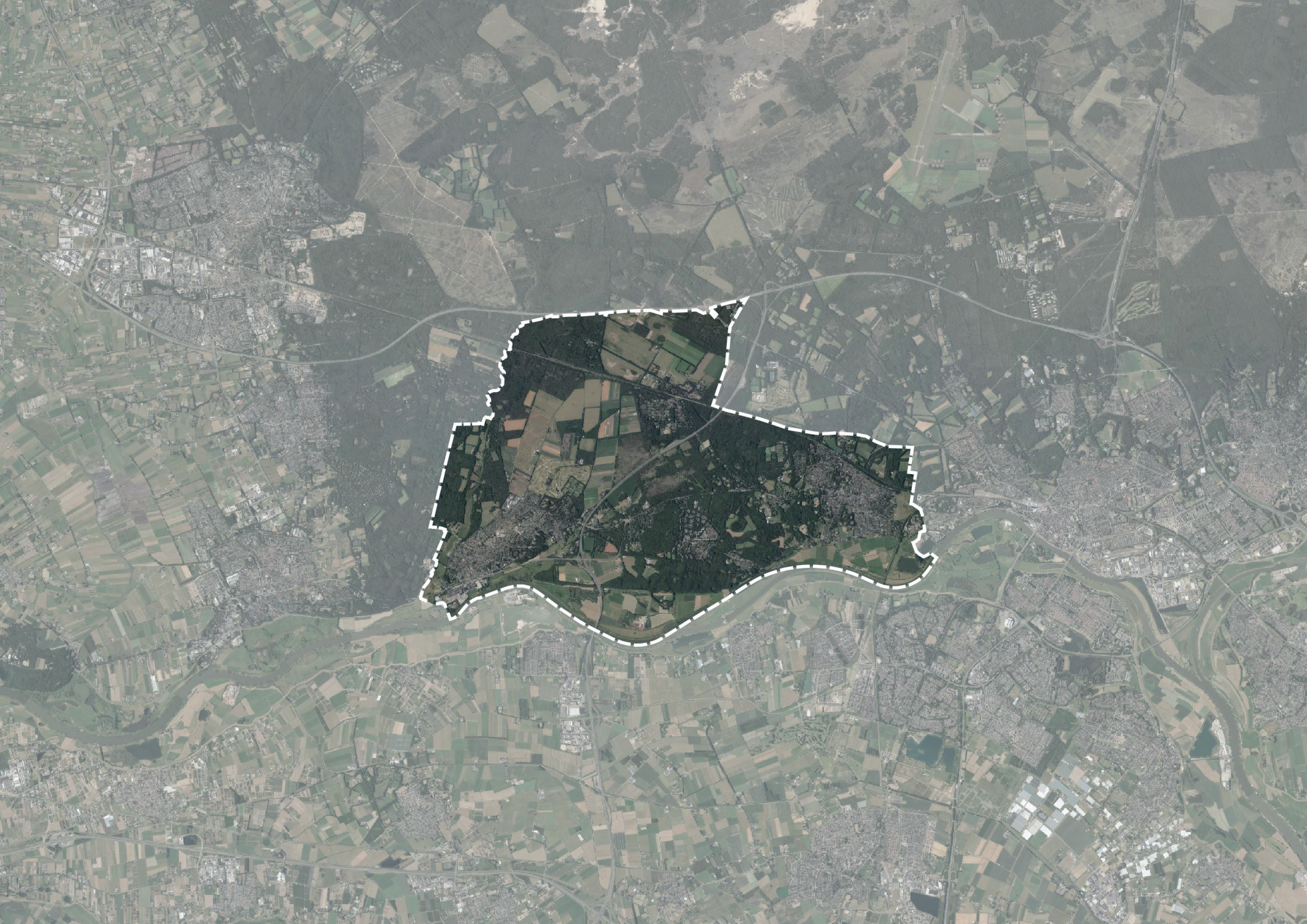
Joa Maouche

Wethouder Omgevingsvisie

Inhoud

Hoofdstuk 1 Inleiding	7
1.1 Wat doen we?	7
1.2 Waarom een omgevingsvisie?	7
1.3 Samenhang met andere overheden	9
1.4 Proces - in samenspraak	10
Hoofdstuk 2 Renkum in 2021	11
2.1 Historische ontwikkeling	11
2.2 Regionale context & profilering	11
2.3 Kenmerken en kwaliteiten – gemeentebreed	11
2.4 Uitgelicht: Het landschap van Renkum	13
2.5 Uitgelicht: De dorpen van Renkum	14
Hoofdstuk 3 Huidige ontwikkelingen	19
3.1 Renkum Samen	19
3.2 Renkum Gezond en Leefbaar	19
3.3 Renkum Toekomstbestendig en Duurzaam	20
3.4 Renkum Dynamisch	22
Hoofdstuk 4 Renkum in 2040	25
4.1 Regionale positionering	25
4.2 Renkum Samen	26
4.3 Renkum Gezond en Leefbaar	27
4.4 Renkum Toekomstbestendig en Duurzaam	32
4.5 Renkum Dynamisch	35
4.6 Uitgelicht: Het landschap van Renkum	37
4.7 Uitgelicht: De dorpen van Renkum	43
Hoofdstuk 5 De visie samen waarmaken	55
5.1 Inleiding	55
5.2 Beleidscyclus	55
5.3 Strategische uitvoeringsagenda	
- mogelijke programma's voor uitvoering	56
5.4 Een flexibele en adaptieve omgevingsvisie	56
5.5 Participatie bij de uitvoering van de omgevingsvisie	57
5.6 Toetsingskader voor de initiatieven vanuit de samenleving	58
BIJLAGE 1 Renkum anno 2021	62

Hoofdstuk 1 | Inleiding

een visie voor de gemeente Renkum in 2040

1.1 Wat doen we?

Hoe zien we de toekomstige ontwikkeling van onze gemeente? Hoe houden we onze gemeente groen en aantrekkelijk? Welke rol speelt onze gemeente in de regio? Hoe richten we een toekomstbestendige duurzame leefomgeving in en zorgen we voor kwaliteit van leven voor inwoners, bedrijven en bezoekers? En hoe doen we dat als gemeente samen met onze samenleving? Vragen die ons wellicht bezighouden. Deze vragen gaan over wonen, werken en verblijven in de gemeente Renkum. In Oosterbeek, Renkum, Heelsum, Heveadorp, Wolfheze en Doorwerth. Hierna geven we antwoord op de vraagstukken over onze leefomgeving. Dit is de omgevingsvisie!

De gemeente Renkum kenmerkt zich door de rijke historie en het bosrijke en heuvelachtige landschap wat overgaat in het weidse rivierengebied van de Rijn. Meer dan de helft van het grondgebied van de gemeente bestaat nu dan ook uit bos en natuur en de gemeente is onderdeel van het Nationaal Landschap Veluwe.

In de gemeente wonen bijna 32.000 inwoners, verdeeld over de zes dorpen: Oosterbeek, Renkum, Heelsum, Doorwerth, Wolfheze en Heveadorp. Vanuit de historie zijn deze dorpen sociaal verschillend van elkaar. De gemeente Renkum is naast een groene

woonomgeving, ook een aantrekkelijke en goed bereikbare werkgemeente die centraal ligt tussen de gemeenten Arnhem, Ede en Wageningen. De gemeente wordt ontsloten door de A50 en A12, en in Oosterbeek en Wolfheze is een station gelegen aan de spoorverbinding Arnhem - Ede-Wageningen. De gemeente huisvest op dit moment ruim 3.000 bedrijven.

Deze omgevingsvisie biedt een vooruitblik op de leefomgeving tot het jaar 2040. Deze visie is opgesteld vanuit een integraal perspectief. Dat wil zeggen dat het niet alleen om ruimtelijke vraagstukken gaat, maar ook over sociale en economische vraagstukken en ontwikkelingen. Sociale ontwikkelingen en karakteristieken hebben, evenals economische ontwikkelingen namelijk invloed op de invulling van de leefomgeving. Alles wat je ziet, voelt en ruikt komt terug in deze visie. We verstaan hieronder het geheel van onder andere ruimte, water, bodem, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur, sociale cohesie, sociaal domein en cultureel erfgoed. Deze onderdelen zijn in samenhang bekeken en vertaald naar de leefomgeving van de toekomst. Bijna alle aspecten in onze gemeente zijn immers met elkaar verbonden. Zonder ondernemers geen werkgelegenheid. Zonder natuur en bos geen beleving voor bezoekers van het gebied. Zonder betrok-

kenheid en sociale cohesie van inwoners en bedrijven geen vitale dorpen.

Met het opstellen van deze omgevingsvisie geven we richting. We inspireren en motiveren onze inwoners, onze ondernemers en onze maatschappelijke organisaties. Samen bereiden we ons voor op de toekomst van onze gemeente.

1.2 Waarom een omgevingsvisie?

De omgevingsvisie is een van de kerninstrumenten van de Omgevingswet en is verplicht voor alle gemeenten. Het is een langetermijnvisie op hoofdlijnen voor de ontwikkeling van de leefomgeving. Het biedt een stip op de horizon voor de ambities en doelstellingen met als doel te komen tot een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

De grondslag van de omgevingsvisie ligt in artikel 3.1 en 3.2 van de Omgevingswet.

De omgevingsvisie in de Omgevingswet

Artikel 3.1 (vaststellen omgevingsvisie)

- De gemeenteraad stelt een gemeentelijke omgevingsvisie vast.
- Provinciale staten stellen een provinciale omgevingsvisie vast.
- Onze Minister stelt, in overeenstemming met Onze Ministers die het aangaat, een nationale omgevingsvisie vast.

Artikel 3.2 (inhoud omgevingsvisie)

Een omgevingsvisie bevat, mede voor de uitoefening van de taken en bevoegdheden, bedoeld in artikel 2.1, eerste lid:

- een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving,
- de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied,
- de hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid.

Bron: Omgevingswet

De Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet betekent een grote verandering in de wet -en regelgeving en het beleid rondom de leefomgeving. De wet moet de regels voor de leefomgeving versimpelen.

Daarom heeft de nieuwe Omgevingswet vier verbeterdoelen ten opzichte van de huidige regelgeving:

- Het omgevingsrecht is inzichtelijk, voorspelbaar en gemakkelijk in het gebruik. Mensen weten waar ze moeten zijn en wat er aan ontwikkelingen en initiatieven mogelijk is.
- De leefomgeving staat op een samenhangende manier centraal in beleid, besluitvorming en regelgeving. Samenhangend wil zeggen dat de verschillende functies (zowel ruimtelijk als sociaal) in balans met elkaar moeten zijn.
- Een actieve en flexibele aanpak biedt de gemeente meer ruimte om afwegingen te maken om doelen voor de leefomgeving te bereiken.
- Besluitvorming over projecten in de leefomgeving gaat sneller en beter. Dus minder lang wachten op een vergunning bijvoorbeeld.

Die doelen worden met name bereikt door samenhang tussen de omgevingsvisie, het instrument programma's en het omgevingsplan. De omgevingsvisie is hierin een eerste stap, maar kan op zichzelf niet in deze verbeterdoelen voorzien. Zo bevat de omgevingsvisie géén details en gerichte maatregelen om de ambities waar te maken, dit gebeurt in het instrument programma's. De doorwerking van de visie in regels voor de fysieke leefomgeving die voor iedereen juridisch bindend zijn, vindt later plaats in een op te stellen omgevingsplan voor de hele gemeente. Het komt er op neer dat de omgevingsvisie in hoofdlijnen aangeeft waar initiatieven van bijvoorbeeld bewoners aan moet voldoen, aan welke ambities het moet bijdragen. Daarbij staan ambities en opgaven centraal en de vraag wat we op de langere termijn willen. In de programma's is dat straks verder uitgewerkt en weten initiatiefnemers hoe de gemeente invulling aan ambities en opgaven geeft. Dit geldt ook voor participatie. Een toetsingskader en participatie onder de Omgevingswet komt op hoofdlijnen terug in deze visie. Dit wordt na vaststelling verder uitgewerkt. Daarbij komen ook financiële aspecten aan de orde. In het omgevingsplan zien initiatiefnemers wat er qua regelgeving op de betreffende locatie mogelijk of niet mogelijk is. In hoofdstuk 5 wordt de samenhang tussen de instrumenten verder uitgewerkt.

Daarmee is de omgevingsvisie een uitnodiging aan iedereen om initiatieven te ontplooiën. De gemeente faciliteert daarin zolang het bijdraagt aan de ambities en de opgaven die in de omgevingsvisie zijn opgenomen. Dit maakt dat we met elkaar de leefomgeving verder ontwikkelen.

1.3 Samenhang met andere overheden

De omgevingsvisie van een gemeente is zelfbindend. Dat betekent dat voor de omgevingsvisie Renkum alleen de gemeente zich bindt aan de ambities en doelstellingen die er in staan. Dat geldt ook voor de nationale omgevingsvisie (NOVI) en de provinciale omgevingsvisie (POVI), die zijn bindend voor respectievelijk het rijk en de provincie Gelderland.

Om strijdigheden te mijden is bij het opstellen van deze omgevingsvisie rekening gehouden met overige omgevingsvisies. Zowel van het rijk, de provincie en het waterschap als van omliggende gemeenten als daar een omgevingsvisie aanwezig is. Daarbij is echter wel uitgegaan van de eigen opgaven en karakteristieken. Ook is rekening gehouden met opgaven van ketenpartners. Dit laat echter onverlet dat in de eigen omgevingsvisie ambities en doelstellingen voor de lange termijn voor onze eigen gemeente zijn verwoord.

1.4 Proces - in samenspraak

De omgevingsvisie is tot stand gekomen door middel van een drietal participatieronden. Daarin is in 2020 en 2021 het gesprek gevoerd met inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) organisaties, ketenpartners en andere stakeholders.

In juni 2020 vond een eerste verkenning plaats in het kader van de omgevingsvisie door middel van een enquête onder het inwonerspanel 'Renkum Spreekt', straatinterviews in de verschillende kernen en online vragen. Inwoners werden onder andere gevraagd hoe zij gemeente ervaren en welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor de toekomst.

De resultaten van deze ronde heeft geleid tot een gespreksagenda voor de volgende participatieronde. Hierin zijn de onderwerpen opgenomen waarvan de deelnemers aangaven deze belangrijk te vinden, zoals een groene leefomgeving, goede voorzieningen, woningbouwbeleid en klimaatverandering. In de tweede participatieronde vormde dit de basis voor de vervolgesprekken.

Met de gespreksagenda en de daarin benoemde thema's uit de eerste ronde zijn in januari en februari 2021 (digitaal) gesprekken gevoerd met in-

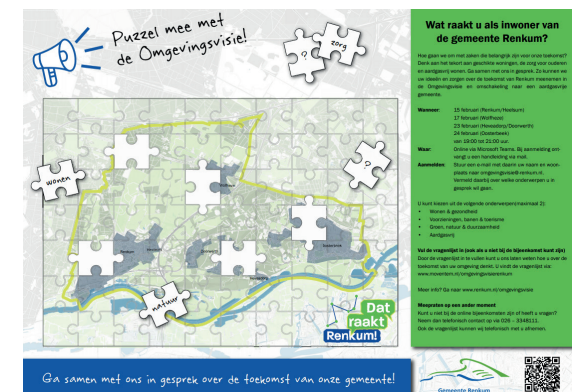
woners, stakeholders en ketenpartners. Daarin is extra informatie opgehaald om te weten wat er per onderwerp speelt en wat de opgaven zijn. Via het inwonerspanel 'Renkum Spreekt' is in deze ronde weer een enquête uitgezet onder de deelnemers. Daarnaast werd deze enquête breed uitgezet onder inwoners.

Uit alle opgehaalde informatie zijn vervolgens de hoofdlijnen gehaald. Deze hoofdlijnen hebben we een plek gegeven bij de ambities die we in deze omgevingsvisie hebben opgetekend. Voorbeelden daarvan zijn:

- de aandacht voor flexibele woonvormen, jonge gezinnen en ouderen;
- het splitsen van woningen en verdichten van bestaande wijken om in de woningbouwopgave te voorzien;
- het creëren van meer groen en meer ontmoetingsplekken;
- het behouden en verbeteren van maatschappelijke voorzieningen zoals buurthuizen, sportvoorzieningen en culturele voorziening, aandacht voor sociale ontwikkelingen;
- een betere leefbaarheid van centrumgebieden en meer aandacht voor verblijfskwaliteit en langzaam verkeer;
- verminderen milieuhinder.

Op deze wijze hebben we de inbreng van de samenleving zo goed mogelijk ingebed in de visie.

Samen met een beleidsanalyse, een ruimtelijke analyse, de kernwaarden, ambities, opgaven, trends en ontwikkelingen werd met de resultaten van de eerste twee participatieronden de concept omgevingsvisie opgesteld. In de concept omgevingsvisie zijn keuzes gemaakt hoe met de verschillende opgaven om te gaan. Deze keuzes zijn in een derde ronde voorgelegd aan inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) organisaties, ketenpartners (mede-overheden en uitvoeringsorganisaties) en andere stakeholders om na te gaan of dit de lijn is die in de samenleving wordt gesteund. Ook is hierbij weer een enquête uitgezet om informatie te verzamelen.

Hoofdstuk 2 | Renkum in 2021

Kenmerken en kwaliteiten

Deze omgevingsvisie is gebaseerd op de huidige omgevingswaarden. Fundamentele factoren die bepalend zijn voor die omgevingswaarden zijn zowel de relatie tussen mens en leefomgeving als de intrinsieke waarde van de natuur. De omgevingswaarden beschrijven we door de natuurlijke en ruimtelijke kenmerken en kwaliteiten in beeld te brengen. In dit hoofdstuk doen we dit op een beknopte, samenvattende manier. Een uitgebreidere beschrijving is te vinden in bijlage 1. Die beschrijving is daarmee niet minder van belang! Deze omgevingsvisie stelt immers ambities tot het behouden en versterken van bestaande kwaliteiten. Een uitgebreide omschrijving van die kwaliteiten is daarom een belangrijk onderdeel van de visie zelf.

2.1 Historische ontwikkeling

De ruimtelijke structuur van onze gemeente is een directe afgeleide van de geologische ontstaansgeschiedenis. Deze heeft geleid tot een divers landschap van twee bosrijke stuwwallen, een bekken daartussen, diverse beekdalen en uitgestrekte uiterwaarden. De ligging op de overgang van de rivier en de beekdalen naar de stuwwal was een gunstige vestigingsomstandigheid. Dit bood de basis voor het ontstaan van de nederzettingen, industrie en landgoederen en buitenplaatsen. Na verdere groei

kenmerkt Renkum zich als een gebied met zes aantrekkelijke dorpen en een groot, onbebouwd en groen buitengebied.

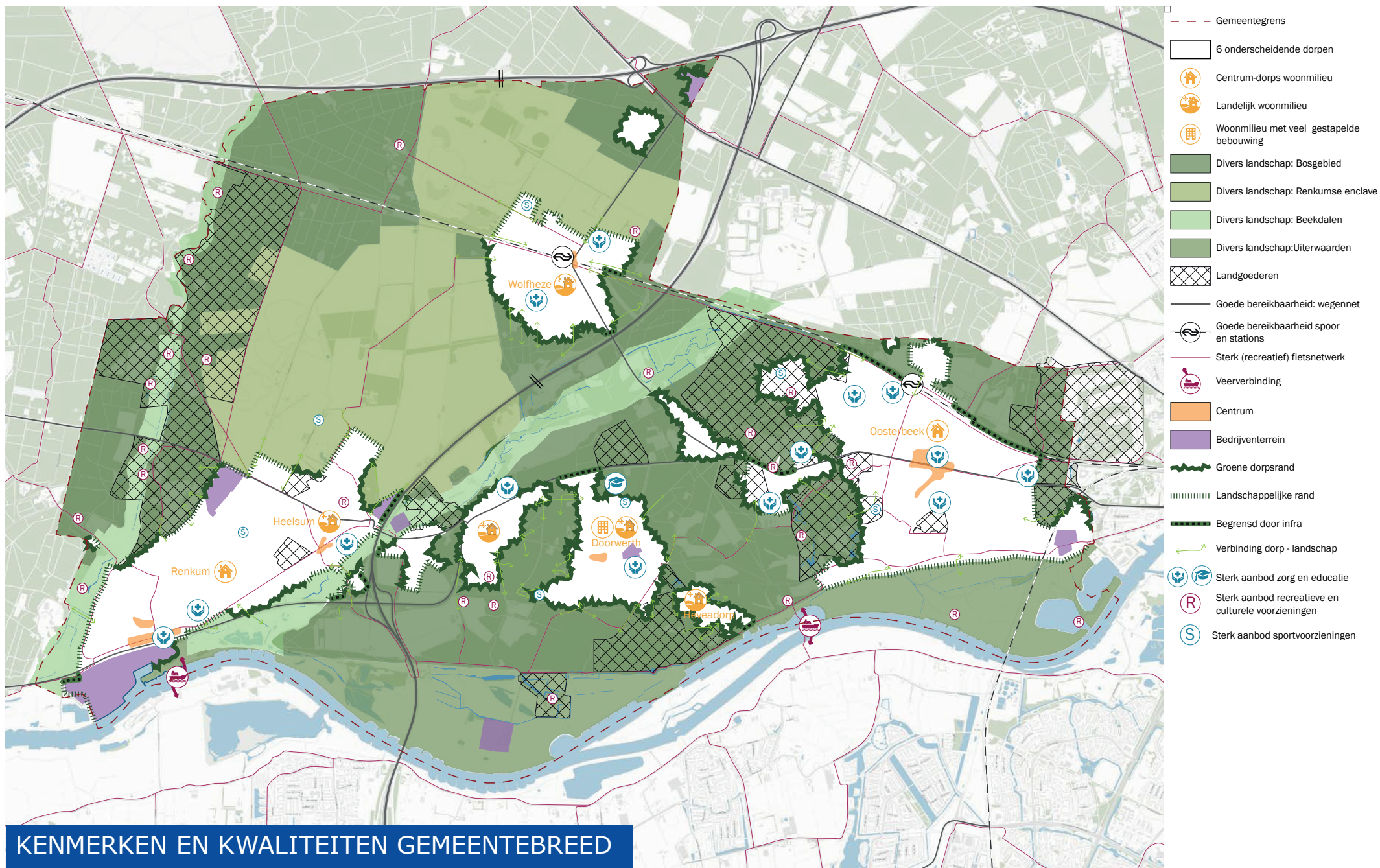
2.2 Regionale context & profilering

We zijn goed bereikbaar voor de groene metropoolregio Arnhem/Nijmegen waar we onderdeel van uitmaken, maar ook voor de rest van het land. De combinatie van dorpen, landschap en deze gunstige ligging zorgt voor een sterke woonomgeving met een grote aantrekkingskracht. We zijn een ontspannen gemeente met veel ruimte waar het prettig wonen, werken en verblijven is. Voor stedelijke voorzieningen maken we dankbaar gebruik van de omliggende steden Arnhem, Wageningen en Ede. Met de universiteit van Wageningen en de daaraan gelieerde instellingen hebben we een topinstituut op het gebied van voeding, landschap en gezondheid naast de deur. Omgekeerd bieden wij de steden in de regio ruimte voor met name natuurbeleving, recreatie en zorg. Ons grondgebied is onderdeel van de Veluwe en het rivierenlandschap en verbindt deze landschappen met elkaar.

2.3 Kenmerken en kwaliteiten – gemeentebreed

Als gemeente bezitten we een kostbaar kapitaal in de vorm van een groot, aantrekkelijk en onbebouwd buitengebied. Maar ook onze zes dorpen zijn waardevol en onderscheidend ten opzichte van elkaar. We hebben goede verbindingen voor auto, fiets en openbaar vervoer. We hebben een relatief oude bevolking en onze inwoners zijn over het algemeen hoog opgeleid, groen en duurzaam, initiatiefrijk en mondig. We herbergen veel landelijke, ruime woonmilieus aangevuld met de wat compactere en levendigere centrum-dorpse woonmilieus van Oosterbeek en Renkum. Wel hebben we te maken met een woningtekort (bron: o.a. Nota Wonen, gemeente Renkum, Woondeal regio Arnhem – Nijmegen) voor met name jongeren en starters en vindt er te weinig doorstroming plaats.

We bieden in onze gemeente ruimte aan zo'n 12.000 banen en blinken daarbij uit in de zorgsector en de vrijetijdseconomie. We hebben recreatief en cultuurhistorisch veel te bieden, onder andere met de Airborne-geschiedenis, Kasteel Doorwerth en vele mogelijkheden voor natuurbeleving, wandelen en fietsen.

We leveren met een boringsvrije zone (Flikkersdries), grondwaterbeschermingsgebieden (Oosterbeek en Wageningen) en een waterwingebied (Oosterbeek) een bijdrage aan de waterwinning wat zeker belangrijk is in het kader van de klimaatontwikkelingen. We bieden met onze beekdalen en brede uiterwaarden ruimte voor verkoeling op warme dagen, maar hebben op onze hoger gelegen delen te maken met verdroging. Onze bossen zijn belangrijk bij het vastleggen van CO₂, maar ook voor de biodiversiteit en als verbindende schakel tussen Veluwe en rivierenlandschap. We hebben een initiatiefrijke samenwerking die zich inzet op het gebied van duurzaamheid in de brede zin van het woord.

De meeste van onze inwoners zijn zelfstandig of zijn zelf in staat om hulp te organiseren wanneer zij dit nodig hebben en veel inwoners hebben de competentie en de tijd om maatschappelijk actief te zijn, vrijwilligerswerk te doen en mantelzorg te bieden. Ons aanbod aan sociaal-maatschappelijke voorziening draagt bij aan de positieve gezondheid van onze inwoners en ons verenigingsleven is bloeiend. We zijn een relatief veilige gemeente.

2.4 Uitgelicht: Het landschap van Renkum

Het landschap in Renkum is divers en is in vier gebieden te verdelen: het bosgebied op de stuwwal, de Renkumse enclave op de Sandr, de beide beekdalen en de uiterwaarden.

Het bos- en natuurgebied

Het bos- en natuurgebied is zeer bepalend voor de groene uitstraling van onze gemeente. Kenmerkend zijn de hoogteverschillen, de uitzichten over de lagere uiterwaarden, de beslotenheid afgewisseld met kleine karakteristieke open velden met cultuurhistorische landbouwgronden en grafheuvels. De vele landgoederen, die onderdeel uitmaken van de bredere regionale landgoederenzone Gelders Arcadië, alsook de vele plekken die invulling geven aan de beleving van de Airborne-geschiedenis zijn eveneens waardevol. Ook de kleinere beekdalen van onze gemeente, de Seelbeek, Oorsprongbeek, Gielenbeek, Zuiderbeek en Slijpbeek maken deel uit van het bos- en natuurgebied. Het gebied vertegenwoordigt daarnaast een grote natuur- en recreatiewaarde.

De Renkumse enclave

De Renkumse enclave is juist een open gebied, fraai omsloten door aangrenzende bosranden en opge-

deeld in coulissen. Het kent een wisselend gebruik, hoofdzakelijk van kleinschalige akkers en graslanden aangevuld met recreatie en natuur. De enclave heeft te kampen met verdroging en hittestress, maar dit heeft door de aanwezigheid van hangwater geen negatieve invloed op de landbouwgewassen. De enclave is cultuurhistorisch belangrijk door de Airbornelandingen die hier plaats hebben gevonden.

De beekdalen

Ook de beekdalen kenmerken zich door openheid en zijn ecologisch, landschappelijk en cultuurhistorisch waardevol. Het gebied is belangrijk als ecologische verbinding tussen de Veluwe en het rivierenlandschap. Cultuurhistorisch zijn onder andere de grafheuvels, de prehistorische akkers en de restanten van kasteel Grunsfoort (in de benedenloop van het Renkums beekdal) interessant te noemen. De bovenlopen van de beken liggen in het bos en de beekdalen bestaan voornamelijk uit weilanden en natuurgebieden. Vanuit de dorpen zijn er veel uitloopmogelijkheden, maar ook vanuit de regio zijn de beekdalen aantrekkelijk. Het informatiecentrum Renkums Beekdal is daarbij belangrijk en fungeert ook als startpunt van meerdere recreatieve routes. Het Renkumse beekdal is gemeenteoverstijgend en een robuuste ecologische corridor van Veluwe naar Nederrijn voor zowel de gemeenten Ede, Wageningen als Renkum.

De uiterwaarden

De uiterwaarden in onze gemeente zijn bijzonder door de steilrand met spectaculaire hoogteverschillen en uitzichten. De uiterwaarden bestaan met name uit aaneengesloten grasland dat dient als weiland voor vee, waterberging en natuur en hebben een belangrijke functie op het gebied van veiligheid en bescherming tegen overstromingen. Het Gat van Moorlag en de Rosandepolder worden op warme dagen gebruikt voor (watergebonden) recreatie. Cultuurhistorische waarden zijn er volop in de vorm van Kasteel Doorwerth, restanten van kasteel Rosande en restanten van oude steenfabrieken en steenovens.

2.5 Uitgelicht: De dorpen van Renkum

Onze dorpen verschillen van elkaar wat betreft kenmerken en kwaliteiten, ligging en relatie met het landschap.

Renkum en Heelsum

Hoofdopzet en rol centrumgebied

Deze dorpen zijn inmiddels aan elkaar vastgegroeid. Historische linten, droogdalen en verbindingen naar de beekdalen zijn belangrijk kwaliteiten. Beide dorpen hebben hun eigen kern. Het

centrum van Renkum heeft een belangrijke rol voor onze gemeente als geheel, maar heeft te kampen met problemen als een matige openbare ruimte en leegstand van winkels.

Randen en verbindingen

De dorpen zijn over het algemeen goed bereikbaar en omgeven door drie verschillende landschappen; de uiterwaarden aan de zuidzijde, de beekdalen aan de oost- en westzijde en de Renkumse enclave aan de noordzijde. Aan de oostzijde vormt de snelweg een grote barrière en aan de zuidzijde de provinciale weg en het grote industrieterrein in de uiterwaarden. Hierdoor is er nauwelijks een relatie tussen de dorpen en de uiterwaarden.

Voorzieningen en bedrijvigheid

Renkum grenst aan een groot terrein voor papierindustrie in de uiterwaarden. Daarnaast hebben zowel Renkum als Heelsum een bedrijventerrein en is er sprake van verspreide bedrijvigheid in de woonomgeving. Beide dorpen herbergen een ruimtelijk verspreid aanbod aan maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen. Het verenigingsleven in Renkum/Heelsum is bloeiend met meerdere verenigingen op het gebied van sport, kunst en cultuur.

Bewoners

Renkum is het gezinsdorp van onze gemeente en in Heelsum is er sprake van een groot aanbod aan woonzorggebouwen. In vergelijking met de overige dorpen is de bevolking in Renkum/Heelsum relatief jong, is er sprake van een lagere inkomenspositie en is het aandeel sociale woningbouw vrij hoog.

Oosterbeek

Hoofdopzet en rol centrumgebied

Oosterbeek is het landgoederendorp in onze gemeente. Dit geeft het dorp een belangrijke groene en cultuurhistorische kwaliteit. Dit wordt nog verder versterkt door de onbebouwde dalinsnijdingen die als groene lobben de zuidwestzijde van het dorp vormgeven. De linten structureren het bebouwde gebied, met de Utrechtseweg als dragende structuur met statige en monumentale villa's en als scheiding tussen hoog- en laag Oosterbeek.

Het centrum heeft een bovenlokale functie en blinkt uit in hoogwaardige speciaalzaken. Het centrum is te langgerekt om als krachtig winkelgebied te functioneren en kampt met diverse andere problemen zoals een lage verblijfskwaliteit, dominante aanwezigheid van verkeer en weinig groen.

Randen en verbindingen

Oosterbeek is goed bereikbaar met openbaar vervoer met zowel een station als een HOV-lijn en snelle verbindingen naar Arnhem en Wageningen. De dorpsranden aan het bosgebied zijn besloten groene randen met meerdere verbindingen naar de bossen voor langzaam verkeer. Aan de noordzijde vormt het spoor een barrière. Aan de uiterwaarden zijn er minder verbindingen en is er sprake van een open landschapelijke dorpsrand.

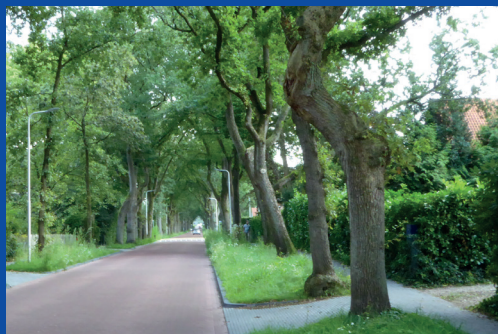
Voorzieningen en bedrijvigheid

Oosterbeek bevat meerdere (boven)lokale culturele, maatschappelijke en educatieve voorzieningen en heeft zowel een geconcentreerd bedrijventerreintje als verspreide bedrijvigheid in het dorp.

Bewoners

Oosterbeek is het grootste dorp van Renkum. Er wonen relatief veel ouderen. Daarnaast is er sprake van veel eigen woningbezit en heeft dit dorp het grootste aandeel dure woningen in onze gemeente. Hoewel de aanwezigheid van de vele dure woningen en de landhuizen het imago van het dorp bepaalt, kent ook Oosterbeek vanuit het verleden arbeiderswijken. Deze zijn inmiddels in aanzien en waardering gestegen. Oosterbeek heeft een rijk verenigingsleven

als drager van de dorpsamenleving, ondermeer op het gebied van toneel, muziek, kunst en sport.

Wolfheze

Hoofddopzet en rol centrumgebied

Wolfheze is een klein dorp waar twee structuren de ruimtelijke opbouw bepalen; het oude lint de Wolfhezerweg en het spoor. Het snijpunt hiervan fungeert als kleinschalig, lokaal centrumgebied maar mist het bijpassende karakter.

Twee grote terreinen met zorginstellingen zijn bepalend voor het ruimtelijke karakter. Het terrein van Pro Persona is waardevol met haar parkachtige opzet, groen en gevarieerde, monumentale gebouwen en neemt een dominante positie binnen het dorp in. De woonbuurten van Wolfheze zijn ruim opgezet met grote, groene kavels aan een netwerk van lanen. Door de aanwezigheid van de grote terreinen heeft het woongebied in Wolfheze een versnipperd karakter.

Randen en verbindingen

De dorpsranden van Wolfheze liggen aan het bosgebied en de Renkumse enclave. De snelweg die op korte afstand van het dorp ligt vormt een barrière waardoor er slechts beperkt verbindingen met de bossen aan de oostzijde van de gemeente zijn.

Voorzieningen en bedrijvigheid

Wolfheze heeft geen bedrijventerreinen. Recreatie neemt een belangrijke plaats in binnen het dorp. Het dorp heeft daarnaast enkele sportvoorzieningen, een basisschool en een kinderopvang.

Bewoners

Wolfheze heeft relatief veel ouderen (deels door de aanwezigheid van woon-zorgcentra, in de rest van het dorp is de bevolkingsopbouw wat evenwichtiger) en opvallend weinig meergezinswoningen. Er is sprake van een hechte gemeenschap.

Doorwerth en Heveadorp

De bebouwde gebieden van deze dorpen zijn ruimtelijk van elkaar gescheiden door bosgebied. De Van der Molenallee en de Seelbeeckweg verbinden die bebouwde gebieden met elkaar.

Doorwerth - hoofddopzet en rol centrumgebied

Doorwerth is in feite één groot bos waar de verschillende woonbuurten uitsparingen in vormen. Dit is een onderscheidende kwaliteit. De woonbuurten kennen allemaal een verschillende ruimtelijke opzet wat tot een opvallende diversiteit in een klein gebied leidt. Bijzonder in Doorwerth is de wijk Kievitsdel. Deze ligt van het overige bebouwde gebied afgescheiden door

een groot bos en is veel ruimer van opzet dan de rest van Doorwerth. Villa's en tuinen aan lommerrijke lanen bepalen hier het beeld.

In Doorwerth is de Van der Molenallee de centrale laan van het dorp, met daaraan ook het centrum. Dit centrum mist verblijfskwaliteit of ruimte voor ontmoeting in de openbare ruimte.

Doorwerth - randen en verbindingen

Doorwerth is volledig omsloten door groene bosranden. Vanuit de woonwijken leiden meerdere verbindingen voor langzaam verkeer het bosgebied in. De N225 met daarover de HOV-verbinding zorgt voor de ontsluiting van het dorp.

Doorwerth - voorzieningen en bedrijvigheid

Het kleine lokale bedrijventerrein Cardanuslaan in de kern van Doorwerth is het enige bedrijventerrein. Doorwerth herbergt de middelbare school het Dorenweerd College dat regionaal en gemeentebreed belangrijk is. Met het ontmoetingscentrum 'Ons Middelpunt' heeft Doorwerth een buurthuis waarin mensen uit Doorwerth en Heveadorp activiteiten kunnen ondernemen en elkaar kunnen ontmoeten. De overige voorzieningen zijn vooral lokaal en bestaan uit een verspreid aanbod aan

gezondheids-, onderwijs- en sportvoorzieningen.

Doorwerth - bewoners

Doorwerth is het meest vergrijsde dorp van onze gemeente en heeft opvallend veel gestapelde bebouwing. Er wonen weinig jongeren, er zijn relatief veel éénpersoonshuishoudens en het aandeel lagere inkomensgroepen, goedkope woningen en appartementen is zeer hoog. Opvallend is het grote aandeel migranten in dit dorp in vergelijking met de rest van onze gemeente.

Heveadorp

Heveadorp is opgericht als arbeidersdorp bij de rubberfabriek Hevea. Deze 'companytown' is nog herkenbaar doordat de oorspronkelijke arbeiderswoningen en villa's in de kenmerkende Engelse cottagestijl zijn behouden. Heveadorp is klein en bevat vrijwel uitsluitend woonbebouwing. De bebouwing is gegroepeerd rond een centrale groene ruimte en is omgeven door bosgebied. De Seelbeek vormt een bijzondere bosrand aan de noordoostzijde van het dorp. Het dorp bevat geen eigen voorzieningen en is vooral gericht op Doorwerth. Het dorp kent gemiddeld hoge huizenprijzen en een laag aandeel sociale huurwoningen (bron: nota wonen).

Hoofdstuk 3 | Huidige ontwikkelingen

Wat komt er op ons af?

De omgevingsvisie voor de toekomst is, naast de huidige omgevingswaarden, ook gebaseerd op de huidige maatschappelijke ontwikkelingen die er op ons afkomen. Deze staan in dit hoofdstuk omschreven.

3.1 Renkum Samen

Er is een aantal ontwikkelingen zichtbaar die invloed hebben op de manier waarop de mensen in Renkum samenleven:

Decentralisatie

In het kader van decentralisatie verschuiven verantwoordelijkheden van de staat naar gemeente, markt en samenleving. Steeds meer wordt een beroep gedaan op de energieke samenleving. Decentralisatie zorgt voor druk op lokale overheden, ook in Renkum, die niet altijd voldoende zijn toegerust om alle ambities en wensen te realiseren.

Individualisering

Er is ook sprake van individualisering. Het verenigingsleven neemt af en het sporten vindt bijvoorbeeld steeds vaker individueel plaats. Dit is van invloed op de inrichting van de openbare ruimte en het aanbod aan voorzieningen.

Mondige en initiatiefrijke inwoners

Bij gezamenlijke belangen is er een trend tot een groot samenhorigheidsgevoel en de opkomst van een mondige samenleving die opkomt voor deze belangen. Inwoners komen ook steeds vaker met eigen initiatieven die de inrichting van de leefomgeving beïnvloeden. Deze initiatieven kunnen bijdragen aan het verwezenlijken van de ambities uit deze omgevingsvisie.

3.2 Renkum Gezond en Leefbaar

Positieve gezondheid

Het sociale domein mengt zich met het fysieke domein. De gezondheid van de inwoners speelt zo een steeds prominentere rol bij de inrichting en het gebruik van de leefomgeving en vice versa. Gezondheid wordt daarbij anders benaderd dan voorheen. Naast alleen maar 'niet ziek zijn' speelt ook je mentaal goed voelen, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren een rol. Dit wordt met het begrip positieve gezondheid aangeduid. Uitvloeisels van deze ontwikkeling zijn onder andere de opkomst van het vitale sportpark, de inrichting en het gebruik van de leefomgeving afstemmen op het bevorderen van bewegen in het groen, het voorkomen van hittestress, en de toegenomen aandacht voor verblijfskwaliteit en ont-

moeting in een prettige, groene openbare ruimte ten koste van de verkeersfunctie. Daarnaast ligt er steeds meer nadruk op bewuster eten, waarbij duurzaam voedsel uit de eigen regio op een toenevende belangstelling kan rekenen.

Sociale problemen

Het jeugdhulpgebruik is ten opzichte van 2016 behoorlijk toegenomen. De jeugd staat onder grotere druk, ervaart meer stress en kampt met hoge verwachtingen. Onder ouderen is eenzaamheid een sociaal probleem dat vaker de kop op steekt. Dergelijke sociale problemen worden steeds positiever benaderd: de nadruk ligt meer op wat wel goed gaat en op positieve ervaringen in het alledaagse leven. Ook hier speelt de relatie met de dagelijkse leefomgeving en de aanwezige maatschappelijke voorzieningen een rol.

Schaalverkleining en menging

Gezondheidsinstellingen worden kleinschaliger en steeds meer gemengd in de woonomgeving. Er is hierdoor een verschuiving in behoefte van grote eenzijdige instellingen en terreinen naar meer gemengde terreinen en naar kleinschalige voorzieningen die zich goed in de woonomgeving laten mengen.

Veiligheid

De veiligheid van de inwoners speelt een steeds prominentere rol bij de inrichting en het gebruik van de leefomgeving en vice versa. Er is ook sprake van verbreding van het thema veiligheid in de leefomgeving. Zowel aspecten als externe veiligheid, verkeersveiligheid, sociale veiligheid, sociale cohesie, samenhangigheid en preventie spelen daarin op een meer integrale wijze een rol. Deze aspecten vormen dan ook allemaal onderdeel van deze omgevingsvisie.

3.3 Renkum Toekomstbestendig en Duurzaam

Op het gebied van duurzaamheid, milieu en klimaat spelen er meerdere maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op de toekomstbestendigheid van onze gemeente en de inrichting en het gebruik van onze leefomgeving.

Sustainable Development Goals (SDG's)

Verenigde Naties

Duurzaamheid is een breed en integraal begrip en gaat niet alleen over energie en klimaat. Een begrip dat mondiaal steeds urgenter is en meer aandacht krijgt. De Verenigde Naties hebben in het kader van duurzaamheid de zogeheten Sustainable Development Goals opgesteld en deze worden inmiddels

internationaal gezien als kernelementen voor een duurzame leefomgeving. Vrijwel alle ambities die we in deze visie met betrekking tot Renkum Toekomstbestendig, maar ook met betrekking tot Renkum Gezond en Leefbaar en Renkum Dynamisch, optekenen dragen direct of indirect bij aan één of meerdere van deze SDG's.

Klimaatverandering

We hebben te maken met klimaatverandering als gevolg van de opwarming van de aarde. De klimaatverandering leidt tot hogere temperaturen en een hogere frequentie van extreem weer (hitte, droogte, hevige neerslag). De openbare ruimte in onze dorpen, maar ook de natuur en de landbouw zijn nog niet bestand tegen de gevolgen daarvan. We hebben in Renkum te maken met droogte, verdroging en hittestress, wat in een bosrijke omgeving als Renkum veiligheidsrisico's met zich meebrengt in de vorm van natuurbranden. Maar in andere perioden juist ook met wateroverlast. Er is dan ook steeds meer aandacht voor een klimaatadaptieve inrichting van de leefomgeving waarbij vergroening, ontstening en regenbestendigheid een belangrijke rol spelen. Daarnaast speelt ook klimaatmitigatie, het tegengaan van de klimaatverandering, een steeds groter rol bij ruimtelijke processen. Mondiale en landelijke doelen hier-

voor zoals het klimaatakkoord van Parijs, de afspraak in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust moet zijn ingericht en de duurzaamheidsdoelstellingen van de Verenigde Naties werken door in landelijk en vervolgens in regionaal en gemeentelijk beleid.

Energietransitie

Om klimaatverandering tegen te gaan, maar ook vanwege de eindigheid van onze fossiele energiebronnen, bevinden we ons in een overgangsfase naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen. Het gebruik van eindige bronnen als aardolie en aardgas voor de opwekking van energie moet afnemen. De opwek door middel van hernieuwbare bronnen zoals zon- en windenergie, hergebruik van restwarmte of andere vormen moet toenemen. Daarnaast speelt energiebesparing een belangrijke rol, alles wat bespaard wordt hoeft immers niet opgewekt te worden. Dit heeft gevolgen voor de inrichting en het gebruik van onze leefomgeving, het ruimtebeslag, het landschap en de natuur.

Overige ontwikkelingen

Naast energietransitie zijn er vele andere ontwikkelingen die in het verlengde van de klimaatverandering

liggen. Zo begint de opkomst van schonere manieren van vervoer en transport een vlucht te nemen. Dit uit zich onder andere door elektrisch rijden, een beter en slimmer gebruik van openbaar vervoer, het delen van auto's, toenemend gebruik van elektrische fietsen, maar ook tot nieuwere ontwikkelingen zoals waterstofvrachtauto's en schone voertuigen.

Ook gaan we geleidelijk over naar een circulaire samenleving. Dit uit zich door afval als bron of grondstof te zien, duurzame materialen te gebruiken, minder te verspillen en lokaal te denken en te handelen. Verder leven we in een tijd waarin het belang voor een schone, gezonde omgeving steeds meer telt.

Op het gebied van milieuwetgeving krijgen lokale overheden meer vrijheden om hun eigen koers te bepalen en is er vanuit de maatschappij druk om hierin niet zomaar op de oude voet verder te gaan. Aandacht voor de natuur en het tegengaan van de dalende biodiversiteit wint eveneens aan terrein. Hetzelfde geldt voor dierenwelzijn en een duurzame, biologische agrarische bedrijfsvoering. We zien in onze gemeente dan ook steeds meer initiatieven die de biodiversiteit verhogen, de voedselketens verkorten en oog hebben voor het cultuurhistorische agrarische landschap.

3.4 Renkum Dynamisch

Demografie en volkshuisvesting

Het aantal inwoners neemt in onze gemeente naar verwachting licht af tot 2040 en het aantal huishoudens stijgt licht (bron: CBS). Het aandeel ouderen in Renkum is erg hoog in vergelijking met het landelijk gemiddelde en het aandeel jongeren juist heel laag. De vergrijzing en de afname van het aandeel jongeren blijven in onze gemeente dan ook een rol spelen. Evenals het langer zelfstandig blijven wonen van ouderen en het steeds kleiner worden van de huishoudens. Starters en jonge gezinnen hebben het moeilijk om een betaalbare woning te vinden. Deze ontwikkelingen zetten de maatschappelijke voorzieningen, zoals onderwijs, sport en medische voorzieningen onder druk en hebben invloed op het karakter van die voorzieningen. Tegelijkertijd hebben we op dit moment te maken met een groot woningtekort en dienen we te voldoen aan onze regionale woningbouwafspraken en de versnellingsopgave van gebiedsontwikkelingen voor de woningbouw. Kanttekening is dat dit soort ontwikkelingen onvoorspelbaar en sterk afhankelijk van de economische situatie en tijdsgeest zijn. Een lange termijnvisie zoals deze omgevingsvisie moet daarom, na evaluatie en zorgvuldige participatie, flexibel zijn en ten alle tijden in kunnen spelen op de actuele situatie.

Trends in de winkelstraat

Verskillende ontwikkelingen zoals de toename van internetverkoop en demografische ontwikkelingen hebben invloed op het aanbod in onze winkelstraten. Ook in Renkum hebben de winkelstraten te kampen met leegstand en een teruglopend winkelaanbod, wat de leefbaarheid niet ten goede komt. Tegelijkertijd bieden recreatie en toerisme en de blijvende vraag naar horeca kansen.

Economische ontwikkelingen

In de regio is de vraag naar werklocaties zoals bedrijventerreinen en kantoorlocaties sterk afgenomen en is er sprake van een groot overaanbod aan bedrijventerreinen (bron: Nota Economie, gemeente Renkum). Wel neemt het belang van kleinschalige bedrijfjes en start-ups toe. Ook de vrijetijdseconomie blijft groeien en veranderen. Zo is de sector steeds meer gericht op senioren, wint het beleven van het landelijk gebied aan terrein en spelen (authentieke) belevingen en emoties een steeds belangrijkere rol. Verblijfsaccommodaties, recreatieve voorzieningen en horeca blijven dan ook belangrijke nieuwe ruimtevragers. Ook de zorg blijft een belangrijke sector voor de Renkumse werkgelegenheid. Hoewel deze sector licht daalde neemt ze nog altijd een derde van de werkgelegenheid in Renkum voor haar rekening.

In deze sector zijn er steeds meer nieuwe ondernemingsvormen en vindt er vaker zelfstandig ondernemerschap plaats. Het aanbod aan wellnessdiensten en -producten groeit landelijk sterk en biedt in een groene omgeving als Renkum specifieke kansen. De deeleconomie blijft in opkomst en heeft gevolgen voor het ruimtegebruik van onze leefomgeving en het consumptiegedrag van onze inwoners. Ten slotte blijft het thuiswerken – mede onder invloed van corona – naar verwachting toenemen. Dit is van invloed op de mobiliteit, de parkeervoorzieningen maar ook op de ruimtevrage naar woon- werkcombinaties en de kwaliteit van de leefomgeving.

Erfgoed

Er is een toenemende aandacht voor (beleving van) cultuurhistorie, landschap en lokale identiteit. Ook de interesse in het erfgoed van de tweede wereldoorlog en het herinneringstoerisme neemt toe. Daarnaast speelt het thema verduurzaming van monumenten versus behoud van het monumentale karakter.

Landbouw

De landbouw is aan verandering onderhevig. Het aantal landbouwbedrijven landelijk neemt af, bedrijven worden duurzamer, biologisch en gaan steeds vaker combinaties aan met andere functies zoals

natuur en recreatie. Ook in onze gemeente zijn er initiatieven om landbouw, biodiversiteit, cultuurhistorie en lokale afzetmarkt te combineren rondom de oude akkers. Ze dienen als buffer tussen de natuurgebieden en de gangbare landbouwgronden. Maar Renkum is geen typische landbouwgemeente en de weinige landbouwgronden in de enclave zijn voor een groot deel al omgezet naar natuur. Deze ontwikkeling is in Renkum dus al goed zichtbaar.

Hoofdstuk 4 | Renkum in 2040

Ambities en keuzen

Hiervoor omschreven we de omgevingswaarden van onze gemeente en de ontwikkelingen die op ons afkomen. Om die omgevingswaarden zoveel mogelijk te versterken en tegelijkertijd om te gaan met de ontwikkelingen omschrijven we in dit hoofdstuk onze ambities voor de toekomst. Dit zijn richtinggevende ambities, de visie vormt dan ook geen hard juridisch kader.

Eerst de algemene ambities die gaan over wat voor gemeente we in 2040 willen we zijn. Dit doen we thematisch en gemeentebreed. Maar niet al die ambities kunnen overal samengaan. Ze zullen per gebied op een eigen wijze doorwerken. Daarna volgt er daarom een deel dat ingaat op hoe die ambities landen in het landschap van Renkum en de dorpen van Renkum.

Kanttekening hierbij is dat deze visie een stip op de horizon is en dus veel ambities bevat voor meerdere thema's. Voorwaarde voor het waarmaken van deze ambities is dat we als gemeente hiervoor voldoende toegerust moeten zijn, ook financieel. Maar ook initiatieven vanuit de samenleving helpen om de ambities waar te maken. Daarmee is echter niet zomaar alles, overal mogelijk als het aansluit bij één van die ambities. In veel gevallen zal dit maat-

werk zijn. De beschreven ambities en omgevingswaarden in deze visie kunnen als leidraad worden gezien voor de afweging daarin.

4.1 Regionale positionering

Ruimte en groen

We koesteren de ruimte en het groen dat we de regio kunnen bieden. Ruimte voor ontspanning, recreatie, beweging en natuurbeleving in ons diverse landschap. Deze ruimte is van belang voor de regio, maakt Renkum tot een aantrekkelijke woonomgeving en wordt gewaardeerd door onze inwoners. Over onze gemeentegrenzen heen zijn er geen grote bouwplannen in het groen. Hierdoor staat het groen van Renkum aaneengesloten in verbinding met het groen van omliggende gemeenten.

Wonen, werken en recreatie

Maar naast het groen en de ruimte die we de regio bieden hebben we ook een belangrijke rol op het gebied van wonen, werkgelegenheid, onderwijs en recreatieve voorzieningen. Ook aan deze bebouwing willen we ruimte bieden en zo onze bijdrage aan de regio leveren. We zorgen daarom voor een

goede balans tussen ons ruime en groene karakter en het realiseren van nieuwe bebouwing. Daarbij bewaken we het groene en ruime karakter van ons buitengebied. Grootchalige nieuwe bebouwing¹ op onbebouwde of ongebruikte locaties² maken we hier niet mogelijk en we laten het landschap leidend zijn bij inpassing van eventuele nieuwe kleinschalige bebouwing. In de paragrafen "Renkum Dynamisch" en "Uitgelicht: Het landschap van Renkum" zetten we de lijn hiervoor uit.

We hebben een sterke zorg economie in onze gemeente waarmee we zowel maatschappelijk als economisch een belangrijke bijdrage aan de regio leveren. We ambiëren echter geen groei maar zetten meer in op verbetering van de regionale afstemming, schaalverkleining en menging.

Relaties met de regio

Maar we hebben de regio ook nodig! Grootchalige voorzieningen zoals drukke winkelcentra, intensieve kantorenparken of dynamische uitgaansgebieden zijn in de regio voorhanden en hoeven we niet allemaal in onze eigen gemeente onder te

1) Onder grootchalige bebouwing verstaan we hierbij bebouwing die in maat, schaal en mate van clustering niet aansluit bij het landelijke karakter van ons buitengebied. Onder kleinschalige bebouwing verstaan we hier bebouwing die in maat, schaal en mate van clustering goed is in te passen in het landelijke karakter van ons buitengebied.

2) Met de term onbebouwde of ongebruikte locaties bedoelen we in deze visie zowel locaties waar geen bebouwing aanwezig is als locaties waar geen bestaande planologische bouw- of gebruiksrechten voor gelden.

brengen. Voor dit soort grotere dynamische voorzieningen blijven we dan ook gebruik maken van de voorzieningen in de omliggende steden. Onze eigen kracht in de regio is natuurbeleving, recreatie, kunst en cultuurhistorie.

Om van de regio gebruik te maken en vice versa zijn goede en veilige verbindingen met de omliggende steden erg belangrijk. We hebben een gunstige ligging in de regio en de huidige verbindingen, inclusief de beoogde snelfietsroute, zorgen ervoor dat we de omliggende steden snel en veilig met de auto, de fiets en het openbaar vervoer kunnen bereiken. Binnen dit huidige netwerk zetten we vooral in op verbeteren van de verkeersveiligheid en goede bereikbaarheid per openbaar vervoer en langzaam verkeer.

Ten slotte behouden en versterken we de doorgaande ecologische en recreatieve verbindingen met de aangrenzende landschappen van de Veluwe en het rivierengebied en fungeren we als poort tussen deze landschappen.

Regio en duurzaamheid

We gaan de grote opgaven op het gebied van duurzaamheid samen aanpakken. Met onze inwoners, ondernemers, instellingen en met de regio

werken we aan de transformatie naar een duurzaam Renkum met oplossingen voor de energietransitie, duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie en circulaire economie. We hebben de ambitie om samen met de regio koploper te zijn op het gebied van duurzaamheid.

Om klimaatverandering tegen te gaan en de transitie naar hernieuwbare energiebronnen vorm te geven zijn we op nationaal, provinciaal, regionaal én gemeentelijk niveau op zoek naar ruimte voor grootschalige opwek van energie. Met de regio zetten we ons al jaren in om de energievoorziening te verduurzamen en daarmee CO₂-uitstoot te verlagen. De regio heeft al in 2013 een routekaart opgesteld om energieneutraal te zijn in 2050 en deze in 2018 geactualiseerd. Ook is er een gezamenlijk regionaal doel: 55% minder CO₂-uitstoot in 2030 en zijn er meerdere projecten zoals gezamenlijke inkoop van groene stroom en een gezamenlijk energieloket voor inwoners. Momenteel werken we samen met andere overheden en partijen aan de Regionale Energie Strategie (RES). Samen zijn de gemeentelijke overheden in de regio verantwoordelijk voor het geheel. Niet alleen wat betreft voor het opwekken van duurzame stroom maar ook voor het gebruik van warmtebronnen en de benodigde infrastructuur. Ook Renkum neemt haar ver-

antwoordelijkheid door op basis van de RES haar bijdrage aan de duurzame energievoorziening voor de regio te leveren.

Ook op andere thema's dan energietransitie wordt op regionaal niveau gezocht naar oplossingen. Op het gebied van klimaatadaptatie is gewerkt aan een Regionaal Adaptie Plan. Op het gebied van circulariteit wordt in de Groene Metropoolregio gezocht naar gezamenlijk aan te pakken projecten en is er een project circulaire inkoop en aanbesteden in de grond, weg- en waterbouw sector. Renkum doet op alle fronten graag mee en probeert bij een aantal thema's een koploperpositie in te nemen.

4.2 Renkum Samen

Inwoners, vrijwilligers, ondernemers, instellingen en maatschappelijke partners zijn in deze tijd betrokken bij allerlei thema's die de leefomgeving raken. Hun initiatieven dragen bij aan onze integrale ambities voor de leefomgeving die we verwoorden in de paragrafen "Renkum Gezond en Leefbaar", "Renkum Toekomstbestendig en Duurzaam" en "Renkum Dynamisch". Sterker nog: we hebben die initiatieven hard nodig om die ambities waar te maken. In deze paragraaf spreken we ons daarom uit hoe we als gemeente initiatieven vanuit samenleving de ruimte willen geven.

Als overheid willen we ruimte bieden aan onze inwoners en ondernemers. Initiatieven vanuit de samenleving kunnen rekenen op een positieve grondhouding en als gemeente nemen we een faciliterende en stimulerende rol hierin aan, denken we mee en delen we informatie. In Renkum hebben we vertrouwen in de kennis, kunde en initiatiefrijke en ondernemingsgezinde houding van onze inwoners en ondernemers. Het verleden heeft dit volop bewezen. De ambities en kwaliteiten in deze omgevingsvisie zien we als richtinggevend bij initiatieven vanuit de samenleving. We willen dat dit soort initiatieven op integrale manier bijdragen aan de fysieke en sociale ambities in deze visie en zijn er van overtuigd dat we dit samen met onze inwoners, ondernemers en instellingen waar kunnen maken.

Bovenstaande geldt niet alleen voor initiatieven zoals het bouwen van een woning, maar voor een veel breder scala aan initiatieven. Denk hierbij aan een flexibele houding ten aanzien van start-ups of creatieve ideeën voor bedrijfjes, aan initiatieven tot ontstening en vergroening van privé terreinen zoals tuinen of schoolpleinen of aan voornemens tot pluktuinen, stadslandbouw, buurtboomgaarden, buurttuinen of leefstraten in onze dorpen. Maar ook aan sociale initiatieven en activiteiten vanuit ons rijke verenigingsleven en vrijwilligerswerk. Onze buurthuizen en verenigingen met hun vrijwilligers

zien we als het sociale cement binnen onze gemeente en we vinden het belangrijk hen de ruimte te geven te ondersteunen. Al dit soort initiatieven leiden tot een Gezond en Leefbaar Renkum, een Toekomstbestendig en Duurzaam Renkum en een Dynamisch Renkum. Initiatieven zijn daarnaast een goed middel om inwoners van de verschillende dorpen meer met elkaar in contact te laten komen. Zo kan men inspiratie opdoen en kan men van elkaars ervaringen leren.

Maar Renkum Samen betekent voor ons ook het omgekeerde: niet alleen wij denken mee met initiatieven vanuit de samenleving. We blijven de samenleving ook vragen om mee te denken en te doen bij initiatieven vanuit de gemeente. Hiertoe rekenen we ook samenwerking met marktpartijen en organisaties. Ook onder de nieuwe omgevingswet laten we participatie dus hoog in het vaandel staan!

4.3 Renkum Gezond en Leefbaar

Een Gezonde en Leefbare leefomgeving raakt aan vrijwel alle traditionele sectorale beleidsaspecten. In deze paragraaf spreken we onze ambities uit voor een gezond en leefbaar Renkum en laten we sectorale aspecten op integrale wijze samenkomen.

Positieve gezondheid

Maatschappijbreed neemt de aandacht voor gezondheid toe, verbreedt deze zich tot meer dan alleen maar 'niet ziek zijn' en wordt de relatie tussen gezondheid en de leefomgeving steeds belangrijker. Niet alleen medische- en zorgvoorzieningen spelen dus een rol maar ook de leefbaarheid, de ruimtelijke en sociale kwaliteit van de woonomgeving en overige maatschappelijke voorzieningen. Met de volgende ambities willen we bijdragen aan een positieve gezondheid in Renkum. Deze omgevingsvisie biedt daarmee ook de basis voor afspraken met onze partners en stakeholders voor de samenwerking bij het bevorderen van gezondheid en welbevinden met en voor onze inwoners.

Gezonde leefomgeving

Hierbij gaat het om twee aspecten: gezondheidsbescherming (milieuaspecten zoals geluid, lucht of bodemkwaliteit) en gezondheidsbevordering (gezonde leefstijl, positieve gezondheid). In ruimtelijke plannen stond van oudsher gezondheidsbescherming centraal. In deze omgevingsvisie willen we, net als in onze regionale gezondheidsvisie, de verbinding tussen beide leggen.

Gezondheidsbescherming

We zorgen voor een gezonde fysieke leefomgeving die we schoner maken en waarin we milieuhinder op een acceptabel niveau houden. Dit betekent dat:

- Lucht, bodem en ondergrond, oppervlaktewater en grondwater schoon zijn. De adviezen van de WHO hanteren we hierbij als minimale streefwaarden;
- Hinder van geluid, licht, geur en hittestress beperkt is. Ook hier hanteren we de adviezen van de WHO als minimale streefwaarden;
- Alle gebruikers van de leefomgeving verantwoordelijk zijn voor een gezonde en schone leefomgeving en zich daarvan ook bewust zijn.

Deze doelen raken een breed spectrum van de leefomgeving. Denk bijvoorbeeld aan de kwaliteit van het oppervlaktewater dat mogelijkheden biedt voor recreatieve en sportieve activiteiten of aan de grote wegen en de bedrijven in onze gemeente die de luchtkwaliteit en de ervaren geluidshinder van onze inwoners beïnvloeden. Maar ook aan het beperken van houtstook, een gezond en rookvrij binnenklimaat van woningen, voorzieningen en werkplekken, aan hittestress in bewoonde gebieden met zorginstellingen en seniorenwoningen

als potentiële hotspots of aan de bodemkwaliteit in onze speeltuinen, moestuinen, schoolpleinen en woonbestemmingen. Nu is het de tijd om de nieuwe ontwikkelingen en activiteiten die in onze gemeente plaatsvinden af te stemmen op deze ambities en om bij bestaande activiteiten verbetering hierin te bereiken.

Gezondheidsbevordering

Maar niet alleen fysieke aspecten zijn van invloed, ook maatschappelijke ontwikkelingen en sociale factoren die de gezondheid van onze inwoners beïnvloeden vragen om aandacht. Mede door vergrijzing, stijging van de levensverwachting en het langer thuis blijven wonen van ouderen neemt het aandeel kwetsbare en eenzame inwoners toe. Tegelijkertijd wordt men steeds meer aangesproken op zelfredzaamheid. Ons doel is daarom om voor een gezonde leefomgeving te zorgen die kwetsbaarheid en eenzaamheid tegengaat en die er aan bijdraagt dat onze inwoners een gezonde en verantwoorde leefstijl kunnen omarmen. Onze leefomgeving is hier al goed op ingericht maar plaatselijk versterken we dit nog verder. Aandacht voor bewegen, ontmoeten, gezond eten (bijvoorbeeld op scholen en bij verenigingen) en een groene omgeving staan daarbij centraal.

Onze leefomgeving wordt als prettig en veilig ervaren en nodigt uit tot gezond gedrag door de volgende speerpunten:

Onze leefomgeving is een beweegvriendelijke omgeving

waar lopen en fietsen de makkelijkste eerste keuze moet zijn om van A naar B te komen. Een omgeving die daarnaast faciliteert, uitdaagt en uitnodigt om te bewegen en te sporten. Een veilig netwerk van wandel- en fietspaden draagt hier aan bij, maar ook autoluwe buurten, fietsvoorzieningen bij OV-punten of druk bezochte gebieden en de aanwezigheid van voldoende ontmoetingsplekken in de openbare ruimte. Onze leefomgeving bevat voldoende ruimte waar iedereen welkom is om te bewegen, waar jongeren en ouderen elkaar kunnen ontmoeten, waar men kan spelen en sporten en waarbij bewoners zich betrokken voelen.

Onze leefomgeving is een groene omgeving.

Niet alleen zodat hittestress tegen wordt gegaan, maar ook vanwege de positieve effecten van het groen en het bewegen in een groene omgeving op de gezondheid van onze inwoners. De hoofdgroenstructuur in de dorpen, maar ook het groen van ons landschap spelen hierin een belangrijke rol. De landbouw kent duurzamere methodes en is natuurinclusief, met een hogere biodiversiteit als gevolg.

Mede door de ruimtelijke inrichting stimuleren we onze inwoners om meer duurzame landbouwproducten bij producenten uit de regio te kopen.

Onze leefomgeving is een inclusieve omgeving. Toegankelijke openbare ruimten en gebouwen voor iedereen, met of zonder beperking, jong of oud. Hiermee sluiten we aan bij de kernwaarden van de veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM). Ook geven we gehoor aan het VN-verdrag Handicap door inclusie integraal mee te nemen in alle voorstellen en ontwikkelingen. Het doel is een sterke sociale basis die uitgaat van de eigen kracht en het eigen netwerk van onze inwoners, maar ook van een goed niveau van de sociale wijkteams en het sociale loket, toegankelijke welzijnsvoorzieningen en maatwerk daar waar dat nodig is. We zorgen er zo voor dat iedereen die dat nodig heeft, bijvoorbeeld probleemgezinnen of eenzame ouderen, goede hulp en ondersteuning kan krijgen, dat onze inwoners gezond en veilig op kunnen groeien en zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen blijven wonen en actief kunnen zijn in de maatschappij.

Maatschappelijke voorzieningen

Voor de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners is naast een gezonde leefomgeving ook het aanbod aan maatschappelijke voorzieningen (niet alleen zorg, maar ook sport en sociaal-culturele voorzieningen) erg belangrijk.

In onze leefomgeving blijven voldoende maatschappelijke (zoals sport- en zorgvoorzieningen) en culturele voorzieningen voor ontmoeting, samenkomst, voorlichting, zingeving en educatie beschikbaar. Voorzieningen voor zowel jong als oud. Zo blijft de leefbaarheid van onze dorpen gewaarborgd en kunnen we de sociale cohesie versterken. We zijn geen krimpgemeente en het draagvlak voor deze voorzieningen blijft aanwezig. Wel spelen we in op demografische ontwikkelingen en stemmen we het aanbod en de aard van deze voorzieningen hierop af.

De toenemende vergrijzing zal leiden tot een extra zorgvraag onder onze inwoners. We willen hen een passend woonaanbod blijven bieden. Wel willen we voorkomen dat dit aanbod de vraag gaat overstijgen zodat er geen aanzuigende werking ontstaat. Wat betreft de zorginstellingen wensen we geen verdere groei. Hier bieden we al voldoende ruimte

voor als gemeente en we willen de huidige balans niet door laten slaan. Om vraag en aanbod op een goede manier met elkaar in balans te houden willen we samen optrekken met zorginstellingen en vinden we een betere spreiding in de regio en het aangaan van slimme combinaties wenselijk. Daarnaast ambiëren we een geleidelijke verschuiving van grootschalige en eenzijdige terreinen (instellingen met meer dan 60 wooneenheden op één locatie voor dezelfde doelgroep) naar meer gemengde zorgconcepten en kleinschalige zorgconcepten in de wijk. Dit leidt niet tot extra zorgwoningen maar tot vervanging. Daarbij erkennen we dat een zekere omvang noodzakelijk is voor een goede bedrijfsvoering en dat er ook menging van kleinschalige zorg op grootschalige terreinen plaats kan vinden. Het doel van een goede woonomgeving voor zorgbehoevenden met een meerwaarde voor en in balans met de rest van het dorp staat ten alle tijden voorop. De bebouwing en de bebouwde omgeving volgen het zorgconcept en niet andersom.

We zorgen voor passende accommodaties en ondersteuning van (sport)verenigingen en richten ons op de pijlers uit de sportnota "inclusief sporten en bewegen", "vitale sport- en beweegaanbie-

ders”, “een duurzame sportomgeving” en “vaardig in bewegen”.

We bieden op flexibele wijze ruimte aan huisvesting ten behoeve van mantelzorg en we helpen jongeren op weg op de arbeidsmarkt om latere kwetsbare posities te voorkomen.

Veilige leefomgeving

We willen in Renkum een zo veilig mogelijke leefomgeving voor mens, dier en milieu. Veiligheidsrisico's beperken we tot een aanvaardbaar minimum. Dit doen we door te zorgen voor een goede openbare veiligheid, een veilige omgeving met veilige gebouwen, voor zelf- en samenredzame inwoners, voor bescherming van kwetsbaren en voor effectieve hulpverlening. Als gemeentelijke organisatie voeren we de regie, maar dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en samenwerking staat voorop. Om dit te bereiken zorgen we daar waar nodig voor een betere inrichting van de leefomgeving, bijvoorbeeld met het oog op ruimte voor ontmoeting, verkeersveilige inrichting, goede toegankelijkheid voor verminderd zelfredzamen en een inrichting die criminaliteit en overlast tegengaat. Maar naast de inrichting van de leefomgeving speelt ook het gedrag van mensen een rol. Als ge-

meente zetten we daarom ook in op voorlichting en stimuleren van veilig gedrag.

We zijn al een relatief veilige gemeente. Om dit ook in de toekomst te blijven sluiten we met ons integraal veiligheidsbeleid aan bij het beleid van de politie-eenheid Oost-Nederland en de veiligheidsregio. We leggen prioriteit bij het verbeteren van het veiligheidsgevoel in de eigen buurt door criminaliteit aan te pakken, de sociale kwaliteit en sociale cohesie te versterken, de fysieke kwaliteit en verkeersveiligheid te verbeteren en jeugdoverlast aan te pakken. We zorgen ervoor dat in drukke gebieden zoals winkelgebieden, uitgaansgelegenheden en schoolomgevingen en bij evenementen de kans op incidenten zo laag mogelijk is. Hierbij hebben we ook aandacht voor hartveiligheid (toegankelijke AED's, bereikbaarheid ambulance, etc). We zorgen voor bedrijventerreinen en een toeristisch-recreatieve infrastructuur waar mensen onbezorgd kunnen werken, verblijven, recreëren of aan evenementen deel kunnen nemen. Op het gebied van verkeersveiligheid zorgen we daar waar dit nodig is voor scheiding van vracht- en autoverkeer van het fietsverkeer en voor nieuwe, veilige aansluitingen op de gebiedsontsluitingswegen. Daarnaast geven we specifiek aandacht aan verkeersveilige omgeving rondom onze scholen.

Omgevingsveiligheid

Functionies en voorzieningen die veiligheidsrisico's opleveren liggen soms dicht bij functionies waar mensen wonen, werken, verblijven of naar school gaan. Met verschillende aandachtsgebieden voor veiligheid willen we hier in de toekomst beter op inspelen. In onze gemeente gaat het bijvoorbeeld om vervoer van gevaarlijke stoffen (snelwegen, gastransportleidingen) of specifieke bedrijvigheid. Maar ook hoog water, natuurbranden en andere gevolgen van klimaatverandering spelen een rol. Deze risico's proberen we zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. Bij nieuwe ontwikkelingen nemen we vanaf het begin het waarborgen van de veiligheid mee in de planvorming en afweging. We voorkomen daarbij zoveel mogelijk dat kwetsbare bestemmingen in risicogebieden komen te liggen en zorgen ervoor dat de benodigde veiligheidsmaatregelen (bijvoorbeeld bescherming, vluchtroutes, goede toegankelijkheid voor brandweer, ambulance en politie, goede communicatie) onderdeel zijn van de plannen en ook bijdragen aan de veiligheid van de bestaande omgeving. Op deze manier zorgen we voor een veilige leefomgeving met een aanvaardbaar beschermingsniveau.

Natuurlijke en ruimtelijke kwaliteiten

Ten slotte zijn de hoge natuurlijke en ruimtelijke kwaliteiten van het landschap en de dagelijkse leefomgeving in de dorpen van belang voor een gezonde, leefbare omgeving. Een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte zien we als de plaats waar het dorpse leven samenkomt en waar sociale cohesie, ontmoeting, bebouwingskwaliteit, groen en klimaatadaptatie elkaar kunnen versterken. We willen de natuurlijke en ruimtelijke kwaliteiten van het landschap en onze dorpen daarom behouden, beschermen en versterken. Bescherming van onze cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en overig erfgoed is eveneens belangrijk hierbij.

4.4 Renkum Toekomstbestendig en Duurzaam

Een toekomstbestendige en duurzame leefomgeving raakt aan vrijwel alle traditionele sectorale beleidsaspecten. In deze paragraaf spreken we onze ambities uit voor een toekomstbestendig en duurzaam Renkum en laten we sectorale aspecten op integrale wijze samenkomen.

Zowel vanuit de participatie als vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen is het duidelijk dat verduurzaming en het tegengaan van klimaatver-

andering belangrijke opgaven voor de toekomst zijn. Urgente opgaven waar we snel mee aan de slag willen gaan. Met deze omgevingsvisie willen we dan ook een visie hierover uitspreken.

Visie duurzaamheid

Ons doel is om samen met onze inwoners, bedrijven, stakeholders en organisaties een duurzaam Renkum te realiseren, waarin we energie duurzaam opwekken en daar efficiënt mee omgaan. Duurzaamheid is voor ons een breed begrip dat over de samenleving als geheel gaat. Niet alleen maar over energie en CO₂-reductie dus! Een goede benadering vinden we de wijze waarop de nieuwe omgevingswet duurzaamheid definieert: "een ontwikkeling is duurzaam als deze voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder de mogelijkheden voor toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen". Daarnaast hanteren we de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties en stemmen we al onze ontwikkelingen zo goed mogelijk af op deze doelstellingen.

We hebben in deze omgevingsvisie specifiek ambities voor een klimaatneutrale, klimaatadaptieve en circulaire gemeente, voor ons ecologische kapitaal en voor de sociale betrokkenheid bij duurzaam-

heid. Deze duurzaamheidsaspecten zijn allemaal even belangrijk en we zetten ons, afhankelijk van het moment, in op de aspecten die op dat moment het meest urgent zijn. Zo proberen we de ambities zo goed mogelijk waar te maken.

Klimaatneutraal

Als gemeente zijn we klimaatneutraal in 2040: er worden geen gassen uitgestoten die bijdragen aan klimaatverandering. Hiermee sluiten we aan op eerder beleid zoals het klimaatakkoord Renkum Verduurzaamt Samen en de Visie Grootschalige Opwek. Om dit te halen nemen we onze verantwoordelijkheid en voldoen we aan afspraken in de regio op het gebied van klimaatverandering en duurzaamheid, in samenwerking met burgers en bedrijven. Als gemeente nemen we zelf deel aan het maken van die afspraken en zorgen we ervoor dat we onze overige belangen daarbij, bijvoorbeeld op het gebied van landschap, steeds behartigen. Om klimaatneutraal te zijn realiseren we een volledig duurzame energievoorziening. Naast het opwekken van duurzame stroom is energiebesparing een belangrijk speerpunt. Alle energie die we besparen hoeven we immers niet op te wekken. Zowel grootschalige opwek van elektriciteit door middel van zon en/of wind als overschakelen op

een duurzame warmtevoorziening is nodig. Voor de grootschalige opwek van elektriciteit met zolen windenergie zetten we in lijn met de RES en de visie grootschalige opwek in op enkele zoekgebieden binnen onze gemeente en de voorwaarden die daarvoor gelden zoals:

- Grootschalige opwek op daken stimuleren.
Hierop geven we als gemeente ook prioriteit aan. Hoe meer op er op de daken komt, hoe minder ons landschap belast wordt immers;
- Rekening houden met een gezonde leefomgeving voor omwonenden rond locatie voor grootschalige opwek;
- Maximale opbrengst uit grootschalige opwek en in balans met de vraag;
- Grootschalige opwek zorgvuldig inpassen in het landschap en met respect voor de natuur, de veiligheid en de gezondheid (zie verder ook paragraaf 4.6);
- Inhoudelijke betrokkenheid van de omgeving bij de grootschalige opwek;
- Gedeeld eigenaarschap van de grootschalige opwek (financiële participatie);
- Kennis en kunde delen rondom de grootschalige opwek.

Daarbij zullen we, in afwijking van de visie grootschalige opwek, tot 2030 alleen uitgaan van zonne-energie. Dit aangezien windmolens op basis van recentelijk regionaal onderzoek naar de effecten op de wespandief op dit moment niet mogelijk zijn in onze gemeente.

Op het gebied van warmte volgen we de transitievisie warmte en zien we goede kansen voor een warmtenet dat gevoed kan worden door diverse bronnen zoals restwarmte van de industrie of geothermie, maar ook voor hergebruik van de bestaande gasinfrastructuur. Geothermie kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren en kan op een veilige en verantwoorde manier samengaan met onze rol op het gebied van drinkwaterwinning en -bescherming. Dit uiteraard in goede onderlinge afstemming met het drinkwaterbedrijf.

Voor het besparen van energie is verduurzaming van de woningvoorraad, bedrijfsbebouwing en maatschappelijk vastgoed een belangrijk middel. Daarbij bieden we ook flexibiliteit bij het verduurzamen van monumenten.

Ten slotte zien we bij de overgang naar een klimaatneutrale gemeente een grote rol voor de mo-

biliteit en de industrie. We stimuleren een schone mobiliteit door in te zetten op snelfietsroutes, laadpalen, openbaar vervoer, thuiswerken en schone voertuigen. Infrastructurele voorzieningen zoals de inrichting van onze wegen, parkeerfaciliteiten en het telecomnetwerk stemmen we af op deze ambities en passen we ruimtelijk zorgvuldig in. Bij alle maatregelen om te komen tot een klimaatneutrale gemeente hanteren we de voorwaarde dat dit op een veilige en gezonde manier gebeurt.

Klimaatadaptief

Als gemeente zijn we klimaatadaptief in 2050. Zowel bij nieuwe ontwikkelingen als in de bestaande leefomgeving zorgen we daarom voor vergroening, ontstening en een waterrobuuste, klimaatbestendige inrichting. Zo gaan we verdroging, hittestress en wateroverlast tegen. We stimuleren onze inwoners, bedrijven en instellingen ook om dit soort maatregelen te nemen en zijn hiervoor samen verantwoordelijk. Regenwater willen we niet via de rioolbuis afvoeren maar zichtbaar bovengronds verwerken en daarbij een meerwaarde leveren voor het landschap en de openbare ruimte. Daarbij hanteren we de volgorde hergebruik, infiltratie, bergen, afvoeren. In lijn met ons beheerplan water en riolering zijn we in 2050 volledig af-

gekoppeld. Zowel voor de openbare ruimte als de gebouwen in onze gemeente

Er zijn in en direct om onze gemeente diverse drinkwaterwingebieden aanwezig die als gevolg van klimaatverandering alleen maar aan belang toenemen. We willen ons dan ook inzetten om deze drinkwatervoorziening te beschermen. Dit doen we onder andere door schadelijke bovengrondse functies niet in de buurt van deze gebieden te voorzien, door transportleidingen te beschermen en door bodemverontreiniging tegen te gaan en een hoge bodemkwaliteit na te streven.

Circulair

In 2050 zijn we een circulaire gemeente. Dit betekent dat we geen eindige grondstofvoorraden uitputten en dat we reststoffen volledig hergebruiken. Zo leveren we een substantiële bijdrage aan de ambitie van de Groene Metropoolregio op dit gebied. Circulair denken moet daarom vast onderdeel worden bij ontwikkelingen, projecten en processen in onze leefomgeving. We stimuleren onze inwoners, instellingen en bedrijven om bij ruimtelijke initiatieven en ontwikkelingen circulair te denken en zijn ook op dit gebied echt samen aan zet. Korte ketens, korte kringlopen waarbij we lokaal denken en handelen, duurzame consumptie

en lokale productie van voedsel (bijvoorbeeld fruitbomen), hergebruik van materialen en het gebruik van afval als grondstof zijn aspecten die we hierin een rol willen geven. Dit doen we op basis van de middelen die we hiervoor in ons afvalbeleidsplan hebben aangeduid.

De ambities die we hierboven uitspreken met betrekking tot klimaatneutraal, klimaatadaptief en circulair laten we doorwerken in de manier waarop we bouwen, slopen, onze openbare ruimte inrichten en ons van A naar B verplaatsen.

Ecologisch kapitaal

We willen zorgdragen voor ons ecologische kapitaal. Daarom behouden en versterken we de natuurwaarden in onze gemeente en zetten we in op een rijkere biodiversiteit. Het belang van stiltegebieden en donkere gebieden erkennen we daarbij. In en buiten onze kernen gaan we licht-hinder daarom verminderen. Ook zorgen we voor een veerkrachtig en duurzaam watersysteem en handhaven we daarbij een goede ecologische en chemische waterkwaliteit. Ons afvalwater behandelen we in de volgorde schoonhouden, scheiden, zuiveren.

Beleid van hogere overheden op het gebied van milieuwetgeving speelt ook een rol bij het zorgdragen voor ons ecologisch kapitaal. Zo hebben we door het grote aandeel van het Natura2000-gebied in Renkum veel te maken met regelgeving op het gebied van stikstofdepositie.

Wijkgericht

Het draagvlak voor verduurzaming is al erg groot in onze gemeente. We willen die maatschappelijke betrokkenheid nog verder vergroten en hiervan profiteren. We willen de verduurzaming wijkgericht blijven aanpakken en wijkinitiatieven nog meer stimuleren. Samen met onze inwoners onderzoeken we wijkgericht welke mogelijkheden het meest effectief zijn. Het stappenplan duurzame wijkinitiatieven dat we onlangs hebben opgesteld is een goed voorbeeld van hoe we hier als gemeentelijke organisatie een rol in willen spelen. Bij duurzame nieuwbouw en verduurzaming van bestaande bebouwing, is natuurvriendelijke bouw het uitgangspunt. Maatregelen voor na-isolatie worden uitgevoerd met respect voor vogels, vleermuizen en insecten.

4.5 Renkum Dynamisch

Met Renkum Dynamisch bedoelen we een Renkum waarin wat gebeurt en waar op een veilige manier voldoende ruimte is voor nieuwe functies en ontwikkelingen met respect voor de ruimte en het groen. Zo gezien raakt Renkum Dynamisch aan meerdere sectorale beleidsaspecten. In deze paragraaf spreken we onze ambities uit voor een dynamisch Renkum en laten we sectorale aspecten op integrale wijze samenkomen.

Naast een duurzame leefomgeving en een gezonde leefomgeving is de gebruikswaarde van de leefomgeving van belang. We willen een gemeente zijn waarin wat gebeurt en die voldoende ruimte biedt aan ruimtelijke en economische functies zoals woningbouw, werkgelegenheid en recreatie. Dit staat soms op gespannen voet met ambities op het gebied van landschap, natuur, duurzaamheid en ons groene en ruime karakter. Met deze omgevingsvisie willen we dan ook een visie hierover uitspreken.

Nieuw woningen – waar te bouwen?

Om een dynamische gemeente te blijven willen we ruimte bieden aan nieuwe woningen. Dit is hoog nodig om onze inwoners goede huisvestingsmogelijkheden te kunnen blijven bieden. Daarbij laten

we zoals gezegd wel ons groene en ruime karakter leidend zijn. Daarbij hoort ook een kwalitatief goede, gezonde en groene leefomgeving in de dorpen zelf. Woningbouwlocaties binnen de dorpen vinden we het meest kansrijk om aan deze urgente opgave gehoor te geven. We stemmen deze locaties af op het plaatselijke groene en dorpse karakter, het behouden van de hoofdgroenstructuur en een goede bereikbaarheid. Het splitsen van woningen, het transformeren en creatief hergebruiken van kantoren, vrijkomende winkels of andere functies of gebieden en het verdichten op reeds bebouwde of gebruikte locaties zien we daarbij als oplossingen om goed om te gaan met het spanningsveld tussen nieuwe bebouwing enerzijds en vergroenen binnen de dorpen anderzijds. Naast de locaties die we in deze visie op hebben genomen blijven we actief op zoek naar geschikte locatie in onze dorpen om zo goed mogelijk aan onze afspraken met de regio te voldoen.

Daar waar mogelijk willen we woningen in de dorpen combineren met andere functies zoals bedrijvigheid, flexplekken of horeca zodat er leefbare wijken ontstaan en er een meerwaarde voor de dorpen ontstaat.

Woningbouw in het landschap vinden we minder kansrijk om aan de urgente opgave gehoor te geven. In het landschap voorzien we daarom geen grootschalige bebouwing. Alleen kleinschalige maatwerkoplossingen die passend zijn in het landschap en op basis van strikte voorwaarden en leidende principes zijn hier denkbaar. Bijvoorbeeld daar waar bestaande bouwrechten en gebruiksrechten aanwezig zijn voor een andere dan een natuur- / bos-functie. In de paragraaf "Uitgelicht: Het landschap van Renkum" lichten we onder het kopje "Nieuwe bebouwing in het landschap" toe waar en op basis van welke principes en voorwaarden nieuwe bebouwing ontwikkelingen zoals woningen denkbaar zijn.

Nieuwe woningen – wat te bouwen?

We realiseren uitsluitend het aantal woningen dat we met de regio afspreken. Zo willen we bijdragen aan de versnellingsopgave van gebiedsontwikkelingen voor woningbouw. Dit zal al een groot beslag op de beperkt beschikbare ruimte leggen. We willen dan ook géén extra woningen realiseren ten opzichte van die regionale afspraken, bijvoorbeeld om te profiteren van onze grote aantrekkingskracht vanuit de Randstad. We zetten in op kleinschalige ontwikkelingen in de dorpen waarbij we als gemeente zelf sturen op kwaliteit en doel-

groepen. We zorgen daarbij in alle dorpen zo veel mogelijk voor gemengde wijken met meerdere woonvormen naast elkaar en een passend woningaanbod voor al onze inwoners. Hierbij focussen we ons steeds op de doelgroepen waarvoor het op dat moment het meest nodig is. Zo zorgen we ervoor dat we voor regionale en lokale behoefte bouwen en niet om de trek uit de Randstad te faciliteren. Nu is er regionaal en lokaal een tekort aan woningen voor jongeren, starters en senioren. Ook ruimte voor jonge gezinnen is in verband met de leefbaarheid van onze dorpen van groot belang. Er is daarom aandacht voor doorstroming, voor sociale en betaalbare woningen, voor meergeneratie-woningen en voor huisvesting van arbeidsmigranten. We hanteren daarbij maatwerk per dorp en zijn flexibel zodat we in kunnen spelen op de actuele situatie. Hierbij hoort ook het stimuleren van nieuwe woonvormen zoals tiny houses en creatieve oplossingen voor het realiseren of benutten van de juiste woningen voor de juiste doelgroepen.

Versterken werkgelegenheid

Om een levendige gemeente te blijven willen we ook de werkgelegenheid behouden en versterken. We focussen ons daarbij op de bestaande economische structuur van bedrijventerreinen en

verspreide bedrijvigheid in de dorpen, waar voldoende mogelijk is. Deze houden of maken we toekomstbestendig als werk- of woon-werklocatie. We maken nieuwe werkgebieden alleen mogelijk als het om een duidelijke aanvulling met een meerwaarde ten opzichte van de bestaande structuur gaat. We zetten daarnaast in op verbeteringen en verschuivingen binnen de zorg economie, groei van de vrijetijdseconomie en op toekomstbestendige dorpscentra in Renkum, Oosterbeek, Doorwerth en Wolfheze. We koesteren ons gezonde ondernemersklimaat en stimuleren kleine bedrijfjes en start-ups. Ten slotte dragen we, mede in het kader van gezondheid, welbevinden en inclusie, zorg voor maatschappelijke werkgelegenheid voor onze minder zelfstandige en onze zorgbehoevende inwoners. Daarbij stimuleren we maatschappelijk verantwoord ondernemerschap.

Toeristisch-recreatief profileren

We sluiten met deze omgevingsvisie aan op onze cultuurvisie en op de visie recreatie en toerisme. We hebben een sterk aanbod aan voorzieningen in de vrijetijdseconomie, passend bij het groene karakter van onze gemeente. Geen drukke, intensieve trekkers, zoals grootschalige bungalowparken, pretparken of leisurevoorzieningen, maar rustigere

trekkers zoals kasteel Doorwerth, het Airbornemuseum of het meer recente Avolare. Maar ook onze vele monumenten, cultuurhistorische kwaliteiten (bijvoorbeeld in de vorm van grafheuvels, de airborne geschiedenis, de landgoederen en restanten van de papiernijverheid) en ons karakter als kunstenaarsgemeente maken Renkum toeristisch-recreatief aantrekkelijk. We profileren ons in lijn met dat karakter verder als toeristisch-recreatieve gemeente. We zetten in op spreiding van bezoekers, zowel in tijd als in ruimte, en willen daarbij het potentieel van bestaande locaties optimaal benutten en ontwikkelen. De samenwerking zoeken met lokale organisaties en het betrekken en verbinden van inwoners is hierbij van essentieel belang. Culturele evenementen in de buitenlucht passen hier ook prima bij. We gaan relaties aan met cultuurhistorie, kunst, sport en landschap. De wat grotere drukte in de natuur die dit plaatselijk op kan leveren leiden we in goede banen. Dit kan door een slimme inrichting, goede onderlinge verbindingen, regionale afstemming en zonering, maar ook natuureducatie en het tegengaan van zwerfafval zijn voor ons belangrijke aandachtspunten hierbij.

We sluiten aan op het provinciale beleid van recreatiezonering op de Veluwe. Dit betekent dat we in

de kwetsbare / gevoelige gebieden terughoudend zijn, in de rustige gebieden extensief medegebruik toestaan en aan de dorpsranden intensief medegebruik toestaan. Deze lijn zetten we door in de gebieden waarvoor de provinciale zonering niet geldt. Onze recreatieve voorzieningen zijn waar mogelijk inclusief toegankelijk en begaanbaar voor iedereen.

4.6 Uitgelicht: Het landschap van Renkum

In deze paragraaf beschrijven we hoe de abstractere gemeentebrede ambities uit de vorige paragraaf concreter doorwerken in het landschap van Renkum.

Diversiteit en verbonden landschap behouden

Om het groene en ruime karakter te koesteren is het belangrijk dat we de aanwezige diversiteit en de onderlinge verbondenheid van onze diverse landschappen behouden en versnippering tegengaan. De omschreven kenmerken in de bijlage Renkum Anno 2021 van de vier afzonderlijke landschapstypen – het bos- en natuurgebied, de Renkumse enclave, de beekdalen en de uiterwaarden – zijn leidend en voorwaardelijk bij alle ontwikkelingen

die hier plaatsvinden. De belangrijkste ambities die daar per landschapstype voor moeten zorgen zetten we in dit hoofdstuk uiteen.

Nieuwe bebouwing in het landschap

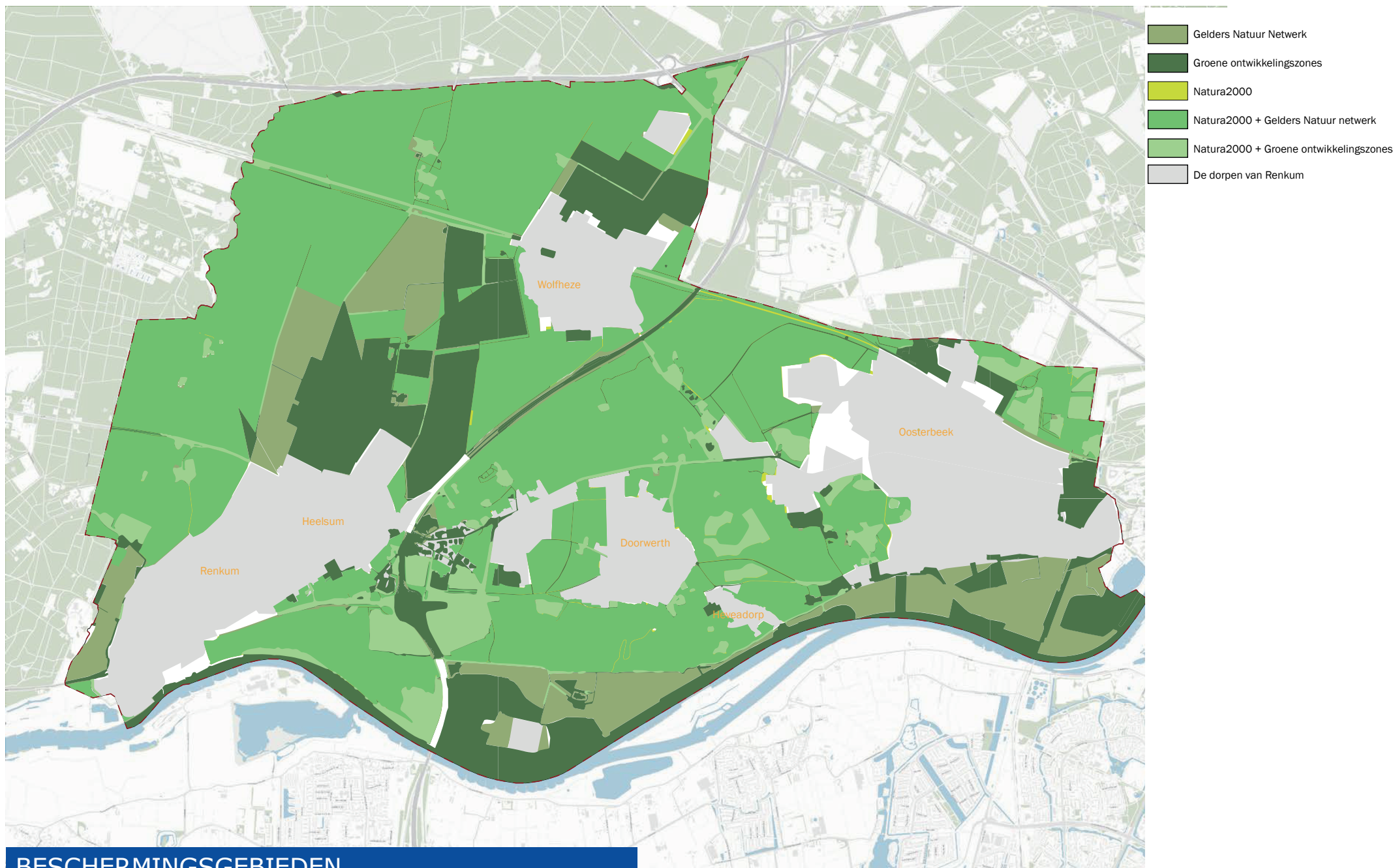
De aanwezige ruimte en de kwaliteit en diversiteit van ons landschap zijn belangrijke sterke punten van onze gemeente. Dit betekent niet dat er nergens in het landschap nieuwe bebouwing of een nieuwe functie mogelijk is. Ontwikkelingen op basis van maatwerk en landschappelijke inpassing kunnen plaatselijk passend zijn. Voor alle nieuwe bebouwing in het landschap gelden de voorwaarden dat:

- De aard, schaal, omvang en inpassing zorgvuldig af is gestemd op de plaatselijke, landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten;
- De ontwikkeling gepaard gaat met compensatie in de vorm van natuurontwikkeling en/of landschapsherstel. We sluiten daarbij aan bij het provinciale beleid van de Groene ontwikkelingszone dan wel het Gelders Natuur Netwerk voor zover gelegen binnen deze zones;
- De bebouwing zoveel mogelijk natuurinclusief en architectonisch passend in het landschap is.

Bij het bepalen waar ontwikkeling van nieuwe bebouwing mogelijk is hanteren we de volgende stappen:

1. Grootchalige nieuwe bebouwing is op onbebouwde of ongebruikte locaties in het landschap niet mogelijk. Er zijn dan ook alleen reeds bebouwde of gebruikte zoeklocaties woningbouw aangewezen in het landschap. Een functiewijziging met beperkte nieuwbouw is hier, slechts onder de voorwaarden genoemd bij punt 2, mogelijk.

2. Bij eventuele kleinschalige maatwerk ontwikkelingen (nieuwbouw / functiewijziging) is het behouden en/of het versterken van beschermde natuurgebieden vanuit het rijk en de provincie, de Natura 2000-gebieden en het Gelders Natuurnetwerk, bepalend. In deze gebieden vermijden we functies die een duidelijke negatieve invloed hebben op de natuur en biodiversiteit en waarbij geen compensatie mogelijk is. Hier is geen nieuwe bebouwing mogelijk op locaties waar nog geen planologische bouwrechten gelden, uitgezonderd zeer beperkte uitbreiding van bestaande bebouwing of functies.

BESCHERMINGSGEBIEDEN

3. De andere gebieden kunnen wat dynamischer zijn en, naast functiewijzigingen van bestaande bebouwde locaties, ook op nog onbebouwde of ongebruikte locaties ruimte bieden aan kleinschalige bebouwing zoals recreatieve bebouwing of goed ingepaste woningen. Dit zijn de gebieden die tot de groene ontwikkelzone behoren of helemaal geen bescherming genieten. Voor gebieden binnen de groene ontwikkelzone is een aanvullende voorwaarde dat dit in lijn is met de Gelderse Omgevingsverordening en dus alléén mogelijk is als het aantoonbaar gepaard gaat met een per saldo substantiële versterking van de kernkwaliteiten van het betreffende gebied.

Zoekgebieden grootschalige opwek

Grootschalige opwek zal vooral worden ingevuld door zonne-energie. Dit zal, naast de daken in de bebouwde omgeving waar we vol op inzetten, ook plaatsvinden in het buitengebied. Om onze klimaatdoelen te halen is dit onvermijdelijk, maar grootschalige opwek mag niet zomaar overal in het landschap plaatsvinden; er zijn dan ook specifieke zoekgebieden voor aangewezen. In welke mate we in die gebieden energieopwek realiseren stemmen we af op de voorwaarde om dit zorgvuldig in te passen in het landschap met respect voor

de natuur. Aspecten waar we daarbij rekening mee houden zijn:

- De voorziening voor energie-opwek sluit aan bij het type landschap (schaal, openheid, reliëf, verkaveling);
- de zichtbaarheid en de impact op natuur en landschap wordt beperkt;
- de voorziening wordt met optimaal ruimtegebruik ingepast;
- de opwek gaat gepaard met een positieve bijdrage aan natuur en biodiversiteit.

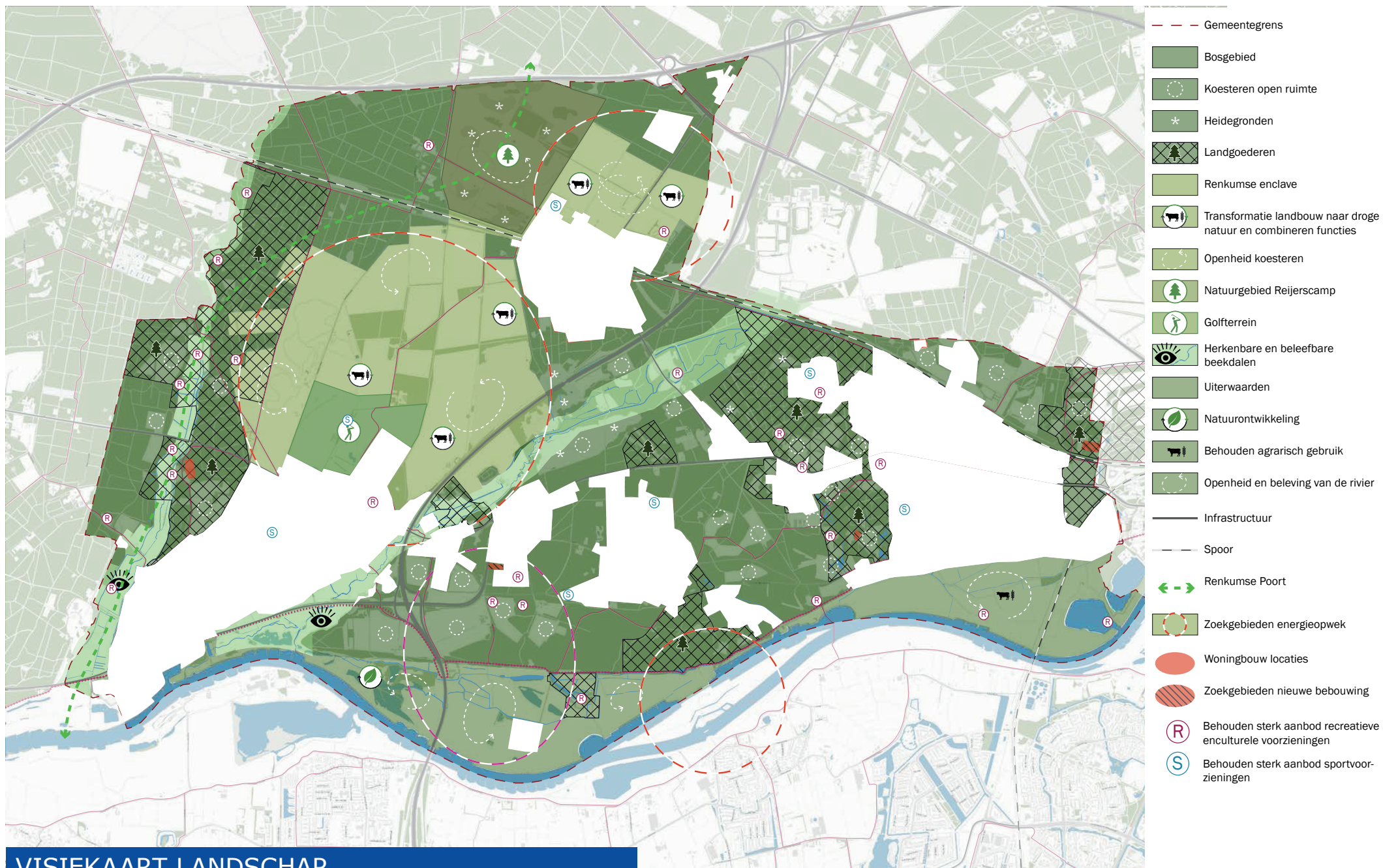
Binnen de zoekgebieden bieden we op die manier maatwerk en bereiken we een goed evenwicht tussen energieopwekking enerzijds en landschappelijke inpassing en natuurwaarden anderzijds. Daarbij zijn we ook zuinig op de weinige open plekken in ons landschap.

Bos- en natuurgebied

In het bos- en natuurgebied beschermen en koesteren we de kleinschalige open plekken en de zichtrelaties naar de uiterwaarden, deze zijn kenmerkend voor het Renkumse landschap. We voorkomen dat de open plekken bebost of bebouwd raken. We beschermen ons bosgebied zodat het haar belangrijke rol behoudt bij het vastleggen

van de CO₂, het verbeteren van de biodiversiteit, als gebied voor recreatie, toerisme en natuurbeleving en als verbindende schakel tussen Veluwe en rivierenlandschap. Bij het behoud en beheer van de bosgebieden sluiten we aan op de specifieke kenmerken van de afzonderlijke boscomplexen op basis van ons bosbeleidsplan.

In het bos- en natuurgebied zijn de landgoederen beeldbepalend, maar ze hebben ook te leiden gehad onder veranderingen die de kwaliteit en belevingswaarde aan hebben getast. In lijn met de ambitie om onze gemeente toeristisch en recreatief te versterken en daarbij de relatie met cultuurhistorie te zoeken willen we de landgoederen daarom herstellen en beleefbaar maken. Dit doen we door bijvoorbeeld verdwenen laanstructuren terug te brengen, verwaarloosde tuinen en parken op te knappen, bebouwde of begroeide zichtlijnen open te maken en passende erfafscheidingen te realiseren. Daarbij zoeken we tegelijkertijd naar verdienmodellen en naar passende nieuwe functies en ontwikkelmogelijkheden om de landgoederen economisch vatbaar te houden. De visie landgoederen en buitenplaatsen "Glinsterend in het groen" biedt hiervoor de basis. Het kansenboek "Kansen voor Gelders Arcadië" van het Gelders Genootschap is hierbij een goede inspiratiebron. Voor Airborne als een van de publiekstrekkers van de vrije-

VISIEKAART LANDSCHAP

tijdseconomie, is behoud van historische plekken in de buitenruimte essentieel voor de beleving van de geschiedenis.

Enkele van de zoekgebieden voor grootschalige opwek overlappen de flanken van het bosgebied. Eventuele zonnevelden laten we niet ten koste van bos gaan en ook de open plekken koesteren we. Eventuele zonnevelden zijn daarom afgestemd op het zo goed als mogelijk behouden van de openheid. Bijvoorbeeld door ze te plaatsen aan de (infrastructurele) randen die de open plekken afbakenen of door op een enkele open plek zonnepanelen te concentreren zodat de openheid van andere plekken volledig gewaarborgd blijft.

Het bos- en natuurgebied is vrijwel volledig beschermd natuurgebied waar we geen nieuwe bebouwing mogelijk maken. Kleine delen vallen binnen de groene ontwikkelzone, hier zijn wel individuele kleinschalige ontwikkelingen mogelijk. Ook enkele van de zoekgebieden voor nieuwe bebouwing liggen in- of aan het bos- en natuurgebied.

Beekdalen

Grote delen van de beekdalen zijn belangrijke Natura2000-gebieden en waardevol voor de biodiversiteit in onze gemeente. Het tegengaan van ver-

snippering en nieuwe bebouwing op onbebouwde en ongebruikte locaties heeft hier daarom prioriteit. Dit laten we samengaan met een goede herkenbaarheid, toegankelijkheid en beleefbaarheid van de beekdalen voor inwoners en recreanten. Zoals dit voor het Renkums Beekdal al goed gelukt is (zie bijlage Renkum anno 2021), willen we dit ook voor het Heelsums Beekdal realiseren. Leidend principe daarbij is dat toeristische- en recreatieve voorzieningen zoals wandel- en fietspaden zorgvuldig afgestemd worden op en samengaan met de andere functies die we in de beekdalen belangrijk vinden. In de beekdalen koesteren we namelijk de bebouwde en landschappelijke cultuurhistorische elementen zoals houtsingels, sprengbeken, grafheuvels, de restanten van kasteel Grunsfoort in het Renkums beekdal, de watermolen op landgoed Quadenoord en andere herinneringen aan de papiernijverheid. Daarnaast behouden we de ecologische verbindingfunctie van de beekdalen en zorgen we ervoor dat de beken jaarrond watervoerend zijn, waarbij het tegengaan van de daling van de grondwaterstand essentieel is. Ten slotte zetten we ons in om de effecten van de barrières die de N225 en de spoorlijn Arnhem-Utrecht vormen te verkleinen.

Eén van de zoekgebieden voor grootschalige opwek raakt het Heelsums beekdal. In de beekdalen geven we echter prioriteit aan de hierboven genoemde ruimtelijke ambities. Grootschalige zonnevelden zijn hierbij niet passend, deze willen we dus niet in de beekdalen realiseren.

De beekdalen zijn grotendeels beschermd natuurgebied waar we geen nieuwe bebouwing op onbebouwde en ongebruikte locaties (hiertoe horen ook locaties met planologische rechten) mogelijk maken. Maar er zijn ook delen die vallen binnen de groene ontwikkelzone en onbeschermd delen. Vanwege de natuurlijke en ruimtelijke kwaliteiten van de beekdalen vinden we nieuwe bebouwing op onbebouwde of ongebruikte locaties in de beekdalen echter niet passend.

Renkumse enclave

We houden de Renkumse enclave open en behouden het contrast met de bosrand. We benadrukken het cultuurhistorisch landschap van historische akkers en vinden grootschalige landbouw hier niet bij passen. We zetten daarom in op combinaties van landbouw met natuur en recreatie en transformeren de landbouw naar een meer extensieve en natuurinclusieve landbouw. Daarnaast intensi-

veren we de (droge) natuur om te anticiperen op de verdroging. Ook in dit gebied willen we barrièrewerking van infrastructuur verkleinen.

De zoekgebieden voor grootschalige opwek liggen voor een groot deel in de Renkumse enclave. Hier zoeken we dan ook ruimte voor zonnevelden. Tegelijkertijd is de openheid en het contrast met de bosrand hier van belang en willen we dit behouden. De omvang van de velden en de locatie(s) daarvan stemmen we daarom af op het zo goed mogelijk behouden van die openheid. Bijvoorbeeld door locaties te situeren nabij bestaande begrenzingen van die openheid zoals bosranden en infrastructuur of door concentratie op één enkele plek zodat andere plekken gegarandeerd open blijven.

In tegenstelling tot de overige landschapstypen behoort een groot deel van de Renkumse enclave niet tot het Gelders Natuurnetwerk of tot Natura2000-gebied, maar wel tot de groene ontwikkelzone. Eventuele nieuwe bebouwing is hier, conform de genoemde voorwaarden, dan ook mogelijk.

Uiterwaarden

Het contrast tussen de openheid van de uiterwaarden en de geslotenheid van de stuwwal is een belangrijke waarde die we willen behouden.

De ambities in deze paragraaf zijn dan ook mede hierop geënt. We versterken de natuur, recreatie en landbouw in de uiterwaarden. We transformeren de landbouw naar een meer extensieve en natuurinclusieve landbouw. Bij het versterken van de recreatieve mogelijkheden benutten we bestaande mogelijkheden, zoals bij het Gat van Moorlag en de Rosandepolder, op een bij Renkum passende manier. Zorgen voor goede verbinding en samenhang met de omgeving staat hierbij de komende jaren centraal. We zoeken naar een goede balans tussen natuur, wonen en recreatie. Ook het stuw-eiland net over onze gemeentegrens biedt recreatieve mogelijkheden die we in samenwerking met onder andere de gemeente Overbetuwe willen benutten. We verbeteren ten slotte de relatie tussen de rivier, de uiterwaarden en het dorp Renkum.

Verruiming van de huidige bouwmogelijkheden in dit landschap is niet wenselijk. In de Jufferswaard ligt het accent op natuurontwikkeling, in de Rosandepolder op agrarisch gebruik. In de Doorwerthse Waarden ligt het accent wat meer op recreatie, met de aanwezigheid van het kasteel, de (jacht) haven en het stuweiland. Hier ligt ook het bedrijventerrein de GroeneWaarden waarbij mogelijk een haven wordt aangelegd.

De zoekgebieden voor grootschalige opwek liggen ook in de uiterwaarden. Hier zoeken we dan ook ruimte voor zonnevelden. Tegelijkertijd is de openheid en weidsheid van het landschap hier van belang om te behouden. De omvang van de velden en de locatie(s) daarvan stemmen we daarom af op het zo goed mogelijk behouden van die openheid. Bijvoorbeeld door locaties te situeren nabij bestaande begrenzingen van die openheid zoals infrastructuur.

In tegenstelling tot de overige landschapstypen behoort een groot deel van de uiterwaarden niet tot het Gelders Natuurnetwerk of tot Natura 2000-gebied. De gebieden behoren echter wel grotendeels tot de groene ontwikkelzone, waarmee eventuele individuele, kleinschalige nieuwe bebouwing mogelijk zou zijn. Gezien de openheid, de lage ligging en het belang van de uiterwaarden op het gebied van waterberging, vinden we nieuwe bebouwing op onbebouwde of ongebruikte locaties in de uiterwaarden echter niet passend. De aanleg van een haven bij GroeneWaarden behoort, mits voldoende aan provinciaal beleid op het gebied van natuur en landschap, wel tot de mogelijkheden.

4.7 Uitgelicht: De dorpen van Renkum

In deze paragraaf beschrijven we hoe de abstracte gemeentebrede ambities uit de vorige paragraaf concreter doorwerken in de verschillende dorpen van Renkum.

Algemeen

De dorpen in onze gemeente zijn onderscheidend ten opzichte van elkaar en hebben hun eigen identiteit. Dit koesteren we door ruimtelijke ontwikkelingen die er spelen steeds zoveel mogelijk aan te laten sluiten op en in te steken vanuit die eigen identiteit. Een aantal ambities is overkoepelend en geldt voor alle vier de dorpsgebieden.

Sociale betrokkenheid en sociale voorzieningen

Zo is het nog verder stimuleren van het samenhorigheidsgevoel, de maatschappelijke betrokkenheid, de dorps- en wijkinitiatieven en het dorpsgericht werken iets dat we voor al onze dorpen ambiëren. De lokale aanwezigheid van een sterk aanbod aan sociaal-maatschappelijke voorzieningen, verenigingen en buurthuizen waar men elkaar kan ontmoeten en waar kleine evenementen mogelijk zijn vinden we daarom voor alle vier de dorpsgebieden van belang.

Verduurzaming

Ook speelt overal de verduurzaming van de bestaande bebouwing en het implementeren van een veilige toekomstgerichte energie infrastructuur. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente en samenleving. Woningeigenaren, ondernemers en instellingen stimuleren we om hierin ook stappen te zetten.

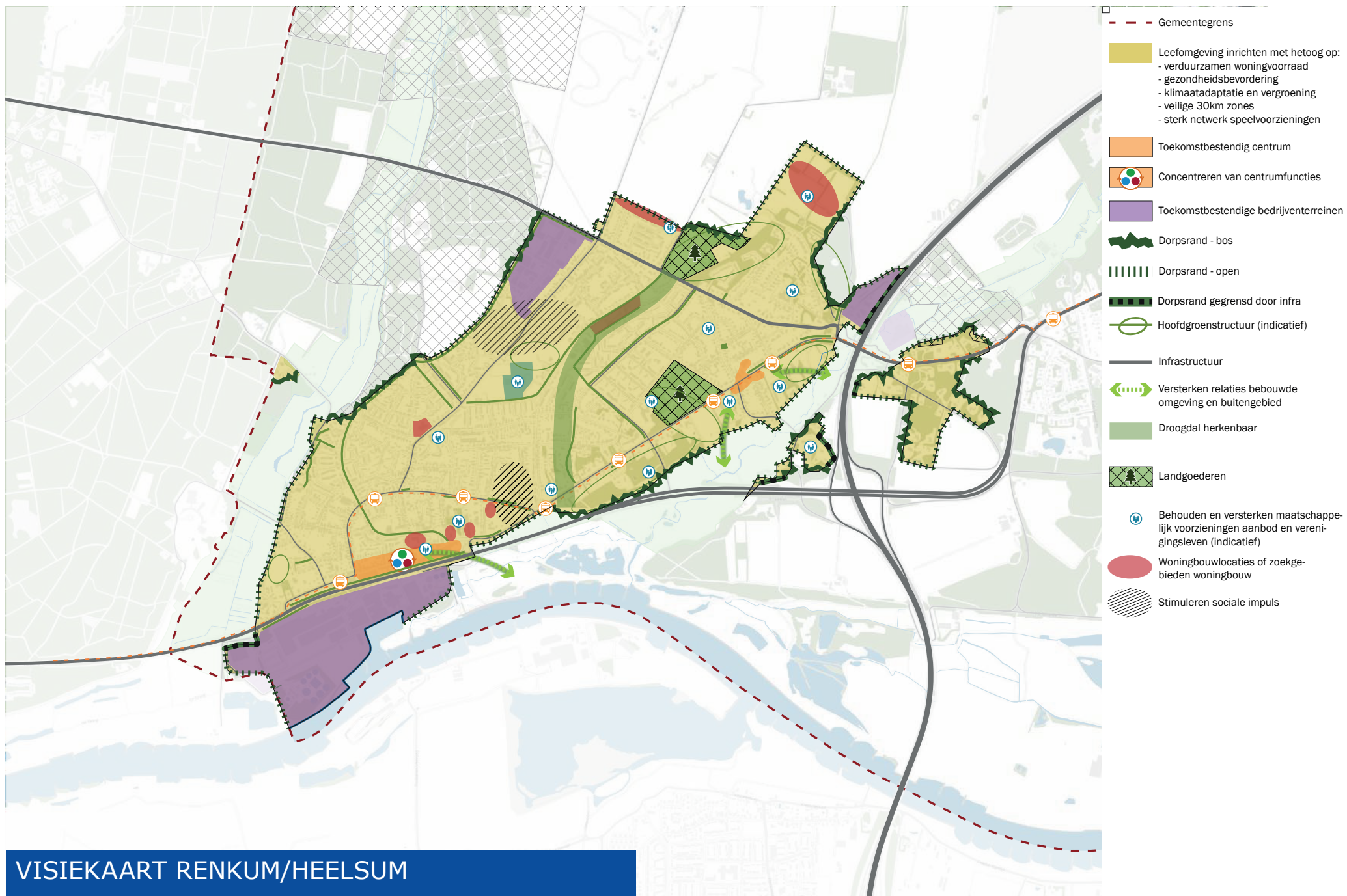
Vergroenen, bewegen, ontmoeten en spelen

Meer aandacht voor een groene openbare ruimte die uitnodigt tot ontmoeten, bewegen, spelen en sporten is nog zo'n overkoepelende ambitie die voor alle dorpen geldt. Om uiting te geven aan het streven naar een goede gezondheid en sociaal welbevinden. Maar ook om bij te dragen aan onze doelstellingen op het gebied van klimaatadaptatie. Door de openbare ruimte van onze dorpen te vergroenen, te ontstenen en regenbestendig te maken en daarbij te zorgen voor een veilige inrichting (zeker in de buurt van onze scholen) en veel ruimte voor ontmoeting beweging, spelen en sporten versterken beide doelen elkaar. Zo bereiken we een veilige gezonde leefomgeving met hoge verblijfskwaliteit, natuurlijke kwaliteit en ruimtelijke kwaliteit.

In alle dorpen behouden en verbeteren we conform ons speelbeleid het huidige netwerk aan speelplekken. We zetten in op verbindingen naar het landschap als aanleiding voor natuurlijk spelen en op een netwerk van centrale plekken per buurt met steunplekken voor specifieke leeftijden. Informele plekken buiten dit netwerk kunnen vervalLEN en ruimte bieden aan andere ontwikkelingen of (groene) initiatieven zoals pluktuinen, moestuinen, stadslandbouw.

Verkeersveiligheid en verblijfskwaliteit

We maken al onze dorpen 30 km zones met klinkers en we realiseren leefstraten. Om dit te bereiken brengen we het aantal gebiedsontsluitingswegen in de bebouwde kom fors terug. Een weg is alleen nog maar een gebiedsontsluitingsweg als er vrijliggende fietspaden of ventwegen aanwezig zijn, als er een HOV-route over rijdt en als er de intensiteit minimaal 5000 mvt/dag bedraagt. Ook op het gebied van parkeren willen we een nieuwe manier van denken inbedden en meer dan voorheen open staan om parkeernormen flexibel toe te passen. Daar waar lagere normen bij kunnen dragen aan het makkelijker realiseren van ontwikkelingen, aan vergroening en ontstening of aan het stimuleren van schonere vervoersvormen nemen

we dit in overweging en bieden we flexibiliteit waar we dit passend achten. Met het faciliteren van parkeervoorzieningen voor deelauto's en fietsen willen we daarvoor de mogelijkheden vergroten.

Ten slotte speelt in de centrumgebieden van ieder dorp ook het dilemma tussen verkeer en parkeren enerzijds en verblijfskwaliteit en groen anderzijds. We richten onze centrumgebieden in met meer aandacht voor verblijfskwaliteit, groen en ontmoeting en verminderen het dominante karakter van het verkeer en de geparkeerde auto's. Wel zorgen we ervoor dat de centra goed bereikbaar zijn en zetten we in op goede fietsverbindingen en voorzieningen voor deelmobiliteit.

Renkum / Heelsum

Wonen, volkshuisvesting en sociale samenstelling

Binnen onze gemeente is de bevolkingsopbouw in Renkum/Heelsum het meest evenwichtig. Renkum zelf onderscheidt zich als gezinsdorp en Heelsum blinkt uit in het aanbod aan woonzorggebouwen. Deze kwaliteiten willen we zo houden. In Renkum / Heelsum voegen we daarom goedkope en mid-deldure woningen voor starters en jongeren en seniorenappartementen of nultredewoningen zonder zorgcomponent toe. Hiervoor komen (naast het

centrum) meerdere zoekgebieden in aanmerking. Specifieke gebieden die onbebouwd blijven zijn De Groene Helling, de nog onbebouwde delen van het droogdal en de waterbergingsvoorzieningen aan de Mr. Van Damweg, de Bram Streeflandweg/Schutterspad, de Waterweg en de Zandweg/Schimmelpennincklaan

De wijken in Renkum/Heelsum verschillen van elkaar, ruimtelijk maar ook wat betreft sociale kenmerken. De ambities tot een gezonde leefomgeving met meer aandacht voor bewegen, ontmoeten en groen laten we met name landen in de wijken die een sociale impuls nodig hebben. Ook herstructurering van woningbouw kan bijdragen aan die sociale impuls.

Verbeteren relaties

Renkum heeft een fantastische ligging tussen de Veluwe, de beekdalen en het rivierenlandschap. Toch profiteert het dorp hier niet optimaal van. Dit willen we verbeteren door toeristen en recreanten te verleiden ook het dorpscentrum te bezoeken. Door hier voorzieningen te stimuleren maar ook door de relatie tussen de bebouwde omgeving en het buitengebied te versterken. Van belang daarbij is een betere relatie van de dorpen met de uiter-

waarden. Renkum is immers ontstaan aan de rivier en ligt van al onze dorpen het dichtst tegen de uiterwaarden. We zorgen daarom voor een verbeterde relatie tussen het centrum en de uiterwaarden. Heelsum willen we beter verbinden met het beekdal en daardoor indirect ook met de rivier. Ook op het gebied van openbaar vervoer willen we in Renkum / Heelsum de verbindingen verbeteren, met name naar Ede en station Ede – Wageningen.

Gezonde groene leefomgeving

Renkum/Heelsum is vrij dicht bebouwd en bevat relatief weinig groen. De ambitie tot een gezonde, groene en klimaatadaptieve leefomgeving gericht op gezondheidsbevordering, bewegen, ontmoeten en sporten is hier dus extra belangrijk. We behouden en versterken daarom de bestaande hoofd-groenstructuur in dit dorpsgebied. Deze houden we herkenbaar en onbebouwd. Bijzondere elementen daarin zijn het droogdal en de landgoederen Heidestein en villa Laura. Voor laatstgenoemde gebieden vergroten we naast de natuurlijke en ruimtelijke kwaliteit nadrukkelijk ook de gebruikswaarde voor de inwoners.

Centrum versterken

Renkum en Oosterbeek hebben de belangrijkste centra van onze gemeente. Het centrum van Renkum kampt echter met problemen zoals winkelleegstand en een lage ruimtelijke- en verblijfskwaliteit. Het functioneren en de leefbaarheid van het centrum staat onder druk. We willen het centrum dan ook toekomstbestendig en leefbaar houden. Hiervoor is het van belang om de lokale binding van Renkum met het centrum te verbeteren maar ook om de ruimtelijk-functionele structuur van het centrum en overige winkelgebieden toekomstbestendig te maken. Daarom concentreren we de winkels in een compacter gebied tussen de twee uiteinden van het voetgangersgebied. We transformeren de uitlopers van dit gebied en het Europaplein naar andere functies zoals wonen en maatschappelijke voorzieningen. Zowel voor de functionele structuur van het centrum als voor onze woonopgave is dit positief. Dit doen we in nauwe samenwerking met ondernemers, bewoners, instellingen en marktpartijen. We maken het centrum zelf levendig door winkels te mengen met overige functies zoals horeca, dienstverlening en cultuur. Aan de uiteinden is er plaats voor wonen in de plint. Samen met een sterkere openbare ruimte

houden we zo het centrum levensvatbare plek met ruimte voor ontmoeting. Het centrum van Heelsum behoudt haar rol als winkelgebied voor dagelijkse behoeften.

Voorzieningen en bedrijvigheid

We behouden ons aantrekkelijk aanbod op het gebied van sport, onderwijs en overige maatschappelijke voorzieningen. Dit is van belang voor de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners. Voor Renkum / Heelsum blijft het gebied aan het droogdal tussen de Bram Streeflandweg en de Hogenkampseweg rondom het nieuwe multifunctioneel centrum de Doelum een belangrijke rol hierin vervullen. Daarbij hebben we ook aandacht voor versterking van het groene karakter en verhoging van de biodiversiteit.

We willen onze bestaande economische structuur benutten en versterken. Het gebied van Parenco heeft daarin een belangrijke economische rol waaraan we, binnen de huidige bouw mogelijkheden, ruimte blijven bieden zolang dit gepaard gaat met een acceptabel niveau van overlast en de veiligheid ten opzichte van de woon- en leefomgeving. Tegelijkertijd blokkeert het industrieterrein de relatie tussen dorp en rivier. Mocht het terrein

in de toekomst vrijkomen of aan herinrichting toe zijn dan willen we die relatie verbeteren.

Ook de twee bedrijventerreinen van Renkum/Heelsum zijn belangrijk voor de werkgelegenheid. Het Renkumse Schaapsdrift is al gerevitaliseerd en samen met de stichting Bedrijventerrein Schaapsdrift Renkum zorgen we ervoor dat het vitaal en aantrekkelijk blijft. Op Veentjesbrug is plaats voor de wat zwaardere bedrijvigheid in aansluiting op het afvalbrengstation dat hier is gevestigd. Voor beide terreinen zijn circulariteit, verduurzaming, beperking van uitstoot en milieuhinder en een zorgvuldige landschappelijke inpassing de belangrijkste toekomstige opgaven.

Oosterbeek

Wonen, volkshuisvesting en sociale samenstelling

Oosterbeek is het grootste dorp van Renkum, bevat een relatief groot aandeel dure koopwoningen en er wonen veel ouderen. Hoewel in Oosterbeek behoefte is aan alle segmenten van de woningmarkt is het speerpunt het toevoegen van goedkope en sociale woningen voor starters en jongeren en woningen voor senioren (zonder zorg). Dit zorgt zowel direct als via een betere doorstroming voor goede kansen voor starters. Hiervoor komen (naast het

centrum) meerdere zoekgebieden in aanmerking. Gebieden die onderdeel zijn van de hoofdgroenstructuur blijven onbebouwd. De wijken in Oosterbeek verschillen van elkaar, ruimtelijk maar ook wat betreft sociale kenmerken. De ambities tot een gezonde leefomgeving met meer aandacht voor bewegen, ontmoeten en groen laten we met name landen in de wijken die een sociale impuls nodig hebben. Ook herstructurering van woningbouw kan bijdragen aan die sociale impuls.

Landgoederen en landschap

Binnen onze gemeente onderscheidt Oosterbeek zich door de landgoederen, buitenplaatsen en de Airbornegeschiedenis. Het dorp is omgeven door landgoederen die op meerdere punten tot in het dorp reiken. Dit geeft het dorp een specifiek groen decor en maakt Oosterbeek waardevol en bijzonder. We willen dan ook dat Oosterbeek zich blijft profileren als het landgoederendorp van onze gemeente. De ambities voor de landgoederen (zie paragraaf bos- en natuurgebied) gelden daarom ook hier. We willen de landgoederen waarborgen en waar nodig herstellen. Van extra belang voor de landgoederen in het dorp is het behouden van een publieke functie waar mensen elkaar ontmoeten. Zo kunnen de landgoederen integraal bijdragen

aan zowel een hoge gebruikswaarde, een betere ruimtelijke en historische kwaliteit en aan de leefbaarheid en gezondheid van onze inwoners.

Naast de landgoederen blijven het landschappelijke gebied rond de Slijpbeek en het Zweiersdal belangrijke groene buffers en uitloopgebieden en zorgt de hoofdgroenstructuur voor een aantrekkelijk groen karakter. Deze gebieden zorgen ervoor dat Oosterbeek vrij ten opzichte van Arnhem blijft liggen en dat het groen het dorp binnendringt. Het landschappelijke gebied rond de Slijpbeek houden we open, groen en recreatief toegankelijk. Daarbij maken we de Slijpbeek herkenbaar en gaan we de verbinding aan met het woon-werk landschap Hes-West dat we hier ontwikkelen.

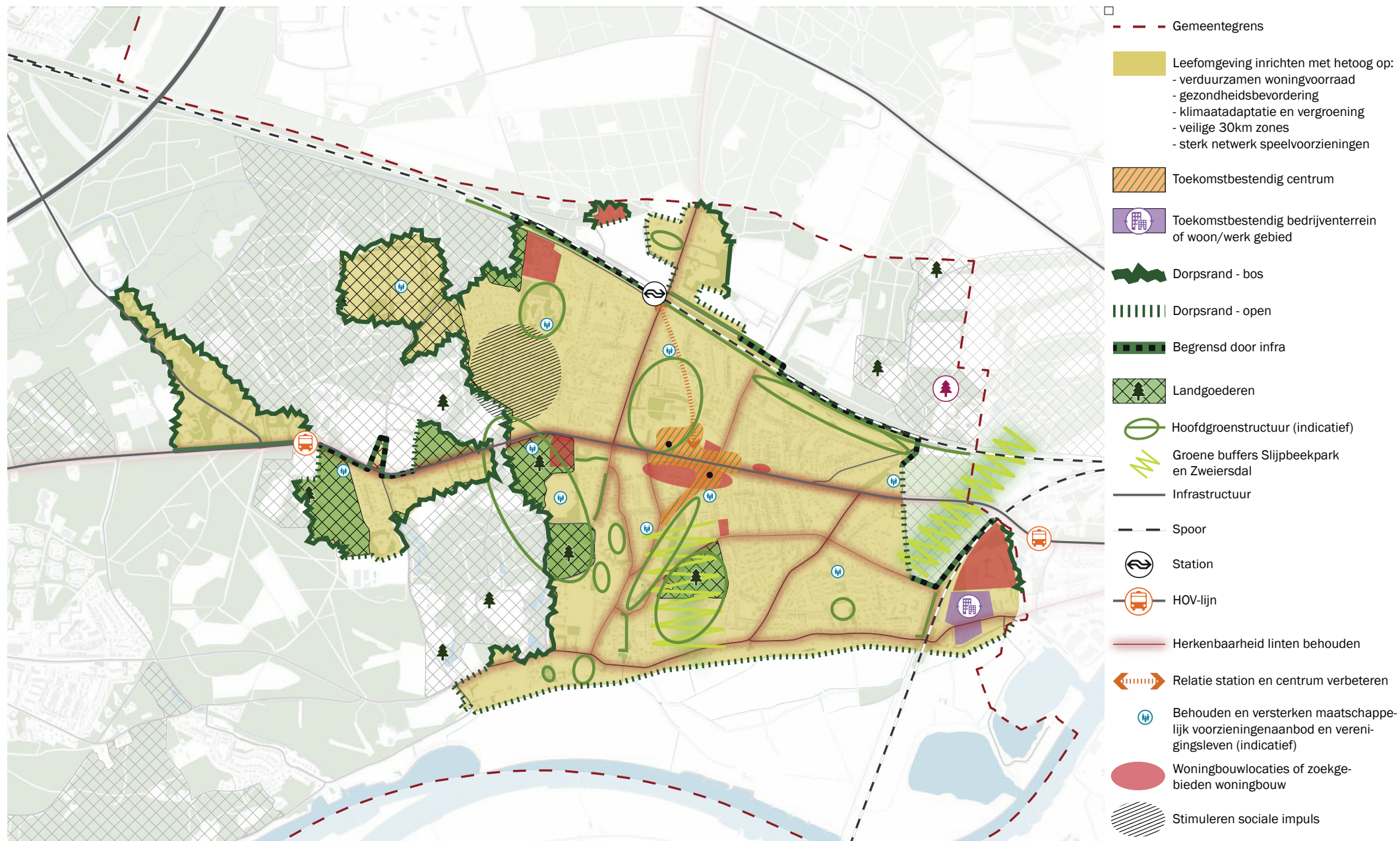
Utrechtseweg

Oosterbeek kenmerkt zich door een opvallend verschil in het hogere en lagere deel. Dit heeft een historische verklaring en uit zich niet alleen in hoogte maar ook in de ruimtelijke opzet en sociale samenstelling van beide delen. Ruimtelijke ontwikkelingen stemmen we af op dit verschil. De Utrechtseweg vormt als dragende structuur in het dorp de scheiding tussen deze twee delen en kenmerkt zich als statig lint met villa's en landhuizen.

Deze zijn niet allemaal meer geschikt voor particuliere bewoning. We willen daarom de Utrechtseweg als drager behouden en in de aanwezige bebouwing van landhuizen en villa's flexibel ruimte bieden aan andere voorzieningen. Kleinschalige zorgconcepten in de wijk als vervanging van groot-schalige zorg elders, verspreide werkgelegenheid of splitsing naar meergezinswoningen zijn daarvan voorbeelden. Hiermee geven we integraal invulling aan onze ambities op het gebied van behoud van erfgoed, sociale doelstellingen, ruimtelijke identiteit en woningbouw.

Centrum

Renkum en Oosterbeek hebben de belangrijkste centra van onze gemeente. Het centrum van Oosterbeek is in eerste instantie lokaal, maar heeft ook een bovenlokale rol in de regio. Dit karakter willen we verder versterken. Het centrum van Oosterbeek functioneert goed en heeft relatief weinig met leegstand te maken. Dit willen we zo houden. Maar het centrum kampt ook met problemen zoals een te langgerekte structuur, een lage verblijfskwaliteit van de openbare ruimte, een dominant verkeerskarakter en voor verbetering vatbare bereikbaarheid. We zetten daarom in lijn met de centrumvisie in op een toekomstbestendig centrum, waarin het goed ondernemen is, waar aantrekkelijk

VISIEKAART OOSTERBEEK

ke voorzieningen zijn, waar bezoekers graag naar toe komen en waarin het goed wonen is. Daarbij willen we meer centrumwoningen realiseren, beide pleinen als hotspots verder ontwikkelen en het centrumgebied vergroenen. Het centrum moet zo een fijne omgeving en sociale ontmoetingsruimte worden.

Voorzieningen en bedrijvigheid

We versterken de recreatieve aantrekkingskracht van Oosterbeek door behoud, versterking en verbetering van de onderlinge relaties van trekkers zoals het filmhuis, voorzieningen op het gebied van kunst en cultuur, de concertzaal, het Airborne Museum, landgoed Mariëndaal en Tuin de Lage Oorsprong. Hierbij beschouwen we de hoogwaardige speciaalzaken ook als belangrijke recreatieve trekker. We versterken de zone rond het Raadhuisplein als concentratiegebied voor culturele en maatschappelijke voorzieningen die bijdragen aan het welbevinden en de gezondheid van onze inwoners.

Om onze bestaande economische structuur te versterken en toekomstbestendig te maken is transformatie nodig. Het voormalige KEMA-terrein transformeren we naar een woon-werklandschap

met relaties naar de Slijpbeek en goede langzaam verkeersverbindingen naar Oosterbeek en Arnhem. Maar ook het aangrenzende bedrijventerrein Klingelbeekseweg heeft een aanpak om een vitaal gebied te blijven. Voor dit terrein hebben we een verschuiving voor ogen van het huidige traditionele bedrijventerrein naar een meer gemengd woon-werkgebied. Hiermee kunnen we een deel van onze woonopgave realiseren en tegelijkertijd inspelen op nieuwe thuiswerkvormen, woon/werk combinaties en duurzame, schone bedrijvigheid. Naast deze twee terreinen blijven we ook de kleinschalige verspreide bedrijvigheid in het dorp faciliteren.

Wolfheze

Wonen, volkshuisvesting en sociale samenstelling

Wolfheze heeft zich ontwikkeld tot een kleinschalig dorp waar wonen, zorg en recreatie de belangrijkste functies zijn. Dat karakter willen we behouden. Nieuwe woningen binnen de bestaande bebouwde omgeving vinden we daarbij, mede door de aanwezigheid van het station, passend en ook kansrijk in Wolfheze. Het Pro Persona terrein en het gebied rond de Lindenboomlaan komen hier bijvoorbeeld voor in aanmerking, maar ook het splitsen van grote woningen. Gebieden die onderdeel zijn van

de hoofdgroenstructuur blijven onbebouwd. Het is daarbij belangrijk om te bouwen voor de lokale behoefte en een diversere inwonerssamenstelling te bereiken. Nagenoeg geen dure vrijstaande woningen dus die juist mensen uit randstad naar het dorp trekken, maar meergezinswoningen voor één- en tweepersoonshuishoudens en middeldure huurwoningen. Daarnaast willen we ruimte bieden aan jonge gezinnen om Wolfheze leefbaar te houden en voorzieningen zoals de school, het kinderdagverblijf en de sporthal te kunnen behouden.

We koesteren de hechte gemeenschap van Wolfheze. In het kader van een hechte gemeenschap en een gezonde, inclusieve leefomgeving is het van belang om de sociaal-maatschappelijke voorzieningen in het dorp te versterken.

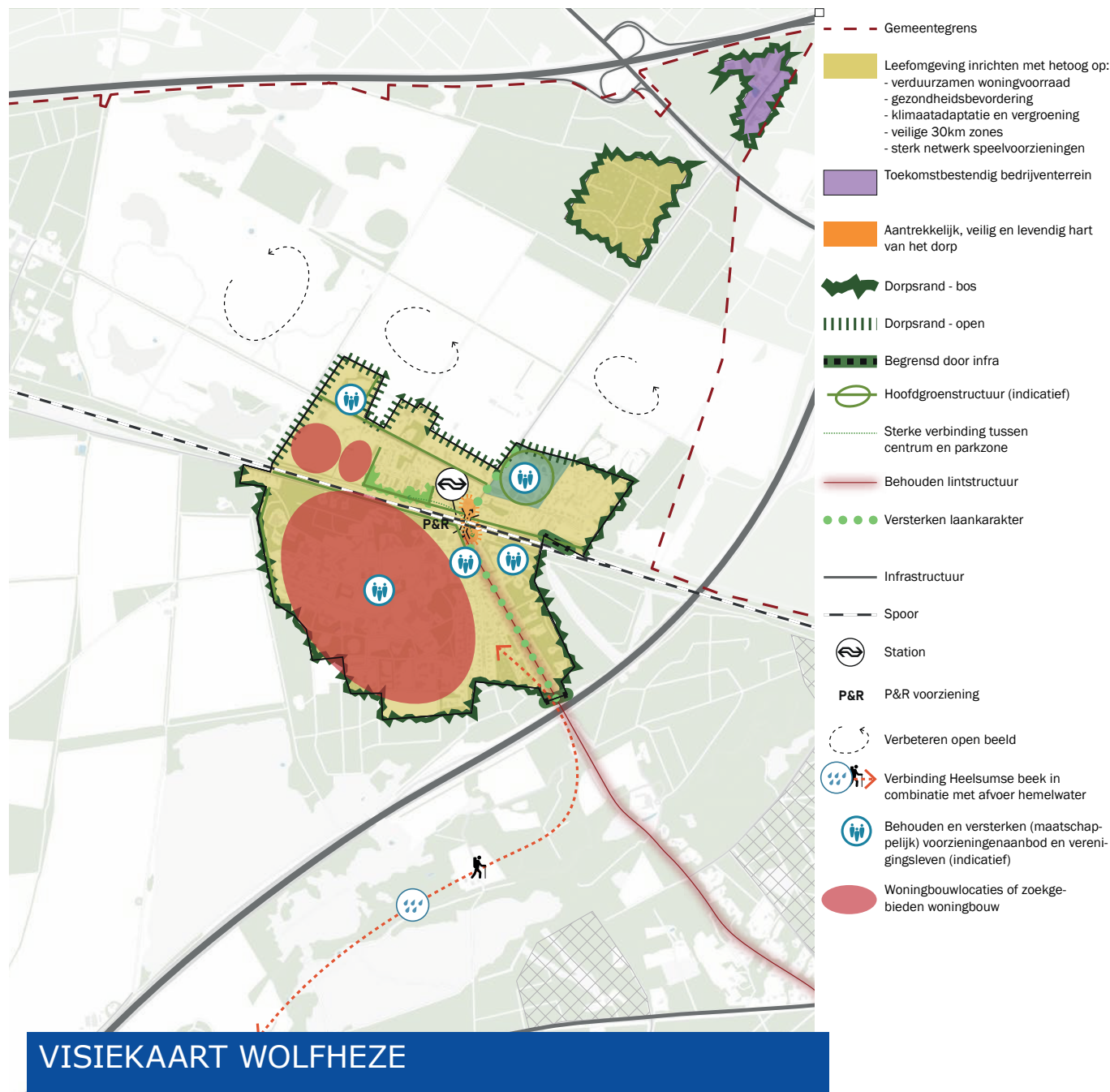
Centrum

Het hart van Wolfheze heeft een impuls nodig. We willen dit gebied aantrekkelijker, veiliger en levendiger maken. We zorgen samen met Prorail en de provincie voor een verkeerstunnel onder het spoor zodat er een veiligere situatie ontstaat. Dit laten we gepaard gaan met een impuls van de ruimtelijke kwaliteit, de levendigheid en de toeristisch-recreatieve waarde. Streefbeeld is een vrijliggend

centrumplein gericht op verblijfskwaliteit en groen met daaromheen ruimte voor diverse sociaaleconomische voorzieningen en kleinschalige dienstverlening en vrij van sluipverkeer. Het dorpshart krijgt een sterkere verbinding met de parkzone ten noorden van het spoor. Hier bieden we naast groen, spelen en ruimte voor evenementen ook ruimte aan een P&R voorziening. Samen met het al gerealiseerde toeristisch overstappunt en het versterken van (recreatieve) fietsverbindingen naar omliggende dorpen maken we het dorpshart en het station zo betere bereikbaar. Daarmee rechtvaardigen we het bestaansrecht van het station en stimuleren we een schone gezonde mobiliteit. Een sterk dorpshart en een toekomstbestendig station zijn ten slotte van belang voor Wolfheze als toeristisch recreatieve spil van de Veluwe en voor de verbinding van onze gemeente en de regio met sportcentrum Papendal.

Voorzieningen

We koesteren de sterke aanwezigheid van de zorgconomie in het dorp. Dit is belangrijk voor de sociaal-maatschappelijke rol van Renkum en het zorgt voor werkgelegenheid. Maar we spelen wel in op verschuivingen binnen die zorgconomie. Het

Pro Persona terrein willen we dan ook geleidelijk transformeren naar een locatie waar woningbouw samengaat met kleinschaligere zorgconcepten en waar culturele en maatschappelijke voorzieningen (zoals het zwembad) een plek hebben en een publieke functie krijgen. Hierbij is ruimte voor verdichting, mits de groene kwaliteiten van het terrein, leidend zijn bij de ontwikkeling.

Daarnaast zetten we in op de vrijetijdseconomie als belangrijke aanjager. Op het terrein laten we de ambities met betrekking tot natuurlijke en ruimtelijke kwaliteit, cultuurhistorie, landschap, gemeenschapsgevoel, economie, duurzaamheid en sociaalmaatschappelijke waarde integraal samenkomen. Zo willen we ook sportterrein Wodanseck de ruimte geven om zich om te vormen naar een omnisportpark met een maatschappelijke en recreatieve functie.

Landschap en groen

Ook elders in het dorp waarborgen we de ruimtelijk, historische en landschappelijke kwaliteiten. We koesteren de goede relatie tussen het dorp en het landschap en versterken deze daar waar nodig. We behouden de hoofdgroenstructuur, de linten in een groene setting en we versterken het laanka-

rakter van de Wolfhezerweg. Ook verbeteren we het open beeld van de noordelijke dorpsrand met doorzichten naar het landschap dat belangrijk was bij de Airborne luchtlandingen in de tweede wereldoorlog. Transformatie van vrijkomende agrarische bebouwing naar functies op het gebied van wonen of recreatie kan hier een bijdrage aan leveren. Eveneens aan de noordzijde van het dorp willen we de bebouwing en het terrein van het Schild ruimtelijk een prominentere rol als entree tot het dorp geven.

Doorwerth en Heveadorp

Doorwerth - wonen, volkshuisvesting en sociale samenstelling

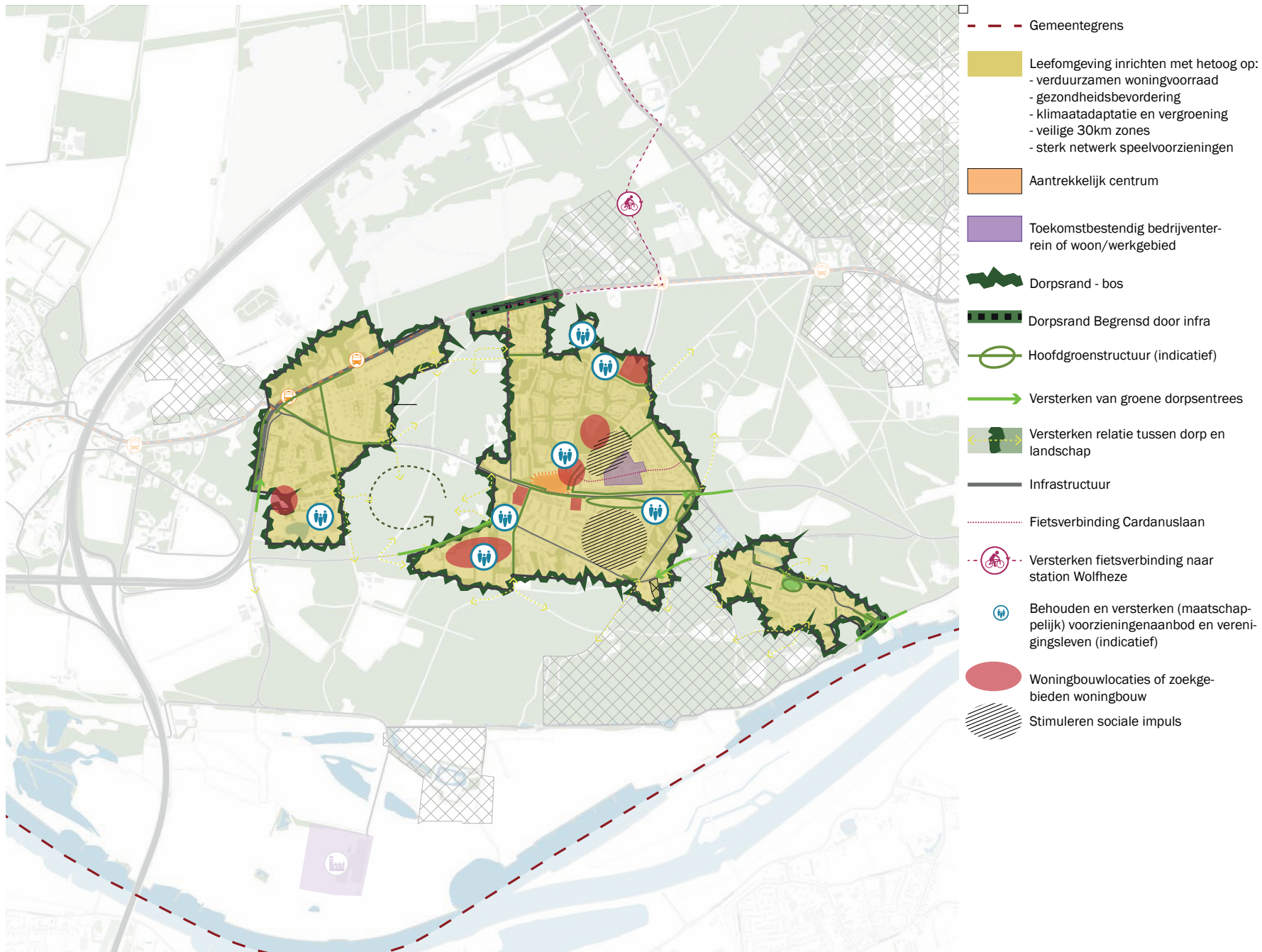
Doorwerth is het meest vergrijsde dorp in onze gemeente, er zijn hier weinig jongeren en relatief veel éénpersoonshuishoudens. We zorgen dan ook voor een meer evenwichtige opbouw van de bevolking en willen hier meer gezinnen aantrekken. We focussen ons hierbij op het toevoegen van koopwoningen in het middensegment. Omdat het dorp al veel appartementen herbergt willen we hoofdzakelijk grondgebonden woningen toevoegen. Ook hier zoeken we ruimte voor woningen via inbreiding, verdichting, herstructurering van verouderde

gebieden, transformatie van functies, benutten van leegstaande panden en het vervangen van oude bebouwing door nieuwe bebouwing en voorzien we dus geen uitbreiding van het dorp richting het landschap. Als zoekgebied komen bijvoorbeeld in aanmerking het gebied rond de Beethovenlaan, de Houtsnijlaan, de Richtersweg en Dillenburg en de sportvelden. Gebieden die onderdeel zijn van de hoofdgroenstructuur blijven onbebouwd. De wijken in Doorwerth verschillen van elkaar, ruimtelijk maar ook wat betreft sociale kenmerken. De ambities tot een gezonde leefomgeving met meer aandacht voor bewegen, ontmoeten en groen willen we met name laten landen in de wijken die een sociale impuls nodig hebben. Ook herstructurering van woningbouw kan bijdragen aan die sociale impuls.

We vinden het daarnaast van belang om ruimte te blijven bieden aan zorgwoningen of woonzorggebouwen. Hiervoor zien we naast de bestaande voorzieningen zoals het expertisecentrum Mooiland ook ruimte in het centrum.

Doorwerth - voorzieningen en bedrijvigheid

De vrijetijdseconomie, de bedrijvigheid op het gemengde bedrijventerrein Cardanuslaan en de

VISIEKAART DOORWERTH EN HEVEADORP

detailhandel zorgen voor werkgelegenheid in Doorwerth en het Dorenweerd College heeft een belangrijke regionale functie. Deze structuur willen we zo houden. Om de vrijetijdseconomie op peil te houden is het van belang Doorwerth toegankelijker te maken voor recreanten vanuit het landschap en kleinschalige toeristische- en recreatieve ontwikkelingen in en om Doorwerth mogelijk te maken. We willen daarom de verbindingen tussen het dorp en het landschap versterken. Bij herstructurering nemen we harde barrières weg en creëren we zachte overgangen en goede verbindingen naar het buitengebied.

Het bedrijventerrein Cardanuslaan is onlangs gerevitaliseerd en we zorgen ervoor dat dit bedrijventerrein ook in de toekomst ruimte blijft bieden aan bedrijvigheid. Gezien de ligging te midden van een woonomgeving vinden we uitsluitend lichte bedrijvigheid passend zodat overlast beperkt blijft. Daarnaast geven we bij herinrichting prioriteit aan een groene, veilige en klimaatadaptieve openbare ruimte en zien we de Cardanuslaan zelf als belangrijke en veilige fietsverbinding. Op termijn zetten we in op een geleidelijke accentverschuiving naar een woon-werkgebied. Nieuwe publiekstrekkende functies op het terrein vinden we niet passend, deze kunnen beter landen in het centrum.

Doorwerth - centrum

Doorwerth heeft geen levendig hart dat als centrumgebied voor het dorp functioneert. Het winkelcentrum is vrij introvert, voornamelijk gericht op dagelijkse behoeften, gaat weinig relatie aan met de openbare ruimte en de omliggende voorzieningen en heeft weinig verblijfskwaliteit. We realiseren daarom een levendig hart door integrale vernieuwing waar groen, ontmoeting, sociale functies en detailhandel gezamenlijk de ruimte delen. Het masterplan voor het centrum van Doorwerth is hierbij leidend. Streefbeeld is een levendig centrumgebied als campus in het bos, met een centraal hart als sociale ontmoetingsruimte. Bestaande voorzieningen zoals het gezondheidscluster en een vernieuwd winkelcentrum worden net als een nieuw leer- en ontmoetingscentrum (LOC) sterk betrokken op dit hart. Het gebied biedt daarnaast ruimte aan spelen, natuureducatie, veilige routes en woningen en krijgt een natuurlijke en klimaatadaptieve inrichting. Met het LOC willen we de bestaande scholen onder één dak brengen en ruimte bieden aan nieuwe maatschappelijke functies, bestaande activiteiten van buurthuis Ons Middelpunt en woningen. Met een aantrekkelijker centrumgebied houden we ons winkelaanbod op peil, bieden we extra ruimte voor horeca, maatschappelijke en

commerciële voorzieningen en realiseren we een belangrijk deel van de woonopgave in Doorwerth. Zo houden we Doorwerth leefbaar en toekomstbestendig.

Doorwerth - verbindingen

Om het gebruik van fiets en openbaar vervoer te stimuleren willen we de fietsverbinding naar station Wolfheze versterken. We zorgen voor een veilige en snelle route van Doorwerth, via de Kasteelweg en landgoed laag Wolfheze, naar station Wolfheze. De afstanden tot de HOV-haltes en het station Wolfheze zijn te groot. Om openbaar vervoer in Doorwerth te stimuleren is het daarom nodig om de HOV-lijn door het dorp te leiden in plaats van er omheen.

Doorwerth ligt te midden van bosgebied en wordt ontsloten door wegen die vanuit het bosgebied naar het centrum leiden en de woonbuurten met elkaar verbinden. We vinden het belangrijk om het bosrijke karakter via deze wegen door te trekken in het dorp. We behouden en versterken de groene dorpsentrees en de daarop aansluitende lanenstructuur.

Heveadorp

Heveadorp is een echt gezinsdorp en dit willen we zo houden. Voor Heveadorp voorzien we geen ruimte voor uitbreiding. Wel vinden we het van belang dat inwoners hier kunnen blijven wonen, oud en jong. Daarvoor is doorstroming nodig aanzien de grote woningen niet geschikt zijn voor ouderen die kleiner willen wonen en ook niet voor startende gezinnen die in het dorp willen blijven. Omdat er geen ruimte is voor uitbreiding in Heveadorp zetten we hierbij in op flexibiliteit ten aanzien van splitsen van grotere woningen die nu bezet worden door één en tweepersoonshuishoudens.

Het behouden van de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en het verduurzamen van de bestaande woonvoorraad vormen hier andere belangrijke opgaven. In dit kader is Heveadorp als pilot aangewezen voor de transformatie naar een aardgasvrij dorp. Daarnaast is er in het dorp een sterke behoefte aan een sociale ontmoetingsruimte en ruimte voor spelen. We streven daarom naar een zinvolle benutting van de bestaande bebouwing voor zowel woningen als voorzieningen passend bij de schaal van het dorp. Voor overige voorzieningen is het prima om gebruik te maken van de omliggende dorpen.

De Seelbeek flankiert de noordelijke dorpsrand van Heveadorp op korte afstand en vormt hier samen met de achterliggende Valckeniersbossen een aantrekkelijk uitloopgebied voor het dorp om te wandelen, fietsen, sporten en recreëren in een groene omgeving. We koesteren dan ook de bestaande verbindingen tussen het dorp en het omliggende landschap.

Hoofstuk 5 | De visie samen waarmaken

5.1 Inleiding

Nu de omgevingsvisie er ligt moeten de ambities en opgaven waargemaakt worden. De Omgevingswet heeft daarvoor een aantal instrumenten beschikbaar. Deze omgevingsvisie geeft per thema, voor heel Renkum, voor het buitengebied en per dorp ambities, opgaven, kansen en te maken keuzes weer. Deze hoofdlijnen vormen de basis voor de uitvoering. Dit hoofdstuk geeft en doorkijkje naar de volgende fase, naar de uitvoering, dus hoe we het gaan doen. Daarbij gaat het om hoofdlijnen die na vaststelling van de omgevingsvisie verder uitgewerkt worden. We gaan in op de noodzaak om flexibel te zijn bij de uitvoering van de omgevingsvisie en ons snel aan te kunnen passen als ontwikkelingen daarom vragen. De inbedding van de omgevingsvisie in de gemeentelijke beleidscyclus laat de samenhang zien tussen de instrumenten omgevingsvisie, programma's en omgevingsplan. Tenslotte beschrijven we hoe we omgaan met monitoring en evaluatie en actualisatie van de omgevingsvisie om de visie up to date te houden.

5.2 Beleidscyclus

Het instrument omgevingsvisie is onderdeel van de gemeentelijke beleidscyclus. In onderstaande figuur van de beleidscyclus wordt de samenhang

tussen de verschillende instrumenten weergegeven.

Voor gemeenten wordt voor de ontwikkeling van de leefomgeving onder andere gebruik gemaakt van twee andere instrumenten naast de omgevingsvisie, namelijk programma's en het omgevingsplan.

Beleidsontwikkeling – omgevingsvisie

De omgevingsvisie geeft de ambities en doelstellingen voor de lange termijn ontwikkeling van de leefomgeving weer. Op basis van de omgevingsvisie wordt samenhangend beleid ontwikkeld om de ambities en doelstellingen verder in te vullen. Dit wordt vorm gegeven in de volgende instrumenten.

Beleidsdoorwerking – programma's

De ambities en opgaven op hoofdlijnen, die in de omgevingsvisie staan beschreven, worden waargemaakt door concrete projecten en concreet beleid. In het verlengde van de omgevingsvisie stellen we programma's op met integrale projecten voor gebieden of thema's. De exacte invulling hiervan moet nog worden bepaald. Programma's gaan meer over de korte en middellange termijn en zijn daarmee relatief snel aan te passen aan nieuwe ontwikkelingen. In de paragraaf Strategische uitvoeringsagenda is richting gegeven aan onderwerpen die in de programma's worden uitgewerkt.

Beleidsdoorwerking – omgevingsplan

Het omgevingsplan vervangt de bestemmingsplannen. Er komt een omgevingsplan voor de hele gemeente dat de regels per locatie bevat wat wel en wat niet mag. Het doel van het omgevingsplan onder de Omgevingswet is om op een flexibele manier met regels om te gaan. Belangrijk in het omgevingsplan zijn onder andere de volgende zaken:

Op basis van de kwaliteiten die in de omgevingsvisie opstellen van beschreven omgevingswaarden. Omgevingswaarden bepalen de gewenste staat of kwaliteit van activiteiten in de leefomgeving. Opstellen van regels op basis van de omgevingswaarden en de ambities uit de omgevingsvisie.

5.3 Strategische uitvoeringsagenda - mogelijke programma's voor uitvoering

Inwoners, ondernemers, organisaties en overheid zijn samen verantwoordelijk voor de realisatie van de doelen en opgaven uit de omgevingsvisie. Daarbij zoeken we een goede samenwerking binnen Renkum en in de regio. Dit vergt een rolverdeling tussen overheid en samenleving waar op een zorgvuldige manier vorm aan moet worden gegeven. De omgevingsvisie is de basis voor uitwerking en uitvoering en nodigt nog meer uit om dit in gezamenlijkheid te doen. Hieronder is richting gegeven aan verdere uitvoering van ambities en opgaven uit de omgevingsvisie. Onderstaande acties zijn richtinggevend en kunnen altijd worden aangevuld.

- We gaan werken aan de samenwerking tussen samenleving en overheid, waarbij het leven van bewoners en het dagelijks gebruik van de leefomgeving centraal staan. Initiatieven vanuit bewoners omarmen we als ze in lijn zijn met en bijdragen aan de ambities en opgaven in de omgevingsvisie.
- We vertalen de omgevingsvisie in een juridisch bindend omgevingsplan inclusief omgevingswaarden.

- We vertalen de omgevingsvisie in het instrument programma's als we bepaalde onderwerpen en opgaven uit de omgevingsvisie verder uit willen werken.
- Aan de volgende programma's kan worden gedacht:
 - Specifieke gebiedsprogramma's om ambities en opgaven voor een deel van de gemeente in te vullen. Dat kan een dorp zijn, een dorpscentrum, een deel van het buitengebied, een specifieke locatie (bijvoorbeeld het Renkums beekdal, waarvoor onder de werktitel 't Gletsjerparadijs al een initiatief loopt, of het Pro Persona terrein in Wolfheze, waarvoor voornemens tot herontwikkeling bestaan).
 - Thematische programma's om voor een bepaald thema de ambities en opgaven verder uit te werken. Te denken valt aan energietransitie, klimaatadaptatie, economische versterking, etc.

5.4 Een flexibele en adaptieve omgevingsvisie

Met het opstellen van de omgevingsvisie gaat het ook om de wijze waarop we omgaan met de mogelijkheden en kansen die de Omgevingswet biedt

op bijvoorbeeld het gebied van samenhang tussen onderwerpen en hoe overheid en samenleving met elkaar omgaan. De omgevingsvisie geeft de gemeenteraad de mogelijkheid om op hoofdlijnen te sturen welke ontwikkelingen er in de leefomgeving gewenst zijn. Hierbij is, volgens het idee van de Omgevingswet, meer ruimte voor initiatieven, maar moet participatie met omwonenden en stakeholders zorgvuldig gebeuren. Daar moeten afspraken over worden gemaakt. Dit betekent een veranderende rol voor college en gemeenteraad. Deze omgevingsvisie biedt deze ruimte en stelt ambities, kaders en richtlijnen voor de ontwikkeling van de leefomgeving. Deze worden uitgewerkt en verdiept in de programma's. De Omgevingswet schrijft voor dat het bevoegd gezag voor programma's het college is. Deze zullen in samenspraak met de gemeenteraad tot stand komen. De gemeenteraad heeft een kaderstellende rol en vult deze in vanuit het omgevingsplan. Daarmee verankert de gemeenteraad de kaders en richtlijnen vanuit de visie en de doorvertaling in programma's in het omgevingsplan inclusief omgevingswaarden. De gemeenteraad heeft dan de gewenste instrumenten in handen om de gestelde ambities in de omgevingsvisie waar te maken. Ook op het

gebied van participatie moeten de hoofdlijnen uit deze omgevingsvisie nader vorm krijgen. Dit wordt samen met de samenleving ingevuld.

Ontwikkelingen volgen elkaar steeds sneller op, monitoring en evaluatie is belangrijk om de vinger aan de pols te houden. De verantwoordelijkheid voor de monitoring en evaluatie moet een plaats krijgen in de ambtelijke organisatie. Dit ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

- Er wordt een permanente monitoring opgezet waarbij op basis van ontwikkelingen in de gaten wordt gehouden of bijsturing gewenst is.
- Periodiek vindt er een evaluatie plaats van de omgevingsvisie. Hierin wordt uitgebreider stilgestaan bij het effect van ontwikkelingen op de gestelde ambities, opgaven en uitwerking. Ook wordt meegenomen hoe participatie en de rolverdeling tussen gemeentelijke overheid en samenleving loopt.
- Zo nodig vindt een actualisatie van de omgevingsvisie plaats.
- Hiermee zorgen voor de nodige flexibiliteit waarbij effectief gebruik wordt gemaakt van

het instrumentarium van de Omgevingswet. Zo zorgen we ervoor dat complexe keuzes die in de toekomst moeten worden gemaakt goed landen in de omgevingsvisie en het daarmee geen statisch document wordt, maar meeweegt met ontwikkelingen.

5.5 Participatie bij de uitvoering van de omgevingsvisie

De omgevingsvisie geeft op hoofdlijnen de koers voor de lange termijn van Renkum. Het realiseren van deze visie doen we samen met inwoners (van jong tot oud), ondernemers, zorginstellingen, onderwijs, werkgevers, (semi)overheden, gemeente, marktpartijen, bewonerscollectieven, wooncorporaties, welzijnsorganisaties, kennisinstellingen, etc. Dat vergt een verantwoordelijke houding van alle kanten. Een subtiel samenspel tussen overheid en samenleving moet ervoor zorgen dat in vertrouwen en met de juiste verwachtingen mooie initiatieven met draagvlak gerealiseerd worden in de leefomgeving van onze mooie gemeente.

Stimuleren van initiatieven

We stimuleren elkaar, dagen elkaar uit en geven elkaar de ruimte om binnen de gemeentelijke spel-

regels (bijvoorbeeld het omgevingsplan, participatieverordening, etc.) initiatieven te nemen. Dit betekent dat de gemeente plannen en initiatieven zoveel mogelijk faciliteert als die bijdragen aan de ambities van deze omgevingsvisie en daarmee aan een positieve ontwikkeling van de gemeente. Hoe meer initiatieven die hieraan bijdragen, hoe beter. Dit zorgt ervoor dat het eigenaarschap van iedereen binnen de gemeente en haar dorpen groeit. Dit zorgt ervoor dat de sociale cohesie, die al sterk is, nog extra versterkt kan worden, dat inwoners en organisaties worden gestimuleerd gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen en dat mensen naar elkaar omkijken.

Mogelijkheden en grenzen

We geven als gemeente ook aan wat niet mogelijk is. De omgevingsvisie heeft gebieden en locaties inzichtelijk gemaakt waar we bestaande waarden handhaven en zeer terughoudend zijn in nieuwe ontwikkelingen. Aan de ene kant zijn er dus mogelijkheden om als samenleving zelf initiatieven te ontplooiën en aan de andere kant zijn er ook strakke regels waarbinnen dat mogelijk is. Dit principe werken we verder uit naar aanleiding van deze omgevingsvisie en in samenhang met de overige instrumenten die de ruimtelijke ordening

kan inzetten. Het toetsingskader in de volgende paragraaf gaat hier verder op in en biedt hoofdlijnen voor nadere uitwerking. Alles is erop gericht om naar elkaar toe voorspelbaar te zijn. Voorspelbaarheid vanuit de gemeente door te faciliteren, maar wel duidelijk de grenzen en mogelijkheden aan te geven. Voorspelbaarheid van de samenleving omdat we ook vragen om zorgvuldig met onze leefomgeving om te gaan en rekening te houden met anderen.

Aan de hand van de omgevingsvisie werken we uit hoe we de ambities en opgaven gaan realiseren. Maar we gaan ook alvast met elkaar aan de slag. De omgevingsvisie is een flexibel instrument. Dus als we gaandeweg er achter komen dat iets anders moet, dan kunnen we onze ambities en opgaven bijstellen. In alle openheid en eerlijkheid. En iedereen heeft daar zijn of haar rol in. De gemeente faciliteert en stelt ambities en grenzen. Daarbinnen controleert de gemeenteraad of we werken volgens onze omgevingsvisie.

Voor participatie, of het nu gaat om initiatieven vanuit de gemeente of vanuit de samenleving, hanteren we een aantal kernwaarden:

- Voorspelbaarheid: iedereen moet weten waar

hij of zij aan toe is en waarover participatie plaatsvindt;

- Inclusiviteit: bij participatie wordt men verwacht breder te denken dan het eigen belang;
- Transparantie: voorspelbaarheid en in gezamenlijkheid de leefomgeving verder ontwikkelen kan alleen als dat in openheid en transparantie gebeurt.
- Daarnaast geldt dat de mate van participatie per project of initiatief kan verschillen, variërend van informeren tot co-creëren.

5.6 Toetsingskader voor de initiatieven vanuit de samenleving

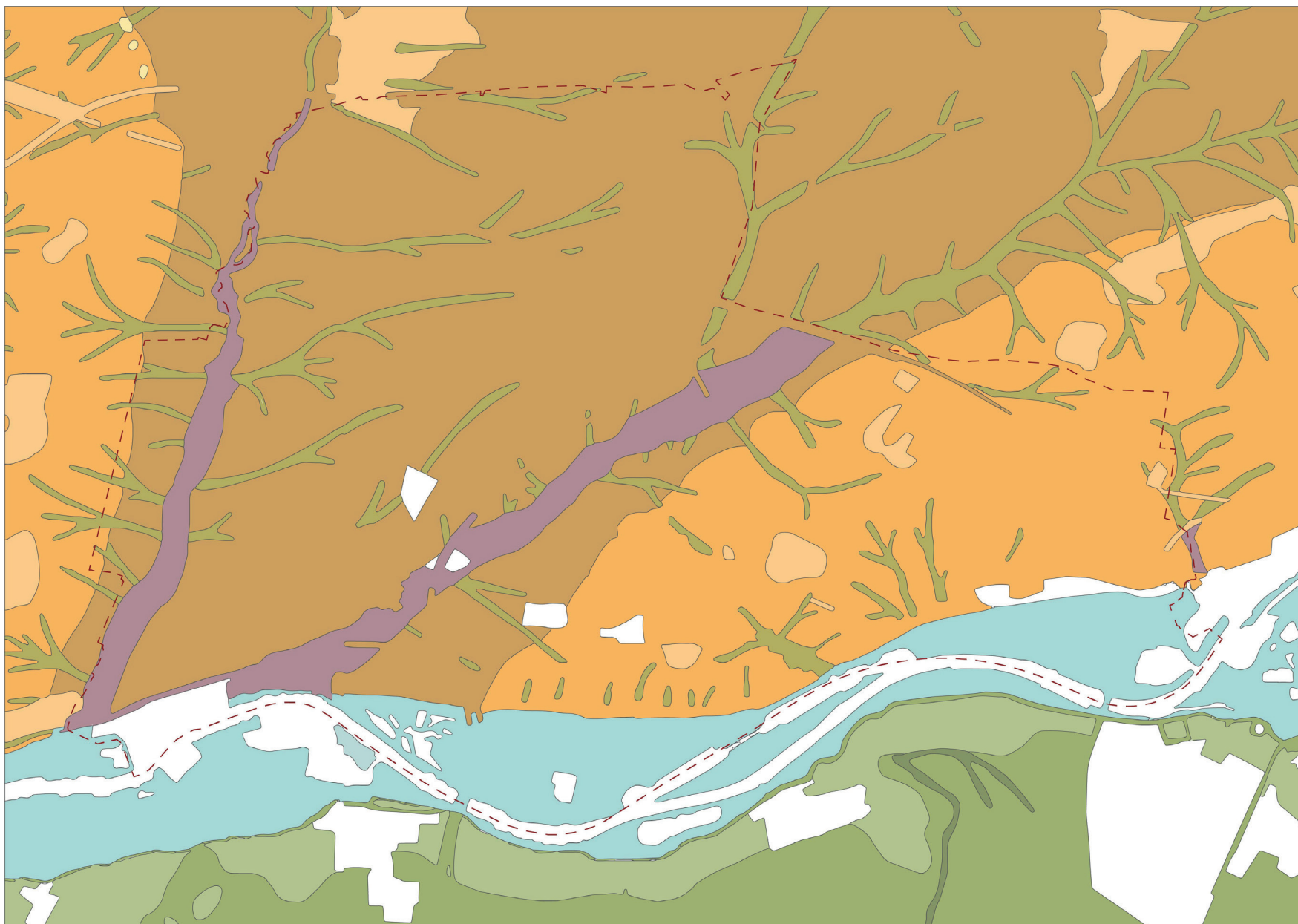
De omgevingsvisie nodigt mensen uit om initiatieven te nemen. Deze initiatieven moeten voldoen aan de mogelijkheden en de grenzen die de omgevingsvisie biedt en moeten bijdragen aan de ambities en opgaven die in deze omgevingsvisie zijn beschreven. Bij initiatieven maken we in onze beoordeling een afweging op basis van de mate waarin het initiatief bijdraagt aan de omgevingsvisie. Dit is een afweging en niet absoluut. In samenspraak met de initiatiefnemer wordt gekeken hoe een initiatief kan bijdragen aan het behalen van ambities en doelen. Daarbij hoeft niet aan alle onderstaande punten volledig voldaan te worden.

Het is wenselijk dat een initiatief aantoonbaar bijdraagt aan:

1. Een gezonde, duurzame en veilige leefomgeving waaronder:
 - a. Landschappelijke waarden zoals gedefinieerd in ondermeer het landschapsbasisplan en de hoofdgroenstructuur, etc.
 - b. Klimaatadaptatie
 - c. Energietransitie
 - d. Circulariteit
 - e. Leefbaarheid
 - f. Maatschappelijke betrokkenheid
2. Het gewenste behoud en de gewenste versterking van de natuurlijke en ruimtelijke kwaliteiten en het dorpse karakter van de woonkernen zoals vastgelegd in deze omgevingsvisie;
3. Versterking van Renkum als levendige gemeente waar groen en rust in balans afgewisseld wordt met levendigheid en ondernemerschap;
4. De keuzes en ontwikkelingsambities uit de vier thema's (Toekomstbestendig, Gezond en Leefbaar, Levendig, Initiatiefrijk);
5. Een sociaal-economische vitale leefomgeving;
6. Een samenhangende (integrale) ontwikkeling van de leefomgeving door het zoveel mogelijk combineren van functies die meerdere doelen dienen;
7. Een vitale regio doordat regionaal afgestemde ambities elkaar versterken.

Als algemene basisvoorwaarde geldt in alle gevallen dat een initiatief geen negatieve gevolgen mag hebben voor de sociale en fysieke leefomgeving. Daarnaast is bij elk initiatief participatie belangrijk. Wat daarvoor nodig is en wat er van initiatiefnemers wordt verwacht, wordt aan de hand van de hoofdlijnen in deze omgevingsvisie de komende tijd ontwikkeld.

Geologische ondergrond bepalend voor de vorming van het landschap waarop Renkum is ontstaan

BIJLAGE 1 | Renkum anno 2021

Kenmerken en kwaliteiten

1 | Historische ontwikkeling

Ondergrond

Nederland was aanvankelijk een vlak landschap met rivieren. De voorlaatste ijstijd zorgde ervoor dat de noordelijke helft van ons land bedekt werd met landijs. Dit landijs vermaalde het aanwezige materiaal en stuwde dit rond onze gemeente op tot twee stuwwallen. Eerst de stuwwal Arnhem – Doorwerth en daarna de stuwwal ten westen van Renkum. De ijsmassa hield de Rijn tegen, die hierdoor afboog langs de rand van de stuwwal richting het westen. Daarmee kreeg ons huidige rivierengebied gestalte. Doordat de rivier aan de randen van de stuwwal knabbelde vormde zich een steilrand. Tussen de twee stuwwallen ontstond een bekken dat zich vulde met zand en grind; de Sandr. In de lagere delen daarvan vormde zich toen het weer warmer werd beekdalen. In de laatste ijstijd zorgde smeltwater voor waterstroompjes die de hellingen van de beekdalen uitsletten en later droogvielen; de droogdalen.

De geologische ondergrond is zeer bepalend voor de ruimtelijke opbouw van onze gemeente en het gebied om ons heen. Ze bepaalt de landschapstypen, de hoogteverschillen, de werking van het watersysteem en is van invloed op de occupatie en

het gebruik. Ook nu nog is de ruimtelijke structuur van onze gemeente een directe afgeleide van de geologische ontstaansgeschiedenis.

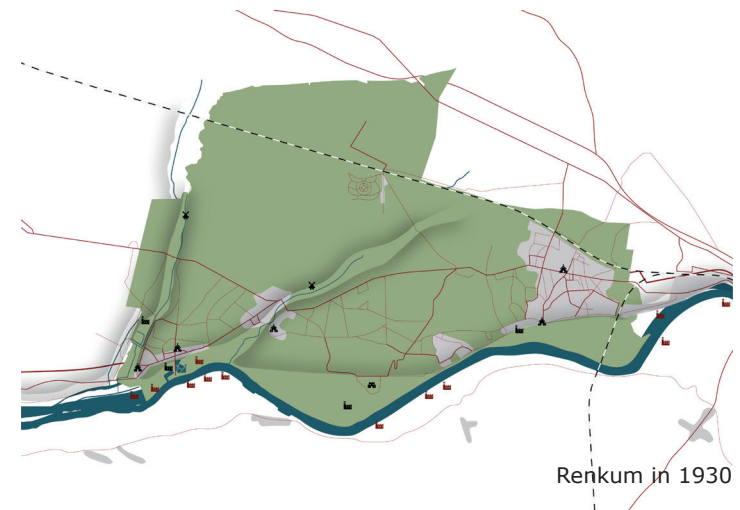
Occupatie en stedelijke ontwikkeling

De ligging op de overgang van de rivier en de beekdalen naar de stuwwal was een gunstige vestigingsomstandigheid. De vele grafheuvels tonen dan ook aan dat het gebied al vanaf het Neolithicum tot aan de bronstijd bewoond was. De ontginning vindt plaats vanaf de 9e eeuw. Vanuit hoven wordt bos, heide en woeste grond ontgonnen voor met name schapenteelt. De schaapsdriften vormden, naast de oost-west verbindingen langs de rivier, de eerste aanzetten tot noord-zuid verbindingen in het gebied die nog steeds structuurbepalend voor Renkum, Doorwerth en Oosterbeek zijn.

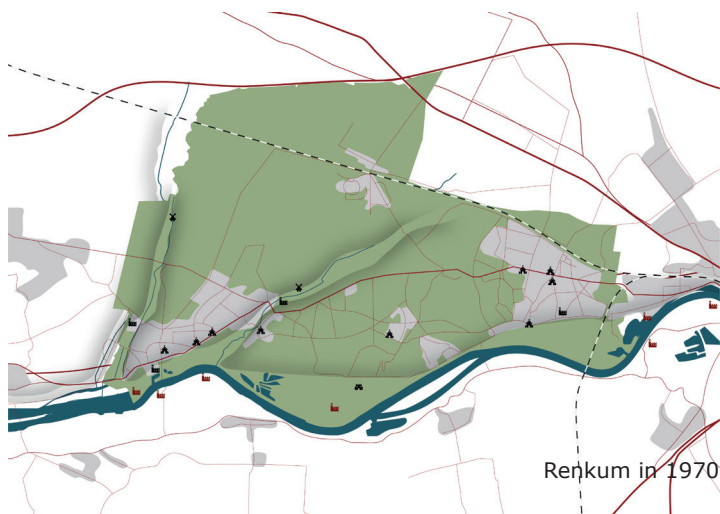
Na de ontginningen ontstonden er op de hellingen nederzettingen. Renkum en Oosterbeek in de tweede helft van de tiende eeuw en Heelsum in de eerste helft van de elfde eeuw. Ze groeiden geleidelijk tot kleine dorpen. Deze werden omgeven met landbouwgrond omkaderd met houtwallen (enken en kampen). Verder op de stuwwal lagen de bossen en de heide en in de uiterwaarden de graslanden.

Renkum in 1850

Renkum in 1930

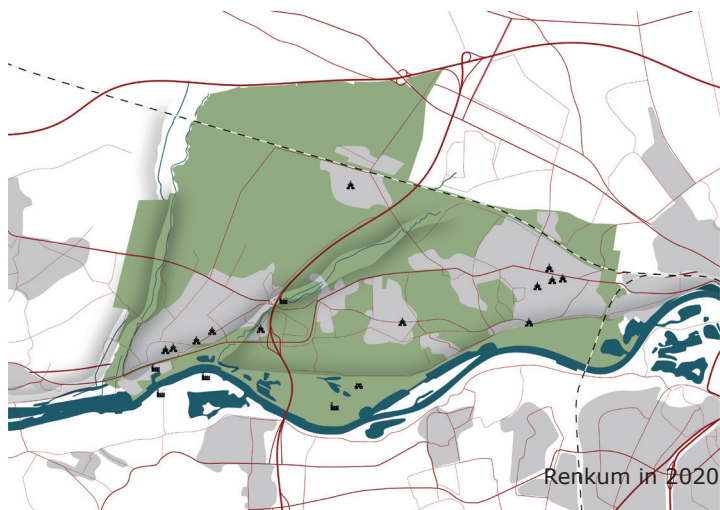
Vanaf de vroege 17e eeuw raakt het gebied in trek bij ondernemers en inwoners uit de omliggende steden. Het hoogteverschil en het aanwezige water zorgden na het graven van sprengbeken voor waterkracht. Er verschijnen water- en papiermolens en er ontstaat met name in het Renkumse beekdal bedrijvigheid, veelal papijnijverheid. In de uiterwaarden met de kleigronden verrijzen steenfabrieken. Er worden bossen aangeplant voor de oogst van hakhout.

Daarnaast trekt de sociaaleconomische bovenlaag uit de steden naar het gebied. Ze vestigt hier landgoederen en buitenplaatsen. Eerst op de hogere plekken met uitzicht over de uiterwaarden zoals Mariëndaal en De Oorsprong. Later langs de Postweg Utrecht – Arnhem zoals Hartenstein, De Sonnenberg, De Bilderberg, Laag Wolfheze en Heidestein. In de 19e eeuw verrijzen er ook villa's langs de weg van Utrecht naar Arnhem.

Halverwege de 19e eeuw wordt de spoorlijn Utrecht – Arnhem aangelegd als tweede spoorlijn van Nederland. Dit vormt de aanleiding voor het ontstaan van de kern Wolfheze. Aan het eind van de 19e eeuw volgt de spoorlijn Arnhem – Nijmegen. Het gebied raakt ook steeds meer bebouwd doordat delen van de landgoederen verkaveld en bebouwd

worden. Grote bossen worden aangeplant voor de oogst van mijnbouwhout. In de tweede wereldoorlog verdwijnt vanwege de grote houtbehoefte een groot deel van het bosgebied.

Na de oorlog beginnen de dorpen pas echt te groeien. Er ontstaat een aaneengesloten dorpsbebouwing en de ruimten tussen de linten worden opgevuld met woonbuurten. De bossen worden opnieuw aangeplant waarmee het grondgebied van Renkum voor een belangrijk deel uit bosgebieden en landbouwgronden komt te bestaan. In de jaren vijftig wordt de rijksweg A12 in de bossen aan de noordzijde van onze gemeente aangelegd. In de jaren zestig gevolgd door de A50 die met name het open landschap in noord-zuid richting doorsnijdt. Verschillende ecoducten zorgen later voor verbinding van de natuurgebieden aan weerszijden van de snelwegen. Aan het eind van de 20e eeuw begint de hoeveelheid landbouwgrond af te nemen ten bate van recreatie en natuur. Zo komt er een groot golfterrein en vindt er op grote schaal natuurontwikkeling plaats in de gebieden Oostereing, Keijenberg en Reijerscamp. Op de Renkumse Enclave blijft akkerbouw de hoofdfunctie en in de beekdalen domineert de extensieve veehouderij.

Tot slot

Het landschap vormt een dynamisch geheel waarin nu eens cultuur en dan weer natuur de boventoon voert. Het grondgebied van de gemeente Renkum kenmerkt zich door een wisselwerking tussen mens en natuur: waar eens papiermolens stonden kan nu worden gerecreëerd. Dominante gebruiken uit het verleden worden na verloop van tijd opgevolgd door nieuwe gebruiksfuncties; zo is het landschap altijd in beweging geweest – en zal het altijd in beweging blijven, aansluitend op de behoeftes die het tijdsbeeld meegeeft.

Heelsum

Heelsum is ontstaan aan de oostzijde van de Heelsumsebeek. Door de floreerende papiernijverheid groeit het dorp en verschijnen er ook woningen ten westen van de beek. Dit vindt plaats in de vorm van lintbebouwing langs de Kerkweg. Van een agrarisch dorp groeit Heelsum vervolgens langzaam uit tot een villadorp. Na de tweede wereldoorlog raken de binnengebieden tussen de linten ook hier verkaveld en verschijnen er zorginstellingen en serviceflats. Het centrum van het dorp komt aan de Utrechtseweg te liggen.

Renkum

Renkum is ontstaan aan de Molenbeek. De oudste bewoonde delen liggen in de buurtschappen Harten en de Keyenberg. Van daaruit ontstaat agrarische lintbebouwing langs de huidige Dorpsstraat en ontwikkelt zich de papiernijverheid. Dit blijft zo tot aan het eind van de 19e eeuw. Daarna groeit het dorp langzaam langs de landbouwwegen die vanaf de dorpskern naar het buitengebied voeren. Na de tweede wereldoorlog raken ook de open gebieden tussen deze linten bebouwd met zowel woningen als bedrijven. Pas in het laatste kwart van de vorige eeuw vindt er op grotere schaal groei plaats. Aanleiding is dan wederom de papierindustrie die voor werkgelegenheid zorgde. De woonwijken Fluitermaat, Hogenkamp, Doornenkamp en het industrieterrein Schaapsdrift worden gerealiseerd. Hiermee groeit Renkum vast aan Heelsum. Aan het eind van de vorige eeuw vindt er een ingrijpende herinrichting van de Dorpsstraat plaats waarmee het verkeerskarakter afneemt ten gunste van de verblijfskwaliteit.

Doorwerth

Ook de oude kern van Doorwerth lag op een andere plaats dan het huidige dorp, namelijk aan de Fonteinallee dichtbij het kasteel. Vrijwel alle oude bebouwing is echter bij de slag om Arnhem verloren geraakt. Het huidige dorp is met name na de oorlog op planmatige wijze ontwikkeld. Doorwerth zelf met een variatie aan woningtypen en planconcepten. Kievitsdel als bospark met villa's.

Oosterbeek

Oosterbeek bestond aanvankelijk uit verspreide boerderijen, ontstaan langs de Benedendorpsweg. Ze vormden drie buurtschappen: Dreyen, Klingelbeek en het Benedendorp. Het dorp groeide in eerste instantie met buitens en villa's langs de Utrechtseweg en fungeerde in de 19e eeuw als kunstenaarskolonie. Daarna raakt het gebied tussen de Benedendorpsweg en de Utrechtseweg bebouwd. Daarmee komt de hoofdstructuur van het dorp al aan het begin van de vorige eeuw vast te liggen. In de loop van de vorige eeuw groeit het dorp van ook vooral binnen deze hoofdstructuur door middel van woongebieden in de open gebieden tussen de wegen en ter plaatsen van de voormalige landgoederen. Ook hier bevatten deze gebieden zowel woningen als bedrijven. Het landschap is bij de groei en verdichting van het dorp zeer bepalend. De dalinsnijdingen zijn niet geschikt om te bebouwen en blijven als onbebouwde zones het dorp. Gebieden met grote hoogteverschillen krijgen een ruimere bebouwingsopzet en gebieden met minder hoogteverschil bevatten meer aaneengesloten bebouwing. Net als Renkum heeft ook het centrum van Oosterbeek een herinrichting ondergaan waarmee het verblijfskarakter het verkeerskarakter is gaan overheersen.

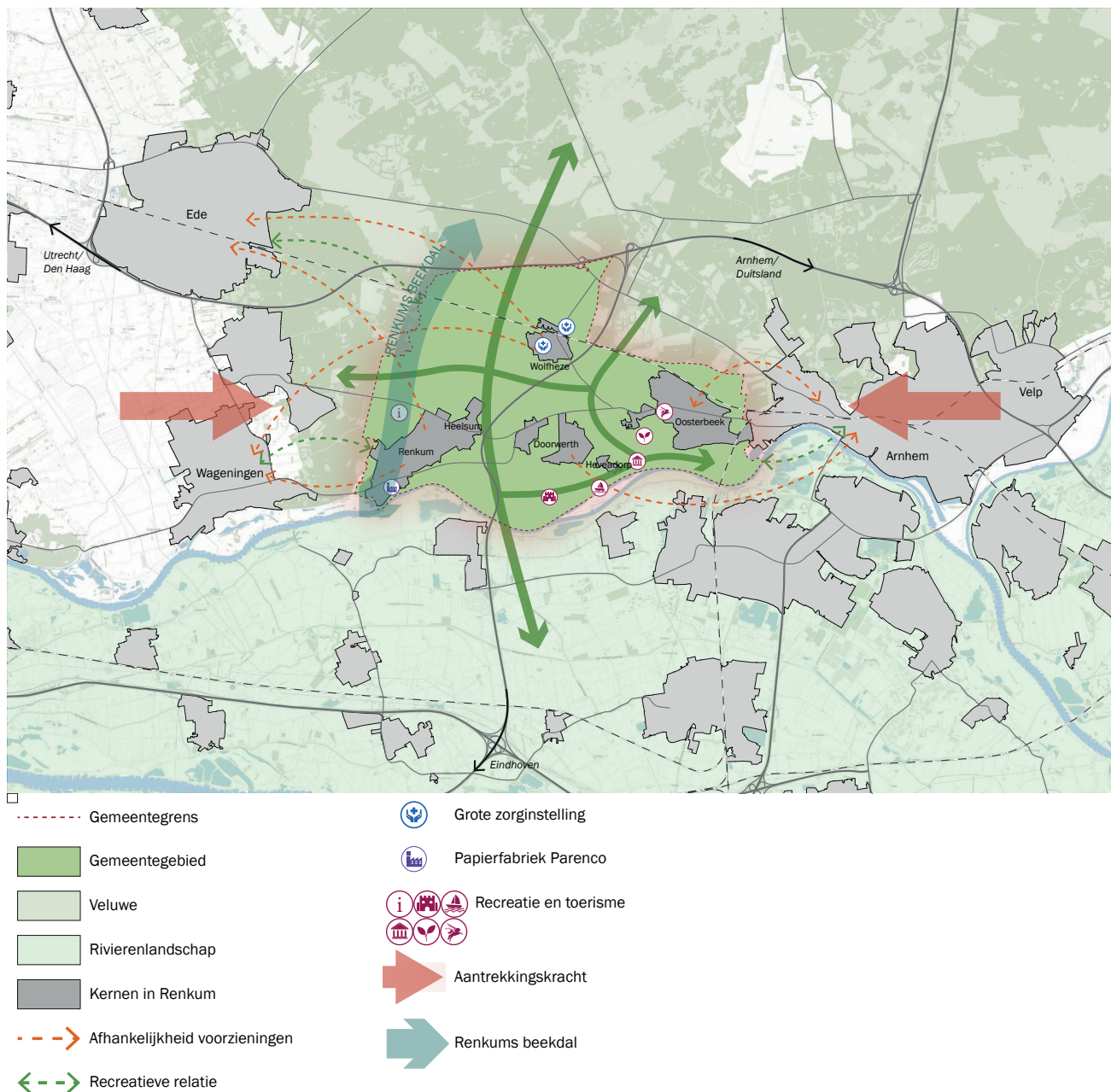
Heveadorp

Heveadorp is ontstaan op een gedeelte van het landgoed Duno als een van de weinige echte 'companytowns' van Nederland. Omstreeks 1915 vestigde de rubberfabriek Hevea zich op dit landgoed en werden op enige afstand van elkaar 83 arbeiderswoningen en 14 villa's gerealiseerd. Later werden er in het tussenliggende gebied tweekappers gebouwd. Aan het eind van de vorige eeuw breidde het dorp uit met een kleine woonbuurt aan de Oude Oosterbeekseweg en zijn er woningen gebouwd op de locatie van de voormalige Vredesteinfabriek. Het oorspronkelijk zelfvoorzienende karakter van het dorp met een eigen winkel, school en postkantoor is niet overleefd.

Wolfheze

Wolfheze

Het oorspronkelijke Wolfheze lag aan de Heelsumse beek, maar werd in de tachtigjarige oorlog verwoest en nooit meer opgebouwd. Het huidige dorp is dan ook pas ontstaan na de aanleg van de spoorweg Utrecht – Arnhem in 1845. De bouw van het station leidde tot de aanleg van de Wolfhezerweg waaraan de eerste bebouwing verscheen. Groei van het dorp vindt plaats na 1906 wanneer het Psychiatrisch Ziekenhuis Wolfheze zich in het dorp vestigt, in 1911 gevolgd door het 'Tehuis voor Alleenstaande Blinden'. Tot aan de tweede wereldoorlog groeide het dorp geleidelijk. Daarna verschijnt er op grotere schaal bebouwing in de vorm van woonbuurten tussen de Heelsumseweg en de Wolfhezerweg, ten oosten van de Wolfhezerweg en bij de Duitsekampweg. In de jaren zestig groeit het dorp verder ten noorden van het spoor en wordt er een sportpark aangelegd. Lange tijd blijft het dorp deze omvang houden. Pas in 2011 is er weer sprake van een kleine uitbreiding aan de oostzijde van het dorp.

2 | Regionale context & profilering

Aantrekkingskracht

Onze gemeente hoort bij de groene metropoolregio Arnhem/Nijmegen en grenst aan Arnhem als één van de twee grote steden daarin. Directe verbindingen voor auto, fiets en openbaar vervoer, naar de regio maar ook naar de rest van het land, zorgen ervoor dat we zeer goed bereikbaar zijn. Daarnaast is ons grondgebied onderdeel van de grotere landschappen van de Veluwe en het rivierengebied. We hebben zes aantrekkelijke dorpen en een groot, onbebouwd en groen buitengebied. Deze combinatie zorgt voor een sterke woonomgeving die grote aantrekkingskracht uitoefent. Mensen uit de Randstad en uit de steden in de regio vinden in onze gemeente de ruime woningen die daar niet voorhanden of onbetaalbaar zijn.

Relatie mét omliggende steden

We zijn een ontspannen gemeente met veel ruimte waar het prettig wonen, werken en verblijven is. We hebben dan ook geen uitgebreid aanbod van drukke winkelcentra, intensieve kantorenparken of bedrijventerreinen, dynamische uitgaansgebieden of grote onderwijsinstellingen zoals de universiteit van Wageningen. Hiervoor maken we dankbaar gebruik van de steden om ons heen. Renkum,

Heelsum en Wolfheze zijn daarbij voornamelijk op Ede en Wageningen georiënteerd. Oosterbeek en Doorwerth vooral op Arnhem. Renkum, Heelsum en Wolfheze zijn daarbij voornamelijk op Ede en Wageningen georiënteerd. Oosterbeek en Doorwerth vooral op Arnhem.

Rol vóór omliggende steden

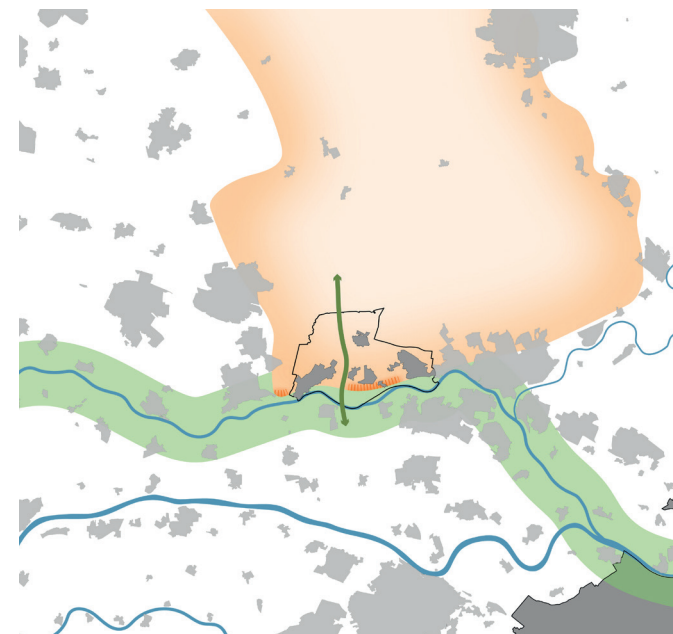
Maar we maken niet alleen gebruik van de omliggende steden. We hebben ze ook wat te bieden! Ons buitengebied met een diversiteit aan landschappen biedt ruimte aan natuur en recreatie en toerisme. Dit is ook van waarde voor de inwoners van de omliggende steden. Hetzelfde geldt voor het ruime aanbod op het gebied van cultuurhistorie, met het Airborne Museum in Villa Hartenstein en kasteel Doorwerth als belangrijkste trekkers met nationale betekenis. Maar ook op het gebied van kunst en cultuur vervullen we een belangrijke rol. Daarnaast bieden we ruimte aan enkele regionale functies op het gebied van maatschappelijke dienstverlening en werkgelegenheid zoals diverse grote zorginstellingen, papierfabriek Parenco en de middelbare school het Dorenweerd College.

Onderdeel van een groter landschappelijk geheel

De landschappen in onze gemeente houden niet op bij onze gemeentegrens maar zijn onderdeel van een groter geheel. We horen bij een parelsnoer van dorpen aan de Nederrijn en IJssel, aan elkaar verbonden door brede uiterwaarden en de rivier met haar flauwe bochten. Arnhem vormt hierin een onderbreking als meer verstedelijkte knoop. In dit landschap ligt ook de Limes als historische, internationaal belangwekkende structuur. We dragen bij aan de landschappelijke, ecologische, waterhuishoudkundige, recreatieve, cultuurhistorische en aardkundige waarden van dit gebied. Hierbinnen onderscheidt onze gemeente zich met sterke contrasten en fraaie uitzichten tussen hoog en laag op de noordoever.

Ook zijn we onderdeel van de Veluwe als waardevol landschap met nationale betekenis. Stuwwallen, bossen, heidegebieden en open landbouwgebieden wisselen elkaar hier af. De Veluwe heeft een belangrijke waarde op het gebied van natuur en recreatie. Onze gemeente ligt aan de Veluwezoom waar het stuwwallandschap overgaat in het rivierenlandschap. De ecologische verbingszone 'De Renkumse Poort' vormt een belangrijke schakel daartussen. Door de grote onbebouwde ruimte

tussen onze dorpen en door de vele (recreatieve) paden en wegen loopt de Veluwe echt door in onze gemeente en zijn we er mee verknoopt en verankerd.

3 Kenmerken en kwaliteiten – gemeentebreed

Waardevol buitengebied en onderscheidende dorpen

Als gemeente bezitten we een kostbaar kapitaal in de vorm van een groot, aantrekkelijk en onbebouwd buitengebied. Dit gebied herbergt een diversiteit aan landschappen, kwaliteiten en kenmerken die we in paragraaf 4 nader omschrijven. Maar ook onze zes dorpen zijn waardevol. De kenmerken en kwaliteiten die deze dorpen van elkaar onderscheiden lichten we in paragraaf 5 toe.

Goede bereikbaarheid

Onze gemeente is erg goed ontsloten. De A12 en de A50 ontmoeten elkaar direct ten noordoosten van de gemeentegrens bij knooppunt Grijsoord. Vanaf deze twee snelwegen zorgt een netwerk van provinciale wegen en doorgaande wegen voor goede verbindingen. Niet alleen naar de omliggende steden maar ook tussen de dorpen in onze gemeente onderling. Dit netwerk is voorzien van vrijliggende fietspaden of fietsstroken zodat we ook voor fietsverkeer goed ontsloten zijn. Bijzonder is het Nederrijnpad; een snelfietsroute tussen Wageningen en Arnhem waarvan het laatste deel bij Renkum de komende jaren wordt voltooid. Ten

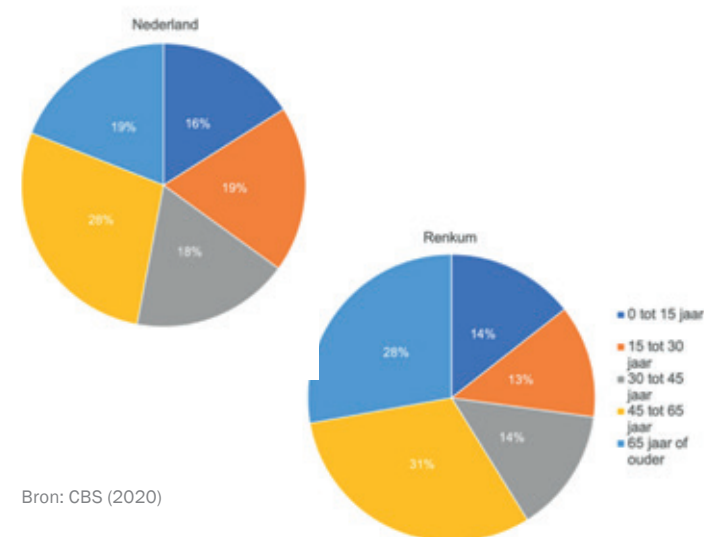
slotte zijn Oosterbeek en Wolfheze voorzien van treinstations en zorgen stads- en streekbussen via het hiervoor genoemde wegennetwerk dat ook de overige kernen per openbaar vervoer goed toegankelijk zijn.

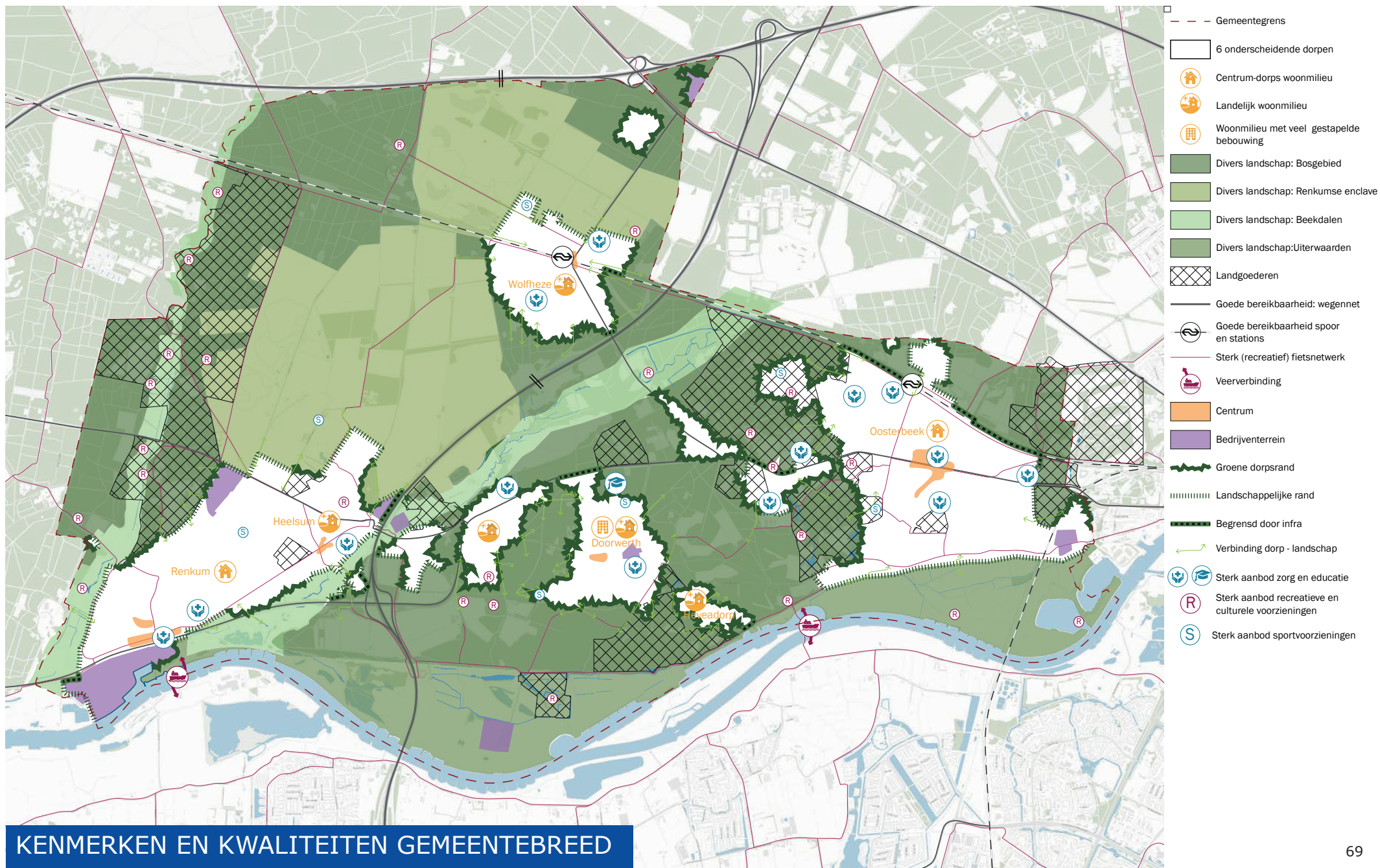
Bevolking, volkshuisvesting en sociale samenstelling

Onze inwoners zijn over het algemeen hoog opgeleid en we hebben weinig buurten met een lage sociaal-economische status. Ze zijn ook meer dan gemiddeld groen en duurzaam, waarschijnlijk door het feit dat veel inwoners bij de onderzoeksinstituten voor groene ruimte en voor de leefomgeving in Wageningen werken. Een ander opvallend kenmerk is de mondige en kritische inborst van onze inwoners. Er spelen dan ook veel initiatieven vanuit de samenleving. We hebben ook een relatief oude bevolking. Bijna 60% van onze inwoners is ouder dan 45 jaar (landelijk gemiddelde 47%) en 27% is 65-plusser (landelijk gemiddelde 20%). Het aandeel inwoners onder de 30 jaar is daarentegen met 27% juist aanmerkelijk lager dan het landelijk gemiddelde van 35%. Er zijn in onze gemeente ongeveer 15.000 woningen. Daarvan is met 62% relatief een groot deel koopwoning in vergelijking met het landelijke gemiddelde van 56%. We

hebben ook relatief veel dure woningen en opvallend veel grote woningen. Zo is bijna 70% van onze woningen groter dan 150m² terwijl dit landelijk nog geen 20% is. We hebben dan ook voornamelijk landelijke woonmilieus, aangevuld met de (centrum)dorpse woonmilieus en arbeiderswijken in Oosterbeek en Renkum en een opvallend groot aandeel gestapelde bebouwing in Doorwerth. In onze gemeente vestigen zich, als gevolg van de grote hoeveelheid duurdere koopwoningen veel mensen van buiten de regio. We hebben een groot woningtekort en hebben lopen achter met de realisatie van woningen.

Werkgelegenheid en bedrijvigheid

We bieden in Renkum ruimte aan zo'n 12.000 banen tegen een beroepsbevolking van circa 18.500 inwoners. Daarbij blinken we uit in de zorgsector en in het aandeel zzp'ers. De zorg economie neemt 33% van het totaal aantal banen in onze gemeente voor haar rekening. Grote regionale instellingen zoals het Leo Kannershuis, Pro Persona, Het Schild, Vilente en Pluryn zijn hierin belangrijk. Verder bestaat 70% van de bedrijven uit eenmanszaken die samen 18% van de banen vertegenwoordigen. Andere belangrijke sectoren voor Renkum zijn de vrijetijdseconomie (met name logies en horeca), zakelijke dienstverlening en de detailhandel. Laatstgenoemde sector heeft daarbij wel te kampen met flinke leegstand van zo'n 10%. We hebben vier gemeentelijke gemengde bedrijventerreinen en meerdere particuliere bedrijventerreinen. Het terrein de Hes-west is specifiek voor bedrijven in de milieutechnologie bedoeld en het terrein De Groene Waarden onderscheidt zich op het gebied van duurzaamheid. Met papierfabriek Parenco hebben we zware industrie binnen onze gemeentegrenzen die met ruim 350 banen 3% van de werkgelegenheid in onze gemeente voor haar rekening neemt.

Recreatie, toerisme, kunst & cultuurhistorie

We zijn een aantrekkelijke gemeente met een rijke geschiedenis en hebben veel te bieden op het gebied

van kunst en cultuurhistorie. Deze kwaliteiten in combinatie met een uitgebreid padennetwerk dat in relatie staat met omliggende natuurgebieden zorgen voor bijzondere en unieke recreatiemogelijkheden op het gebied van fietsen, mountainbiken, paardrijden en wandelen. We herbergen 5 hotels, 9 campings en 22 B&B's waarmee er sprake is van zowel kwalitatief en kwantitatief goed aanbod aan recreatieve verblijfsvoorzieningen. De Airbornegeschiedenis is voelbaar in geheel Renkum. Niet alleen door het Airbornemuseum, maar ook door de Airborne begraafplaats, de -monumenten en de -evenementen. En bij uitstek geschikt als thema om de verschillende dorpen op recreatief en toeristisch gebied met elkaar en de Airborne regio te verbinden. Andere cultuurhistorische waarden zijn er in de vorm van herinneringen aan de papiernijverheid, kunstuitingen in de openbare ruimte, de landgoederen en het kasteel Doorwerth en erfgoed Gelders Arcadië.

Bodem & water

De geologische vorming van het landschap (zie paragraaf 2.1) is terug te zien in de bodemopbouw en het watersysteem van Renkum. De stuwwal bestaat uit zandgronden die wat rijker zijn waarin het water makkelijk wegzakt tot de ondoordringbare leemlagen. Er is hierdoor een diepe grondwaterstand en het gebied heeft te maken met droogte. Het grond-

water stroomt hoofdzakelijk af richting het rivierdal, maar ook naar de beekdalen, waardoor er meerdere stroomgebieden binnen onze gemeente zijn.

Op de enclave is er sprake van grof zand en een armere bodem. Ook hier infiltreert het regenwater makkelijk. Het grondwater is in de loop der tijd verlaagd als gevolg van waterwinning, landbouw en verdamping door toename van naaldbos in de vorige eeuwen. Hier is droogte dan ook een probleem.

In de beekdalen is een stelsel van waterlopen aanwezig. Deels natuurlijk, deels kunstmatig opgeleide sprengbeken. De beken worden gevoed door kwelwater waardoor het water van goede kwaliteit is. De bodems van opgeleide beken zijn bedekt met leem om infiltratie te voorkomen. De bodem in de beekdalen bestaat hoofdzakelijk uit zand (podzol- en eerdgronden) en nabij het rivierdal uit klei (vaaggronden). Bijzonder zijn verder de cultuurgronden in de vorm van enkeerdgronden die zowel op de enclave als in de beekdalen voorkomen.

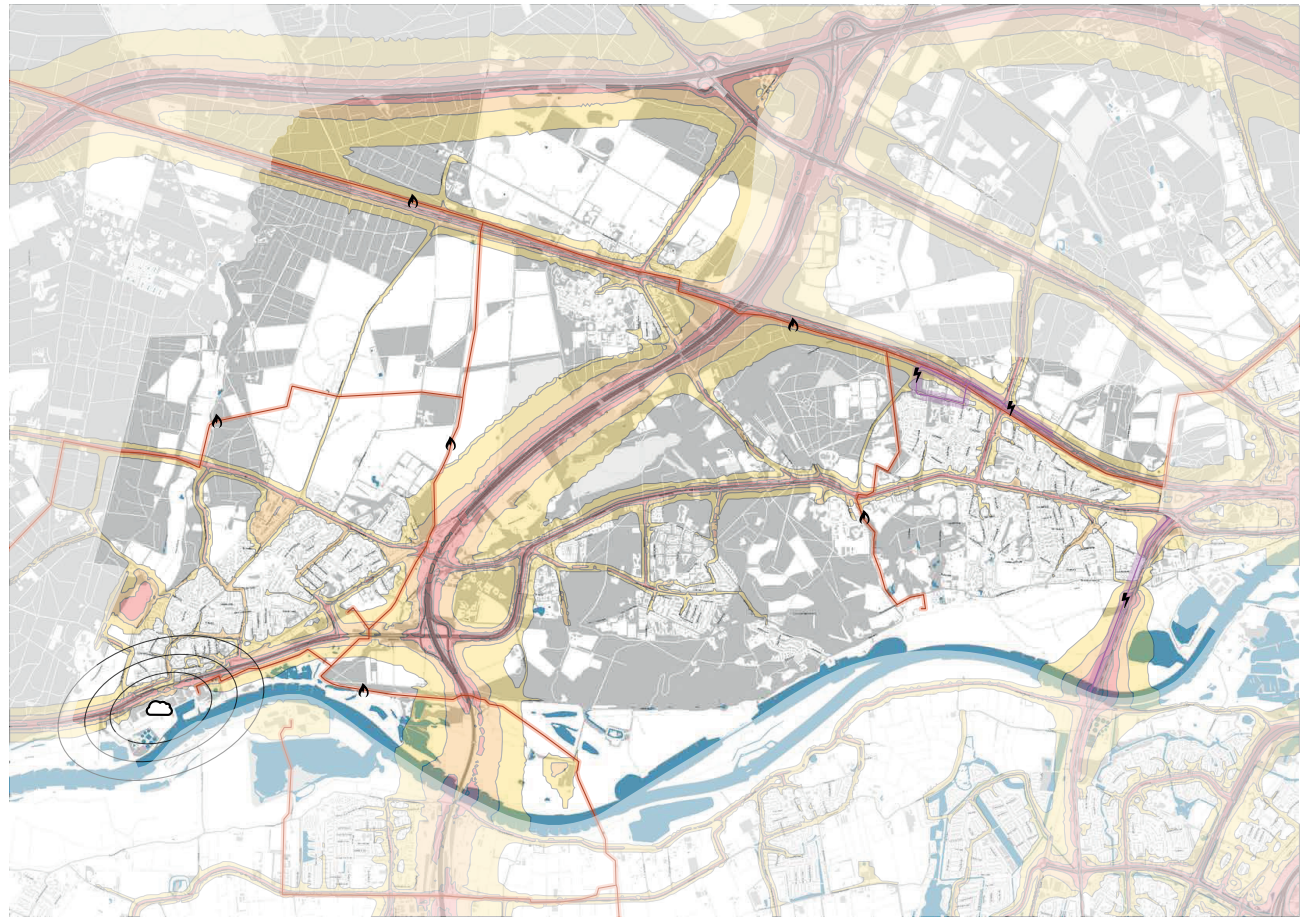
De uiterwaarden bestaan uit jonge rivierkleigronden die kalkrijk en vruchtbaar zijn. Als gevolg van klimaatverandering voldoet de afvoercapaciteit voor

de piekafvoer van de rivier niet meer. Er zijn daarom grotere uiterwaarden gecreëerd door de zomerdijk bij Doorwerth te verleggen.

Milieu en duurzaamheid

Ons groot en groene buitengebied en onze dorpen worden doorsneden of geflankeerd door infrastructuur die overlast veroorzaakt. Dan gaat het om geluidsoverlast, maar in het geval van de A50 en de spoorlijn Arnhem – Nijmegen ook om visuele hinder. De zware industrie van Parenco vertegenwoordigt een belangrijke economische waarde en zorgt voor veel werkgelegenheid, maar inwoners in een groot gebied om de fabriek heen ervaren ook overlast.

Op het gebied van duurzaamheid en klimaat is het enorme ecologische kapitaal dat we bezitten erg waardevol. We zijn een gemeente met veel aandacht voor verduurzaming, ook onder onze inwoners. Zo is in vergelijking met zowel de regio als het landelijke gemiddelde het aandeel hernieuwbare energie in Renkum hoog, met name door het hogere percentage woningen met zonnepanelen dan landelijk gemiddeld. Ook hebben we een veel lager percentage versteende oppervlakte in tuinen en zijn we een landelijk voorbeeld op het gebied van afkoppelen van regenwater. We zijn een fairtrade gemeente en hebben een eigen lokaal klimaatakkoord. Onze bossen vormen een klimaatbuffer die veel CO₂

- - - Gemeentegrens
- ⚡ Hoogspanningsleiding
- 🔥 Gasleiding
- ☁️ Bron van geurhinder (indicatief)

Geluidshinder

- 56 - 60 dB (matig)
- 61 - 65 dB (tamelijk slecht)
- 66 - 70 dB (slecht)
- >71 dB (zeer slecht)

opneemt. Maar er zijn ook aandachtspunten. Zo hebben we geen windmolens, hebben we nog veel woningen met een laag energielabel, produceren we relatief veel huishoudelijk afval per inwoner en zorgt bedrijvigheid en autoverkeer voor uitstoot van broeikasgassen. Zeer sterk in onze gemeente is het draagvlak voor verduurzaming, dat in vergelijking met de regio hier erg groot is. Er lopen dan ook veel initiatieven op het gebied van duurzaamheid in Renkum. Zoals de realisatie van een groot zonnedak op het bedrijventerrein de Groene Waarden, waarmee niet alleen het bedrijf maar ook zo'n 500 huishoudens van stroom worden voorzien. Verduurzaming werkt in Renkum aanstekelijk en is niet alleen maar een kwestie van energie. Het inspireert en mobiliseert onze inwoners tot bijvoorbeeld voedselinitiatieven, zwerfafvalbrigades, maatregelen tot een koolstofarme economie, duurzame consumptie, afkoppelen van hemelwater en gezamenlijke inkoopacties voor zonnepanelen in wijken.

Sociaal domein, gezondheid en veiligheid

Gezondheid beschouwen we in Renkum in brede zin volgens het begrip positieve gezondheid waarbij zowel lichaamsfuncties, mentaal en fysiek welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren meetellen.

De meeste van onze inwoners zijn zelfstandig of zijn zelf in staat om hulp te organiseren wanneer zij dit nodig hebben. Een kwaliteit van onze gemeente is daarnaast dat veel inwoners de competentie en de tijd hebben om maatschappelijk actief te zijn, vrijwilligerswerk te doen en mantelzorg te bieden. Onze schaalscore maatschappelijke inzet bedraagt dan ook 4,3 tegenover het landelijk gemiddelde van 3,8. Maar er zijn ook mensen die minder zelfstandig zijn en afhankelijk van een uitkering of van voorzieningen op het gebied van jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning of gezondheidszorg.

Als gemeentelijke organisatie leiden we hen met ons sociaal team, de gedragswetenschapper jeugd bij huisartsen en andere verwijzers zoals huisartsen, toe naar passende hulp. Hierin speelt ook welzijnsorganisatie Renkum voor Elkaar een belangrijke rol, die zo laagdrempelig mogelijke hulp voor onze inwoners organiseert. Er wordt hulp zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig ingezet, wat maakt dat er eerst bekeken wordt of Renkum voor Elkaar passende ondersteuning kan bieden bij de hulpvraag.

Hiervoor zijn onze algemene maatschappelijke voorzieningen van wezenlijk belang voor onze inwoners. Voorzieningen zoals sportclubs, bibliotheken, scholen, buurthuizen, culturele instellingen en gezondheidscentra. Ons aanbod hierin is groot en draagt in belangrijke mate aan onderlinge ont-

moeting, het tegengaan van eenzaamheid en het algemene welbevinden van de inwoners.. Ook werk bevordert de zelfstandigheid en het algemene welbevinden van onze inwoners. Ten opzichte van het landelijke gemiddelde is slechts een klein deel van onze inwoners afhankelijk van een uitkering.

Het algemene welbevinden is dan ook aardig goed in Renkum. In vergelijking met het landelijk gemiddelde ervaren veel inwoners in onze gemeente hun gezondheid als goed blijkt uit de gezondheidsmonitor. Onze kinderen zijn gelukkig en gezond en het onderwijsaanbod is kwalitatief en kwantitatief in orde. Wel is er een serieuze vraag naar jeugdhulp en hebben we te maken met kwetsbare aanstaande ouders en lastige thuissituaties. Ook onze groeiende groep ouderen heeft een goede tot zeer goede gezondheid, beweegt voldoende en heeft een normaal gewicht. Wel ligt het aantal langdurige aandoeningen en het aantal beperkingen vanwege gezondheid iets hoger en scoren we niet zo goed op het gebied van overmatige alcoholgebruik en eenzaamheid.

We hebben in Renkum veel grote villa's die niet meer geschikt of in gebruik voor particuliere bewoning zijn. Deze panden bieden steeds vaker ruimte aan kleinschalige zorg en opvang. Onze gemeente heeft hierdoor een aantrekkelijke werking op zorgaanbieders. Daarnaast hebben we een groot aanbod aan

grote zorgterreinen binnen onze gemeente. Deze grootschalige terreinen zijn niet altijd meer van deze tijd en kunnen geen ruimte bieden aan kleinschalige zorgverlening en opvang binnen de wijk.

We zijn een relatief veilige gemeente. We maken onderdeel uit van het politie basisteam Veluwe Vallei Zuid. Een veilige regio waarin minder overlast wordt ervaren en minder delicten plaatsvinden dan gemiddeld. Als gemeente scoren we goed op het gebied van sociale veiligheid en leefbaarheid blijkt uit cijfers van de VNG (waarstaatjegemeente.nl). Maar er zijn ook aandachtspunten. Zo hebben we relatief meer te maken met overlast door verwarde personen en met brandstichting en scoren we lager dan gemiddeld op het gebied van sociaal preventief gedrag en preventieve veiligheidsvoorzieningen rond de woning. Hoogspanningsleidingen in het oosten van onze gemeente en diverse gastransportleidingen brengen ten slotte risico's op het gebied van externe veiligheid met zich mee.

4 | Uitgelicht: Het landschap van Renkum

Op basis van de geologische ontstaansgeschiedenis (paragraaf 1) is het huidige landschap van Renkum in vier gebieden te verdelen: het bosgebied op de stuwwal, de Renkumse enclave op de Sandr, de beide beekdalen en de uiterwaarden. Naast de spe-

cifieke kenmerken en kwaliteiten van ieder van deze gebieden is met name de aanwezige diversiteit met deze vier landschapstypen erg waardevol. Juist de afwisseling maakt het landschap recreatief, cultuurhistorisch, ecologisch en esthetisch interessant.

Het bosgebied

Ruimtelijke kenmerken

Het bosgebied is zeer bepalend voor de groene uitstraling van onze gemeente. Het kenmerkt zich door hoogteverschillen, een grote mate van beslotenheid, afgewisseld met kleine karakteristieke open ruimten, uitzichten over de lagere uiterwaarden en een variatie tussen (helling)bossen, heidegronden en open gebieden. Ook de kleine beekdalen van Oosterbeek, Doorwerth en Heveadorp maken deel uit van het bosgebied. Dit zijn de Seelbeek, Oorsprongbeek, Gielenbeek, Zuiderbeek en Slijpbeek.

Het bosgebied in Renkum is niet één bos, maar bestaat meerder boscomplexen. Sommige zijn in eigendom en beheer van onze gemeentelijke organisatie, sommige van andere organisaties, stichtingen of particulieren. Ieder van de boscomplexen kent zijn eigen kenmerken zoals de mate van beslotenheid, de voorkomende boomsoorten of de fijnmazigheid aan paden.

Recreatie en cultuurhistorie

Het bosgebied is rijk aan paden en lanen om op te wandelen, fietsen, paardrijden of mountainbiken. Ook bevat het bosgebied veel landgoederen die bijdragen aan de recreatieve waarde. Van de 19 landgoederen in onze gemeente liggen er 17 in het bosgebied. Het merendeel had oorspronkelijk een grotere omvang dan nu en er zijn ook veel landgoederen in zijn geheel verdwenen. De landgoederen kennen zowel een tuinachtige, parkachtige, bosrijke en open inrichting. Per landgoed wisselen de accenten hierin. Bij de aanleg vond ook de aanplant van eiken- en beukenlanen plaats. Nog steeds is een groot deel daarvan aanwezig in het bosgebied. Ook zichtlijnen vanaf de landgoederen naar de open gebieden zijn een kwaliteit, hoewel sommige zijn aangetast of verdwenen. Meerdere van de landgoederen hebben een regionale of zelfs bovenregionale recreatieve betekenis. De meeste zijn publiek of opengesteld voor publiek. Naast de landgoederen zijn er ook andere structuren of elementen die cultuurhistorisch waardevol zijn. Denk aan oude linten en wegen, diverse (rijks)monumenten zoals de Hunsenschans, Airborne geschiedenis of restanten van watermolens. De stuwwal zelf is in zijn geheel een aardkundig waardevol object.

Natuur

Het hele bosgebied is beschermd NNN-gebied als onderdeel van de Veluwe. Daarnaast zijn met name de randen van de stuwwal waardevol voor de biodiversiteit en de verbindende functie tussen de stuwwal en het rivierengebied. Het gebied tussen Doorwerth en de westelijke gemeentegrens is dan ook een van de Veluwe poorten: de Renkumse Poort. Een ecologische verbindingszone tussen de Veluwe en het rivierengebied. De hellingen zijn kwetsbaar en erosiegevoelig en hebben te leiden onder het recreatieve gebruik.

Overige functies

Maar het bosgebied is meer dan alleen recreatie- en natuurgebied. Het dient ook als productiegebied (houtoogst). Het levert een belangrijk bijdrage aan de CO₂-opname, de productie van zuurstof en het afvangen van fijnstof. Delen zijn in gebruik als landbouwgrond. En het bosgebied fungeert als klimaatbuffer doordat het de temperatuur tempert en verkoeling en schaduw biedt.

De Renkumse enclave

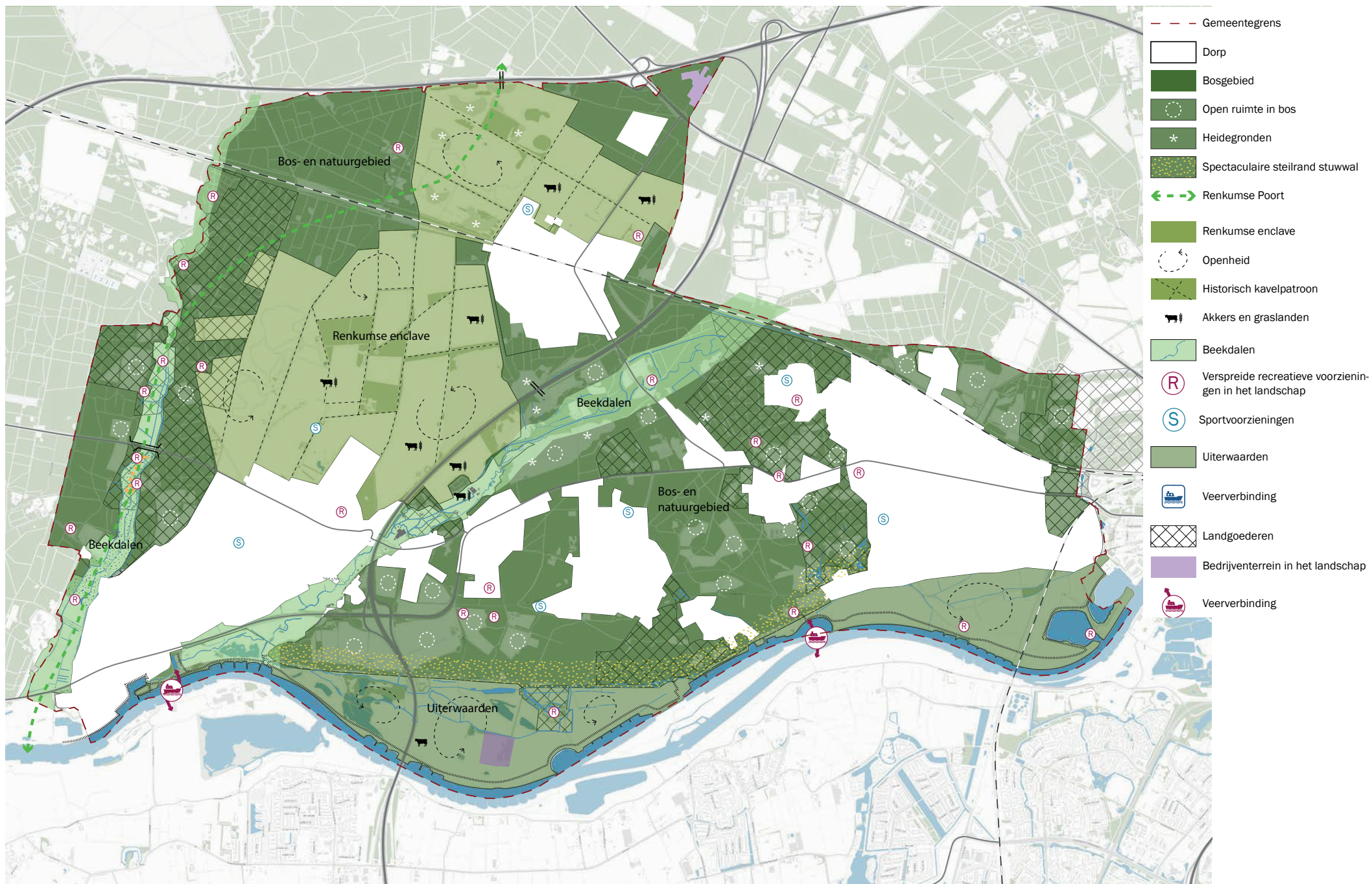
Ruimtelijke kenmerken

Dit gebied verschilt sterk van het bosgebied. Het landschap bestaat namelijk uit een open gebied dat wordt omsloten door de opgaande randen van het aangrenzend bosgebied. Het landschap is opgedeeld

in coulissen door bomenrijen, houtwallen en bosjes. Andere kenmerken zijn de rechtlijnige kavels met een grote maat en de verspreid liggende beplante en bebouwde erven. De spoorlijn en de snelwegen doorsnijden de enclave en doen afbreuk aan het open karakter.

Gebruik

Ook in gebruik verschilt de enclave sterk van het bosgebied. Het kent een wisselend gebruik, hoofdzakelijk als akkers en graslanden aangevuld met recreatie- en natuur. De landbouw heeft hier geen uitbreidingsmogelijkheden meer, waardoor er steeds vaker een combinatie met recreatie en natuurbeheer plaatsvindt. Het gebruik als grasland dat begraaasd wordt en als akkers die bewerkt worden zorgt ervoor dat het open karakter in stand blijft. Het natuurgebied Reijerscamp en de golfbaan Heelsum doorbreken die openheid. Deze terreinen voegen echter andere waarden op het gebied van ecologie en biodiversiteit (Reijerscamp) en recreatie (golfbaan) toe aan het gebied. Net als een deel van het bosgebied behoort ook de Renkumse enclave tot de Renkumse Poort. Bijzonder zijn de twee ecoducten over A12 en A50. Door de openheid en de lage waterstand heeft het gebied te maken met verdroging en hittestress. Poort. Bijzonder zijn de twee ecoducten over A12 en A50. Door de openheid en de lage waterstand heeft het gebied te maken met verdroging en hittestress.

KENMERKEN EN KWALITEITEN LANDSCHAP

Recreatie en cultuurhistorie.

Het recreatieve padennetwerk verbindt de enclave met de overige landschappen in onze gemeente. De hoofdroutes voeren meestal eerst door de dorpen en zijn dus geen continue routes door aaneengesloten landschappen. Er zijn geen landgoederen op de enclave. De cultuurhistorische waarde van dit gebied ligt vooral in de Airbornelandingen die hier plaats hebben gevonden en de waarde van het agrarische landschap zelf in de vorm van prehistorische akkers.

De beekdalen

Ruimtelijke kenmerken

Ook de beekdalen kenmerken zich door openheid. Het Heelsumse beekdal is het meest natuurlijke. Het bekenstelsel ontspringt op de heidevelden van de Wolfhezerheide en verandert van noord naar zuid van karakter. Van een landschap met weilanden met bosjes en houtsingels tussen de parallel lopende Heelsumse- en Wolfhezerbeek naar één meanderende beek met knotwilgen en rietlanden erlangs. Het beekdal is plaatselijk erg smal en ingeklemd door bebouwing, bijvoorbeeld bij papierfabriek Schut. Ook is het doorsneden met infrastructuur. Met name de provinciale weg en de A50 verstoren het open en landschappelijke karakter van het gebied.

In het Renkumse beekdal is de Molenbeek de duidelijke natuurlijke hoofdbeek met evenwijdig daaraan de opgelegde nevenbeken. Tussen de beken liggen moerasgebieden en weilanden. Dit beekdal kenmerkt zich door het fraaie contrast tussen open beekdal en besloten bosranden. Er is hier minder sprake van doorsnijding met infrastructuur en bebouwing die het beekdal versnipperd. Het Renkumse beekdal is mede hierdoor beter herkenbaar en toegankelijk dan het Heelsumse. Het Renkumse beekdal is gemeentete overstijgend en een robuuste ecologische corridor van Veluwe naar Nederrijn voor zowel de gemeenten Ede, Wageningen als Renkum.

Gebruik

De beekdalen bestaan voornamelijk uit weilanden en natuurgebieden, maar er komen ook enkele landbouwgronden voor. De natuurwaarden zijn hoog en er is sprake van een zeer rijke biodiversiteit. Bijzonder is het gebied in het Renkumse Beekdal, ten zuiden van de Hartenseweg, waar een bedrijventerrein in 2013 plaats heeft gemaakt voor natuurontwikkeling. Hierdoor is een belangrijke ecologische verbinding in het kader van de Renkumse Poort gerealiseerd. Met name de N225 vormt nog wel een ecologische barrière.

De beekdalen zijn daarnaast belangrijke recreatiegebieden. Vanuit de dorpen zijn er goede uitloopmogelijkheden, maar ook vanuit de regio zijn de beekdalen aantrekkelijk. Het informatiecentrum Renkums Beekdal is daarbij belangrijk en fungeert ook als startpunt van meerdere recreatieve routes, maar ook als informatiepunt over natuur en als centraal punt voor groene vrijwilligers in onze gemeente.. Met name het Renkums Beekdal biedt ruimte aan diverse recreatieve voorzieningen zoals het rijksmonument 'Everwijnsgoed', de biologische tuinderij 'De ommuurde tuin', manege en camping 'Quadenoord' en een beeldentuin. De beekdalen hebben ook belangrijke cultuurhistorische waarde. De sprengbeken, de grafheuvels, de restanten van kasteel Grunsfoort, de watermolen op landgoed Quadenoord en andere herinneringen aan de papiernijverheid dragen hier aan bij. Daarnaast zorgen de beekdalen voor verkoeling en dragen ze bij aan het tegengaan van hittestress.

De uiterwaarden

Ruimtelijke kenmerken

De uiterwaarden vormen een breed, open landschap aan de Nederrijn, door dijken afgeschermd. Onze gemeente is bijzonder doordat er ter hoogte van de

stuwwal geen dijken zijn maar juist de steilrand een bijzondere begrenzing van de uiterwaarden vormt met spectaculaire hoogteverschillen en uitzichten. De Doorwerthse waarden, de Jufferswaard en de uiterwaarden van Oosterbeek (Rosandepolder) vormen grote open gebieden met kasteel Doorwerth en bedrijventerrein 'De Groene Waarden' als vrijwel enige bebouwing. Dit open gebied wordt op twee punten verstoord en doorsneden door infrastructuur; de A50 en de spoorlijn Arnhem-Nijmegen. Daarnaast vormt de N225 aan de noordzijde van de uiterwaarden een barrière die de visuele relatie tussen uiterwaarden en beekdalen verstoord. Ten oosten van de uiterwaarden liggen twee grote zand- en grindplas- sen die atypisch zijn voor het landschappelijk beeld: de Rosandepas met de vele woonboten en het grind- gat. Ten westen van de Doorwerthse waarden ligt het bedrijfsterrain van papierfabriek Parenco in de uiterwaarden. Hierdoor bestaat het westelijke deel van de uiterwaarden in onze gemeente niet uit open landschap en heeft het dorp Renkum nauwelijks een relatie met de rivier waaraan het is ontstaan. Bijzon- der voor de uiterwaarden in onze gemeente zijn de bekenstelsel die hier evenwijdige aan de rivier lopen; de Leigraaf en de Dunobeek.

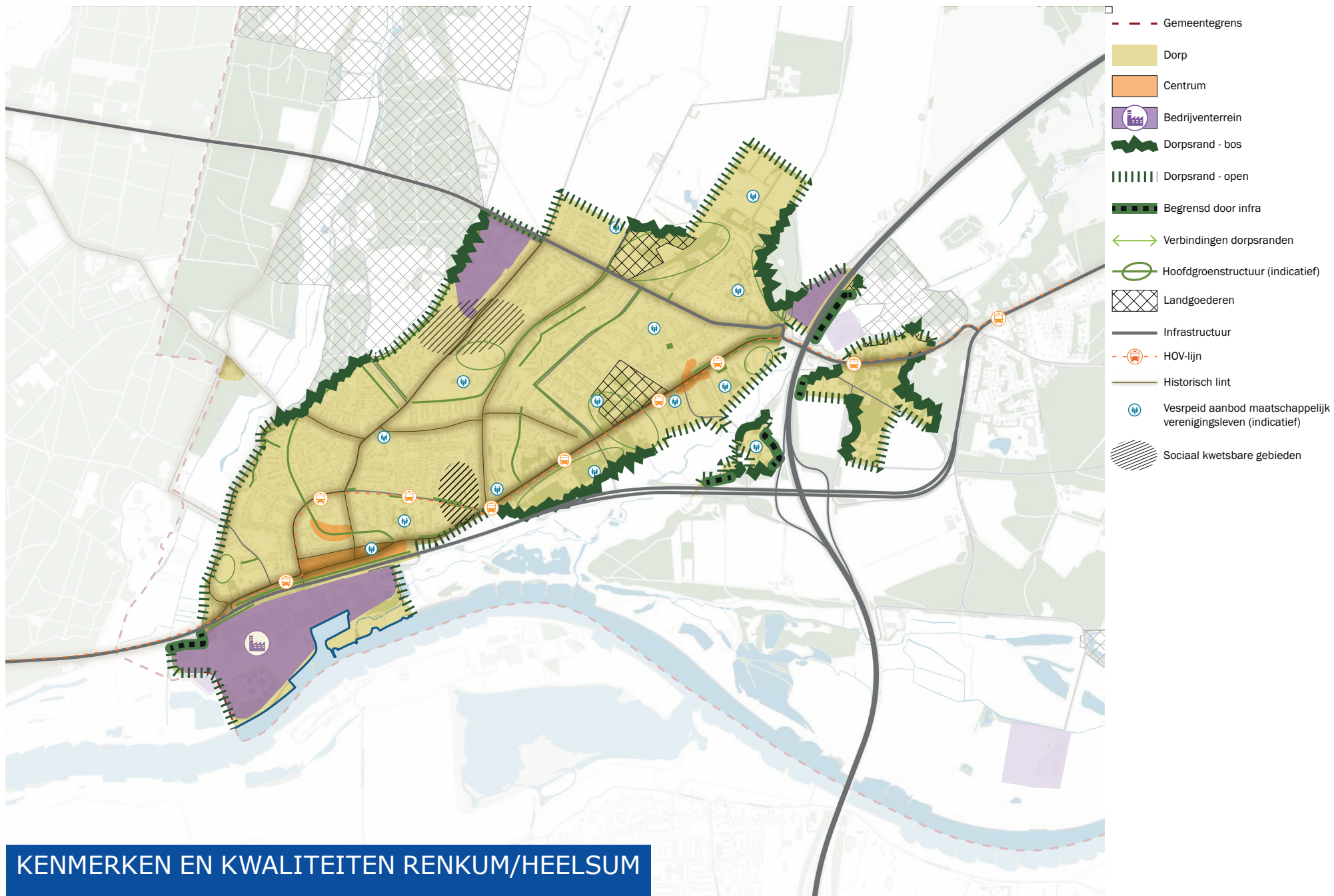
Gebruik

De uiterwaarden bestaan met name uit aaneengeslo- ten grasland die zowel dienen als weiland voor vee, gebied voor waterberging en natuur. De uiterwaar- den hebben een belangrijke functie op het gebied van veiligheid en bescherming tegen overstromin- gen. Het gebied wordt ook gebruikt voor waterge- bonden recreatie en het Gat van Moorlag en de Ro- sandepas bieden verkoeling op warme dagen. Er zijn veerverbindingen voor langzaam verkeer naar Driel en naar Heteren en meerdere aanlegplaatsen voor recreatievaart. De uiterwaarden zijn slechts deels natura 2000-gebied, maar zijn wel in het geheel onderdeel van het Gelders Natuur Netwerk of de groene ontwikkelzones. Cultuurhistorische waarden zijn er volop in de vorm van Kasteel Doorwerth, res- tanten van kasteel Rosande en restanten van oude steenfabrieken en steenovens.

2.5 | Uitgelicht: De dorpen van Renkum

Onze gemeente herbergt zes dorpen. De dorpen verschillen van elkaar wat betreft kenmerken en kwaliteiten, ligging en relatie met het landschap. Dit beschrijven we in dit hoofdstuk achtereenvolgens voor Renkum/Heelsom, Oosterbeek, Wolfheze en Doorwerth/Heveadorp. Renkum / Heelsom

Renkum / Heelsum

Hoofdstructuur

Renkum en Heelsum zijn inmiddels aan elkaar vastgegroeid tot één bebouwd gebied. De historische linten vormen een sterk verbindend en samenhangend netwerk. Daarbinnen liggen de afzonderlijke aaneengesloten wijken die in Renkum ieder een eigen opzet en karakter hebben. In Heelsum gaat het meer om eenvormige woonbuurten met een ruime opzet. Voorzieningen en bedrijvigheid komen in beide dorpen verspreid over de woongebieden voor. Ook is er in beide dorpen sprake van hoogbouw.

Bijzonder en waardevol in de ruimtelijke structuur zijn de droogdalen die in de bebouwde kom van Renkum liggen en de twee landgoederen aan de randen. Hiervan heeft alleen landgoed Heidestein een openbaar karakter. Dit landgoed is dan ook het enige echte park van deze dorpen. Belangwekkende elementen in de ruimtelijke structuur zijn verder de kerken en het airbornemonument.

Beide dorpen hebben hun eigen kern. Het centrum van Renkum fungeert duidelijk als primair centrumgebied. Het kernwinkelgebied bestaat uit de Dorpsstraat. De structuur met twee supermarkten als sterke trekkers aan de uiteinden en een horecaplein in het midden is zeer sterk. De aanloopstraten en

het Europaplein met de bibliotheek behoren ook tot het centrum, maar maken het centrum inmiddels te groot om volledig als een sterk winkel- en voorzieningengebied te functioneren. Het centrum heeft een matige openbare ruimte met weinig groen en heeft de laatste jaren serieus met leegstand te maken. Het centrum van Heelsum is kleinschaliger en heeft een meer lokaal karakter.

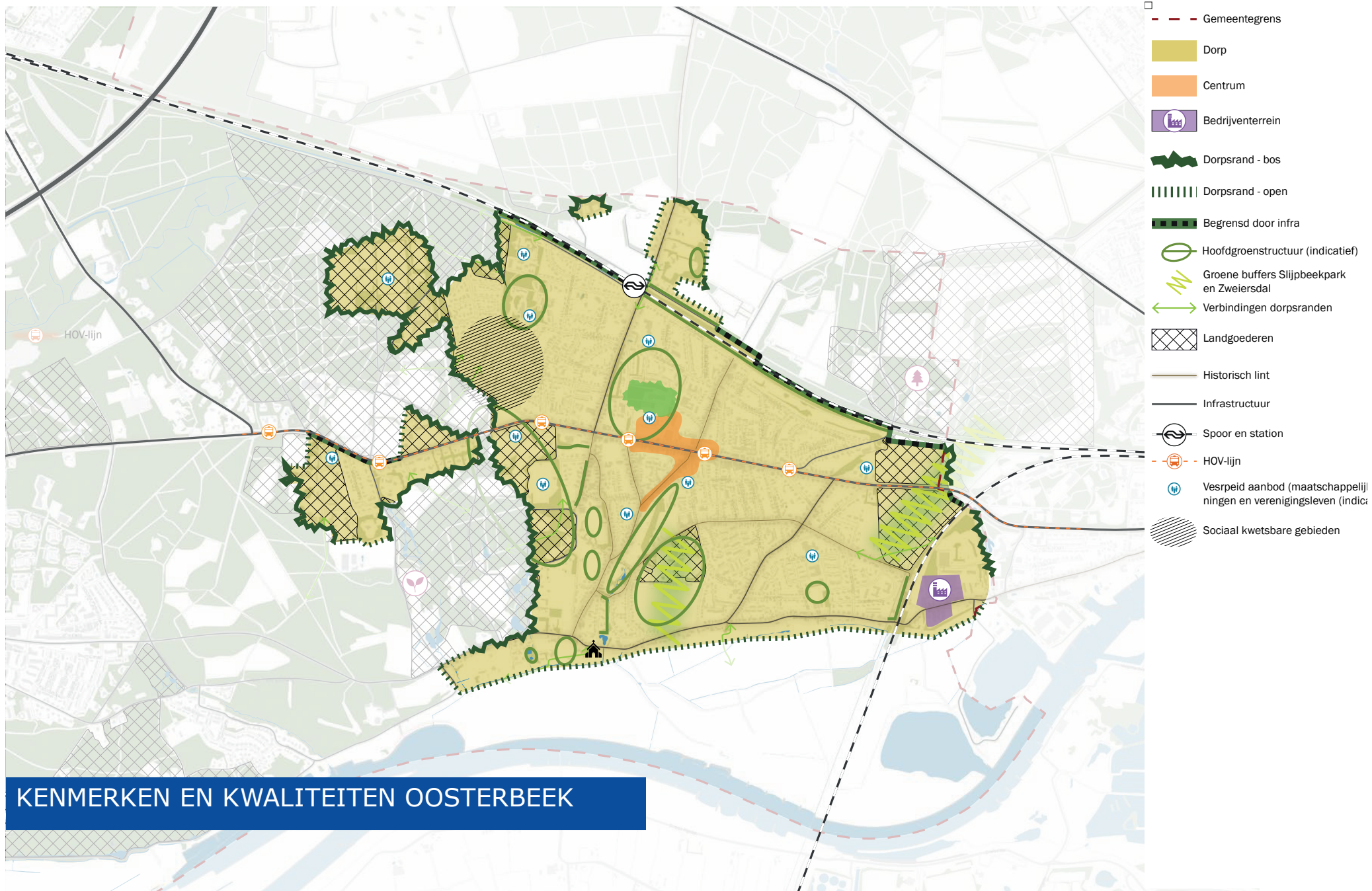
Randen en verbindingen

De dorpen zijn goed bereikbaar door de ligging aan de snelweg en de provinciale weg. Door de HOV-lijn tussen Wageningen en Arnhem zijn de dorpen ook goed ontsloten voor openbaar vervoer. Het bebouwde gebied van Renkum Heelsum grenst aan drie verschillende landschappen; de uiterwaarden aan de zuidzijde, de beekdalen aan de oost- en westzijde en de Renkumse enclave aan de noordzijde. De dorpsranden aan de westzijde zijn fraaie besloten bosranden met daartussen veel verbindingen naar het beekdal. Aan de noordzijde is de dorpsrand afwisselend open en besloten en zijn er ook goede verbindingen naar het landschap. Aan de oostzijde zijn deze verbindingen beperkter en vormt de snelweg een grote barrière voor verdere verbindingen naar het landschap. Ook aan de zuidzijde is er een barrière in de vorm van de provinciale weg en het bedrijventerrein van Parenco. Hierdoor is er nauwelijks een relatie tussen de dorpen en de uiterwaarden.

Bedrijvigheid en voorzieningen

Bedrijvigheid vindt verspreid plaats in de woongebieden, maar aan randen van de dorpen liggen enkele geconcentreerde bedrijventerreinen die voor werkgelegenheid zorgen. Papierfabriek Parenco en bedrijventerrein Schaapsdrift in Renkum en papierfabriek Schut en bedrijventerrein Veentjesbrug aan de snelweg bij Heelsum. De dorpen kennen verder een goed verspreid aanbod aan maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen zoals scholen, gezondheidscentra en sportverenigingen. Bijzonder en onderscheidend zijn het multifunctionele centrum de Doelum (met sportfaciliteiten, een theater, kantoren en horeca), het papiermuseum (dat momenteel gesloten is maar zoekt naar een nieuwe passende locatie in het dorp) en het R.O.C.

In vergelijking met de overige dorpen is de bevolking in Renkum/Heelsum relatief jong en is er sprake van een lagere inkomenspositie. Dit vloeit voort uit de geschiedenis van Renkum als arbeidersdorp bij de steenfabrieken in de uiterwaarden en papiernijverheid in de beekdalen. Hier is de bevolkingsopbouw het meest evenwichtig en Renkum is dan ook het gezinsdorp van onze gemeente. Het aandeel sociale huurwoningen is met name in Renkum hoog waardoor er behoefte is aan koopwoningen en middeldure huurwoningen. In Heelsum zijn er veel goedkope woningen en huurwoningen en is er sprake van een groot aanbod aan woonzorggebouwen

Oosterbeek

Hoofdstructuur

Oosterbeek is het landgoederendorp in onze gemeente. In en direct om het dorp liggen de (voormalige)landgoederen Dennenkamp, Ommershof, Dreijenoord, Sonnenbergh, Hartenstein, Valkenberg, Pietersberg, Hemelseberg en Bato's wijk. Dit geeft het dorp een belangrijke groene en cultuurhistorische kwaliteit die nog verder versterkt wordt door de onbebouwde dalinsnijdingen die nog steeds als groene lobben de zuidwestzijde van het dorp vormgeven. Maar de groene en historische kwaliteit staat wel onder druk door een aantal ruimtelijke problemen waarmee de landgoederen kampen. Verdwenen laanstructuren en gebouwen, nieuwe bebouwing die afbreuk doet aan het historisch karakter, verwaarlozing van kenmerkende tuinen en parklandschappen, bebouwde of begroeide vista's en storende erfafscheidingen zijn hiervan voorbeelden.

De Oost-west gerichte linten Utrechtseweg en Benedendorpsweg structureren samen met een stelsel van noord-zuid gerichte linten het bebouwde gebied van Oosterbeek. Langs de Utrechtseweg wordt het beeld bepaald door statige en monumentale villa's. Dit lint vormt de belangrijkste drager van het dorp en markeert ook het verschil tussen hoog en laag, noord en zuid. Dat verschil is zeer bepalend voor

de opbouw van het dorp. Het zuidelijk deel is landschappelijk, ruimer opgezet en bevat zichtlijnen naar de uiterwaarden. Het noordelijk deel is steniger, compacter en bevat meer aaneengesloten bebouwing. Bijzondere punten in de ruimtelijke structuur van het dorp zijn de villa's aan de Utrechtseweg, de landhuizen, het Airborne monument en de kerk aan de Benedendorpsweg.

De Utrechtseweg is samen met de Weverstraat en het gebied rond het gemeentehuis het centrum van het dorp. Dit centrum bevat vier supermarkten en kenmerkt zich specifiek door gespecialiseerde, hoogwaardigere winkels. Hierdoor heeft het centrum ook een bovenlokale functie. Het gebied rond het gemeentehuis bevat meerdere culturele, maatschappelijke en educatieve voorzieningen, waaronder de bibliotheek en een muziekschool. De centrumstructuur is te langgerekt om als krachtig winkelgebied te functioneren. Daarnaast kampt het centrum in zijn geheel met een lage verblijfskwaliteit van de openbare ruimte door de impact van het verkeer maar ook het stenige karakter van de pleinen en de soms slechte relatie tussen bebouwing en ruimte. De bereikbaarheid voor fietsers en voetgangers is niet optimaal en een goede relatie met het airbornemuseum ontbreekt. Park Dennenkamp vertegenwoordigt een belangrijke groen en cultuurhistorische waarde in het centrum.

Randen en verbindingen

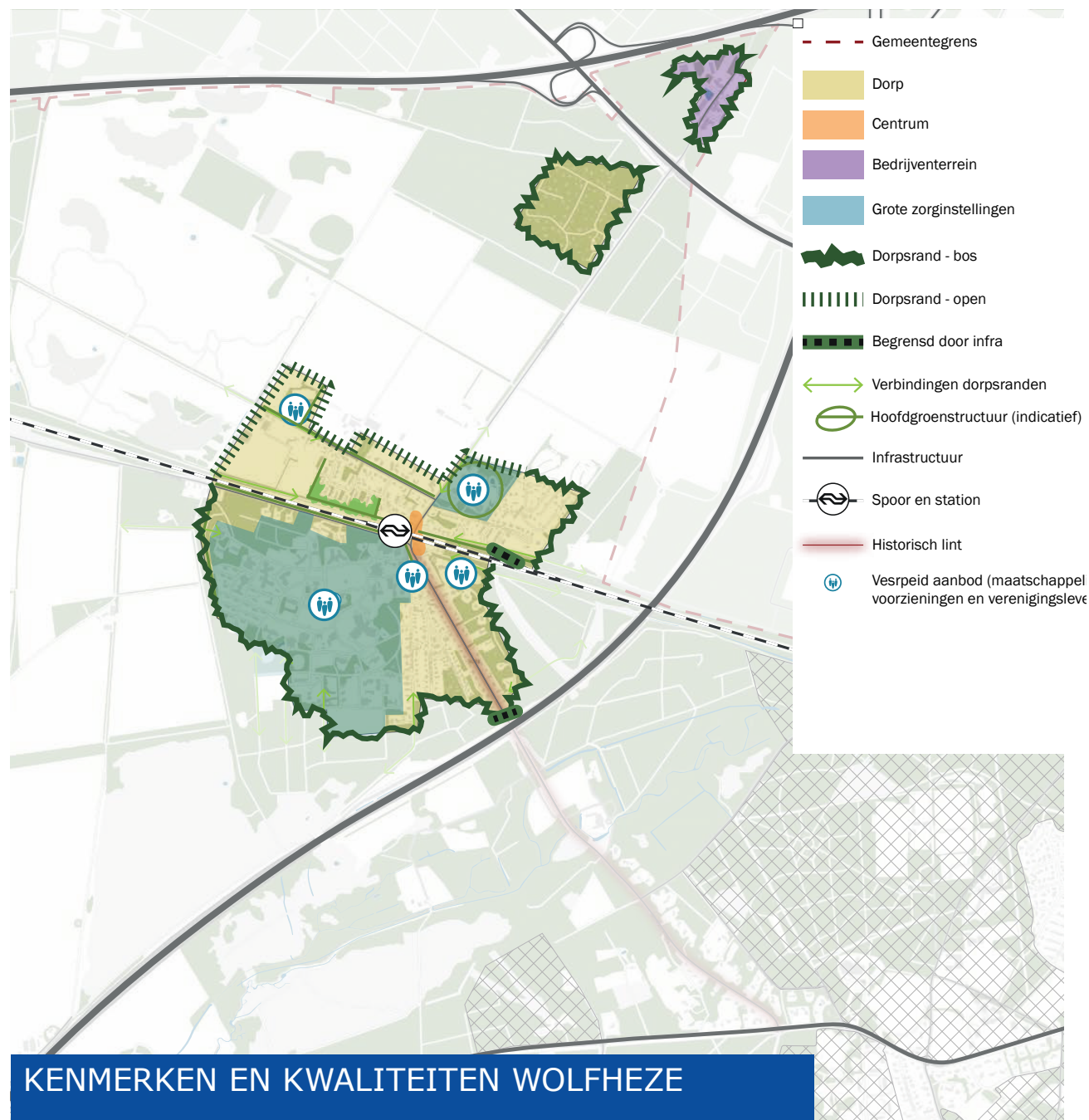
Oosterbeek ligt op een wat grotere afstand van de snelwegen dan de overige dorpen. Wel heeft Oosterbeek een station en voert de HOV-lijn tussen Wageningen en Arnhem door het dorp. Door de dichte ligging tegen Arnhem zijn er snelle verbindingen naar de stad voor zowel langzaam verkeer, openbaar vervoer als gemotoriseerd verkeer. De randen van het dorp grenzen allemaal aan het landschap; de uiterwaarden aan de zuidrand en het bosgebied aan de overige randen. Oosterbeek is dan ook sterk met het landschap verbonden. De westrand heeft een besloten karakter door de bosranden en het dorp is hier met meerdere verbindingen verbonden met het bosgebied. Bosgebied en dorp lopen aan deze zijde ook in elkaar over. Aan de noordzijde vormt het spoor een scherpere grens en ook een barrière. Op enkele punten zijn er verbindingen over het (verdiepte) spoor naar het bosgebied en de noordelijke spoorzone zelf fungeert als groen uitloopgebied voor het dorp. Aan de oostzijde is er sprake van een waardevolle, groene openbare ruimte tussen Arnhem en Oosterbeek. Aan de zuidzijde grenzen de uiterwaarden aan het dorp, dringt het groen van het Zweiersdal het dorp binnen en is het dorp via diverse paden vanaf de Benedendorpsweg verbonden met de uiterwaarden.

Bedrijvigheid en voorzieningen

In het dorp is er veel verspreide bedrijvigheid. Concentratie van bedrijvigheid vindt alleen plaats op het bedrijventerrein Klingelbeekseweg. Dit terrein is momenteel deels verouderd. De grote villa's en landhuizen zijn inmiddels vrijwel allemaal getransformeerd tot kantoren of zorgvilla's. Oosterbeek heeft twee sportparken en meerdere grootschalige verzorgingstehuizen aan de westzijde van het dorp. Er zijn ook meerdere noemenswaardige publiektrekkende voorzieningen zoals het Airbornemuseum, het kunstcentrum, het filmhuis, de speeltuin, de bibliotheek en het gemeentehuis.

Bewoners, volkshuisvesting en sociale samenstelling

Oosterbeek is het grootste dorp van Renkum. Er wonen relatief veel ouderen. Daarnaast is er sprake van veel eigen woningbezit en heeft dit dorp het grootste aandeel dure woningen in onze gemeente. Hoewel de aanwezigheid van de vele dure woningen en de landhuizen het imago van het dorp bepaalt, kent ook Oosterbeek vanuit het verleden arbeiderswijken. Deze zijn inmiddels in aanzien en waardering gestegen.

Wolfheze

Hoofdstructuur

Wolfheze ligt als enige dorp binnen onze gemeente niet aan de rivier. Het is een klein dorp dat enigszins afzijdig van de andere dorpen ligt. Twee structuren bepalen de ruimtelijke opbouw; het oude lint de Wolfhezerweg waarlangs de eerste bebouwing van het dorp is ontstaan en de spoorlijn Utrecht – Arnhem die van west naar oost door het dorp loopt en een barrière in noord-zuid richting vormt. Samen vormen ze een assenkruis dat het dorp in vier kwadranten verdeelt. Het snijpunt van dit assenkruis fungeert als kleinschalig centrumgebied, maar mist het bijpassende karakter en de uitstraling van een dorpsplein.

De twee grote terreinen met zorginstellingen (Pro Persona en Het Schild) zijn zeer bepalend voor het ruimtelijke karakter. Het terrein van Pro Persona is waardevol met haar parkachtige opzet, groen en gevarieerde, monumentale gebouwen. Dit terrein neemt een dominante positie binnen het dorp in. Het terrein van Het Schild is compacter en ligt meer aan de rand. Naast deze terreinen zijn de kwadranten ingevuld met woonbuurten. Veelal ruim opgezet met grote, groene kavels aan een netwerk van lanen. Door de aanwezigheid van de grote terreinen heeft het woongebied in Wolfheze een versnipperd karakter. Ten noorden van het spoor ligt een openbare groenzone die als park fungeert.

Randen en verbindingen

Vanaf de Wolfhezerweg is in noordelijke richting de A12 snel te bereiken. In zuidelijke richting leidt deze weg naar de N225 van waaruit de overige dorpen bereikbaar zijn. De A50 ten oosten van Wolfheze snijdt het dorp juist af en leidt tot sluipverkeer door de 30km/h zone van Wolfheze.

De dorpsranden van Wolfheze liggen aan het bosgebied en de Renkumse enclave. Aan de noordrand is er een fraaie open dorpsrand aan de Duitsekampweg met meerdere verbindingen naar de Renkumse enclave en via een doorgang onder der de snelweg naar de rest van de Veluwe. De oost- en zuidrand zijn omringd door bos. De snelweg die hier op korte afstand van het dorp ligt vormt een barrière waardoor er vanuit het dorp, op de Wolfhezerweg na, geen verbindingen naar de bossen aan de oostzijde van onze gemeente zijn. Het bosgebied tussen snelweg en dorp is zelf wel een wandelgebied met meerdere verbindingen naar het dorp. De westelijke dorpsrand is een bosrand aan de Doorwerthse heide, Wolfhezerheide en Renkumse enclave. Langs deze bosrand ligt een pad vanwaar er diverse verbindingen naar de Renkumse enclave zijn.

Bedrijvigheid en voorzieningen

In Wolfheze is slechts incidentele bedrijvigheid aanwezig. De bedrijventerreinen die er waren zijn

verdwenen en inmiddels deels vervangen door woningen, wat tot een aantrekkelijker woondorp heeft geleid. De werkgelegenheid komt inmiddels voornamelijk vanuit de twee zorginstellingen en in mindere mate van detailhandel en horeca. Wolfheze heeft een sportpark met tennisvelden. Recreatie neemt ook een belangrijke plaats in binnen het dorp. Er is een toeristisch overstappunt, een pannenkoekenhuis en het dorp herbergt diverse recreatieve verblijfsvoorzieningen zoals een camping, een chaletpark, een B&B, een hotel en een paardenpension met vakantieverblijf. Het dorp heeft een eigen basisschool, maar het dorpshuis is inmiddels opgeheven. Wel heeft het dorp een openluchttheater en worden de accommodaties van sportverenigingen, gymzaal en de vergaderfaciliteiten van de Heerlijkheid gebruikt voor ontmoeting en activiteiten door de inwoners.

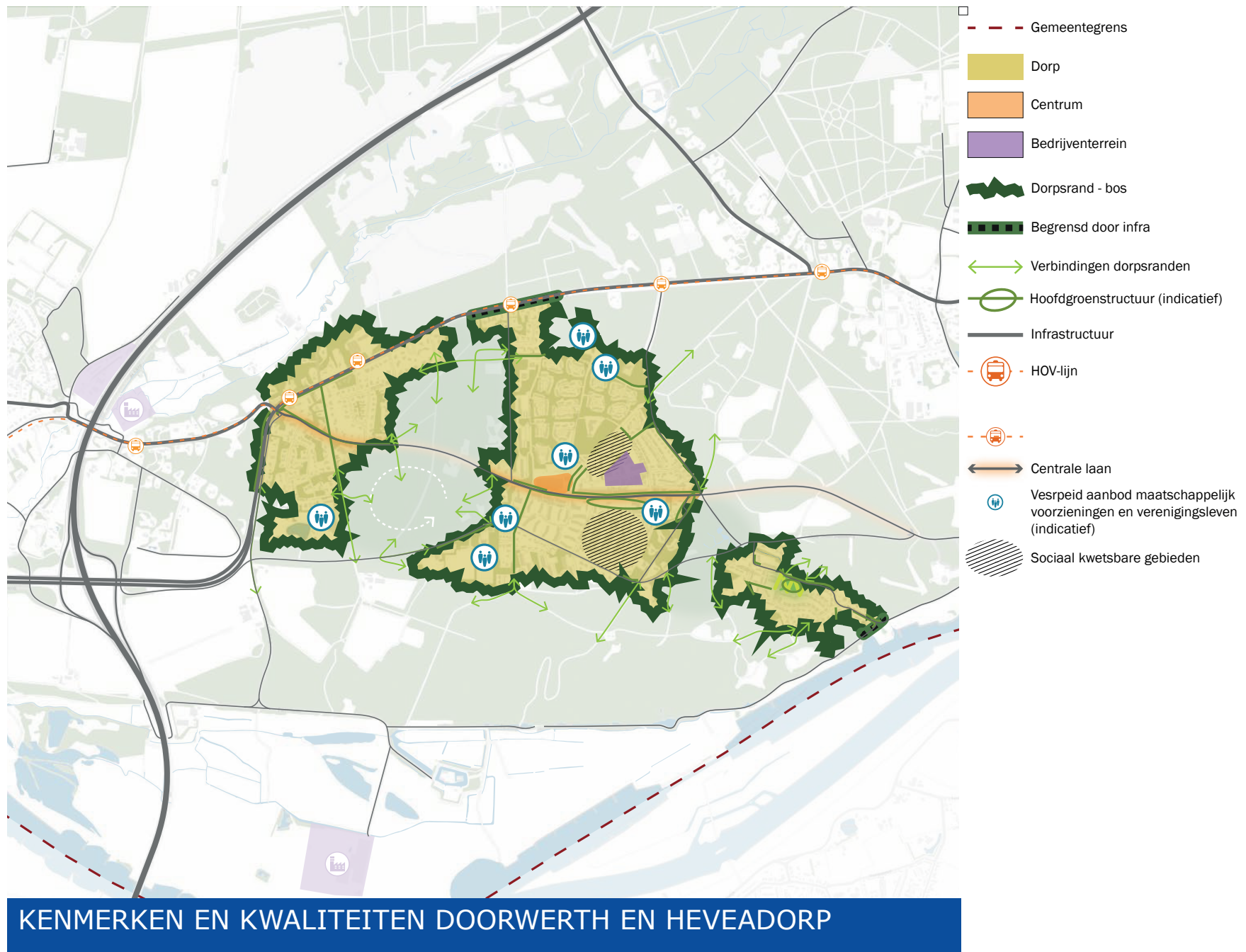
Bewoners en volkshuisvesting

Wolfheze heeft relatief veel ouderen, maar de vergrijzing is hier minder sterk dan in Oosterbeek. In Wolfheze bevinden zich met name veel middeldure en dure vrijstaande koopwoningen. Het dorp biedt slechts beperkt ruimte aan meergezinswoningen.

Doorwerth en Heveadorp

Hoofdstructuur

Doorwerth, Kievitsdel en Heveadorp zijn drie bebouwde kernen die ruimtelijk van elkaar gescheiden zijn en alle

drie volledig zijn omringd door bosgebied.

In Doorwerth is de Van der Molenallee de centrale laan van het dorp. Hieraan ligt een grote open parkachtige ruimte met enkele gebouwen erin en aan deze laan ligt ook het centrum van het dorp in de vorm van een overdekt winkelcentrum. Het dorp heeft geen historisch centrum met verblijfskwaliteit of ruimte voor ontmoeting. Naast de centrale open ruimte heeft Doorwerth nog meer grotere onbebouwde ruimten. Deze hebben juist allemaal een zeer bosrijk karakter. Het dorp is in feite één groot bos waar de verschillende woonbuurten uitsparingen uit vormen, dit is een onderscheidende kwaliteit. Die woonbuurten kennen allemaal een verschillend ruimtelijke opzet afhankelijk van de tijd waarin ze zijn gerealiseerd. Zo zijn er traditionele woonbuurten met aaneengesloten bouwblokken, woonbuurten met losse bebouwing in het bos en woonbuurten met clusters woonblokken in het bos. Een opvallende diversiteit in een klein gebied.

De Van der Molenallee leidt door de Cardanusbossen naar Kievitsdel en vormt ook in dat deel van Doorwerth de centrale structuur. Kievitsdel is veel ruimer van opzet dan de rest van Doorwerth en kenmerkt zich door vrijstaande woningen in het bos. Villa's en tuinen aan lommerrijke lanen bepalen het beeld.

Heveadorp ligt aan de andere zijde van Doorwerth. Juist niet aan de doorgaande laan maar meer afgezonderd in de bossen. Het dorp kenmerkt zich door het geacciden-

teerde terrein en de bosranden. Het karakter als companytown is nog herkenbaar in de ruimtelijke opbouw. Aaneengesloten bouwblokken met arbeiderswoningen aan de noordwestzijde en oorspronkelijke villa's aan de zuidoostzijde, beide in de kenmerkende Engelse cottagestijl. Daartussen ligt een groter bebouwd gebied met tweekappers van latere periode. Het Heveaveld vormt als enige groene ruimte een buffer tussen deze drie bebouwde delen van het dorp. Ten noorden van het dorp ligt een losstaand woonbuurtje direct aan de Oud Oosterbeekseweg en aan de westrand ligt een klein cluster met vrijstaande woningen rond een erf.

Randen en verbindingen

Vrijwel alle dorpsranden hebben een groene overgang naar het bosgebied. Kavels grenzen direct aan het bos of liggen aan een woonstraat vanwaar verbindingen het bos in leiden. Ook vanaf de doorgaande laan de Van der Molenallee zelf leiden meerdere verbindingen het bos in. Kievitsdel grenst als enige van deze drie kernen direct aan de provinciale weg. De weg schermt de noordrand van deze kern af en vormt een barrière richting het bosgebied. In Heveadorp vormt de Seelbeek de dorpsrand aan de noordzijde. Vanaf de Beeklaan leiden enkele voetpaden over de beek heen naar de achterliggende Valckeniersbossen.

Bedrijvigheid en voorzieningen

In de kern van Doorwerth ligt een klein, lokaal bedrijventerrein Cardanuslaan, maar in de woongebieden is

nauwelijks bedrijvigheid aanwezig. Het terrein is gerevitaliseerd maar verrommeling blijft op de loer liggen. In Heveadorp en Kievitsdel is geen sprake van bedrijvigheid. Ook wat betreft voorzieningen is er het meeste te doen in Doorwerth. Bijzonder is de middelbare school die een belangrijke rol in de regio en de gemeente vervult. De overige voorzieningen zijn vooral lokaal. Zo heeft Doorwerth een sportpark, een sporthal, een verspreid aanbod aan gezondheids- en onderwijsvoorzieningen en meerdere zorginstellingen in het groen. Bijzonder is verder het leer- en ontmoetingscentrum waarvoor momenteel de planvorming in voorbereiding is. In Kievitsdel zijn het Hotel- en congrescentrum aan de zuidrand en het restaurant aan het kruispunt de enige publiekstrekkende voorzieningen. Heveadorp bevat met uitzondering van de ateliers in het voormalige schoolgebouw en een enkel restaurant geen voorzieningen.

Bewoners, volkshuisvesting en sociale samenstelling

Doorwerth is het meest vergrijsde dorp van onze gemeente. Er wonen weinig jongeren en er zijn relatief veel éénpersoonshuishoudens. In Doorwerth is het aandeel lagere inkomensgroepen hoog, er zijn veel goedkope woningen en het aandeel appartementen is zeer hoog. Opvallend is het grote aandeel migranten in dit dorp in vergelijking met de rest van onze gemeente. Het middensegment ontbreekt. In Kievitsdel liggen vrijwel alleen duurdere woningen. Heveadorp is een gemengd dorp met weinig sociale woningen dat zich kenmerkt als gezinsdorp.